

Sirkku Manninen

SAKSALAISENA SAVOSSA

-Arnold Boos (1831–1880) Kuopion kaupunkiympäristön kuvaajana

Maisterintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteen ja kulttuurin
laitos

Museologia

Kulttuuriympäristön tutkimus

Kevät 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin laitos
Tekijä – Author Sirkku Manninen	
Työn nimi – Title SAKSALAISENA SAVOSSA – Arnold Boos (1831–1880) Kuopion kaupunkiympäristön kuvaajana	
Oppiaine – Subject Museologia	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year kevät 2018	Sivumäärä – Number of pages 119 sivua + liitteet 16 sivua
Tiivistelmä – Abstract <p>Tutkielma käsittelee saksalaissyntyisen, Kuopiossa vuosina 1862–1880 asuneen ja työskennelleen valokuvaaja Arnold Boosin (1831–1880) vaiheita sekä hänen paikkakunnalta ottamiaan maisemakuvia. Tutkielman tavoitteena on selvittää Boosin elämän ja ammatillisen uran rakentuminen Kuopiossa. Lisäksi tavoitteena on analysoida hänen Kuopion rakennuksia ja maisemia 1800-luvun jälkipuolella esittelevät valokuvat. Ensisijaisena tutkimusaineistona Boosin vaiheiden selvittämisessä oli Kuopiossa ja sen ympäristössä ilmestynyt sanomalehti <i>Tapio</i>. Tutkin lehdestä Boosin laatimia hänen valokuvaustoimintaansa koskevia ilmoituksia. Lisäksi tutkimusaineisto koostui 14 erilaisesta Boosin ottamasta maisemavalokuvasta. Tutkielman lähestymistapa on heritologinen. Tarkastelen Boosin valokuvia paitsi fyysisinä esineinä, artefakteina, myös museologisina objekteina sekä kulttuuria ja kulttuuriperintöä edustavina ilmauksina. Tutkielmassa käyttämiäni menetelmiä ovat sisällönanalyysi, merkitysanalyysi sekä Panofskyn ikonologinen analyysi.</p> <p>Saamani tulokset vahvistavat Arnold Boosin asemaa ja merkitystä ensimmäisenä vakituksena, Kuopioon asumaan ja toimimaan asettuneena valokuvaajana. Sekä sanomalehti-ilmoitukset että muut arkistoaineistot auttoivat laajentamaan kuvaa Boosista ja hänen vaiheistaan sekä täydentämään hänen aiempia tietojaan. Tutkimustulokset osoittivat Boosin käyttäneen aktiivisesti sanomalehtiä välineenä valokuvauspalvelujensa mainonnassa ja markkinoinnissa. Lisäksi tulokset osoittivat, että hänen liiketoimintansa laajeni henkilökuvauksesta maisema- ja reportaasikuvaukseen. Boosin valokuva-aineistoa koskeva tutkimus osoitti, että hänen kuvissaan on nähtävissä vaikutteita romantiikan, realismin ja pastoraalin kuvauksen perinteistä. Tämä näkyy kauniina maalaismaisemakuvauksina, realistisina dokumentteina talonpoikaisrakennuksista ja harmonisina näkyminä Kuopion kaupunkiympäristön eri kohteista. Boosin voidaan myös todeta seuranneen aikaansa ja ajan ihanteita, joita hän pyrki tuomaan esille kuvallisessa ilmaisussaan. Hänen valokuvissaan voidaan myös nähdä yhteiskunnallisen kerrostuneisuuden kuvaamista ajan asuinoloja esittelevien kuvien yhteydessä. Kaiken kaikkiaan Boosin valokuvat ilmentävät sekä historiallisesti että kulttuurihistoriallisesti merkittävällä tavalla Kuopion kaupungin rakennetun ympäristön vaiheita ja kaupungin alkavaa teollistumiskehitystä.</p>	
Asiasanat – Keywords Arnold Boos, valokuva, valokuvaaja, Kuopio, 1800-luku, maisema, kulttuuriperintö, kulttuuriympäristö	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja – Additional information	

”Valokuva ei (välttämättä) kerro sitä, *mitä ei enää ole*, vaan ainoastaan ja varmuudella sen, *mikä on ollut*”. (Barthes 1985, 91).

Kannen kuvat:

Kuva 1: Boos, Arnold (1879–1880) *Kuopion satama*

Kuva 2: Boos, Arnold: (1875–1880) *Vasikkasaari. Tuulimyllyjä ja aittoja.*

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja aikaisemmat tutkimukset.....	2
1.3 Tutkimuksen teoreettinen kehys ja keskeiset käsitteet	4
1.4 Tutkimuksen lähestymistavat ja aineisto	7
1.5 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne	12
2. TUTKIMUSPROSESSIN KUVAAMINEN	17
3. KUVAKULMASSA KUOPIO 1800-LUVUN JÄLKIPUOLELLA	24
4. HEIJASTUKSIA SUOMEN MAISEMIIN.....	31
5. KUOPIO KUVISSA.....	35
6. VALOKUVAAJA ARNOLD BOOS	38
6.1 Katse valokuvan historiaan.....	38
6.2 Varhaiset valokuvaajat Suomessa	44
6.3 Arnold Boos valokuvausalan ammattilaisena	46
7. KIRKON KATVEESTA RANININ RANTAAN – VALOKUVIEN ANALYYSI.....	56
7.1 Rakennettu ympäristö.....	57
7.1.1 Asuinrakennukset	57
7.1.2 Kirkolliset rakennukset	63
7.1.3 Satama- ja teollisuusrakennukset	67
7.1.4 Kaupunkiympäristön kuvaukset.....	73
7.2 Tapahtumat.....	78
7.3 Arnold Boosin valokuvien näkymät suhteessa nykyhetkeen.....	82
8. TUTKIMUKSEN TULOKSET	89
8.1 Sanomalehtiaineistot	89
8.2 Arkistoaineistot	94
8.3 Merkitysanalyysi	96
8.4 Kuva-analyysi.....	99
9. TUTKIMUSPROSESSIN ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	100
9.1 Tutkimusaineiston ja -menetelmien arviointi.....	100
9.2 Tutkimuksen luotettavuusarviointi	102
9.3 Tutkimuksen johtopäätökset.....	104
10. POHDINTA.....	106
LÄHTEET	110
LIITTEET	
LIITE 1 Sanomalehti-ilmoitukset	

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

”Kuvittele itsesi kaupunkiin joka kerran oli. Kuvittele puiden vihreä varjo, puro, silta, lankkuaitojen takana kuiskivat pensastot, eleganttien kivitalojen siluetti ilta-auringossa, murjujen mustuus ja laitakaupungin kemut ja lemut. Kuvittele rakkain kaupunkisi maan päällä. Kuvittele, että palaat vielä kerran sinne, mitä ei enää ole – eikä koskaan tule.” (Kähkönen 2011, 5.)

Tutkielmassani perehdyn Kuopion vanhaa kaupunkiympäristöä esitteleviin valokuviin sekä niiden kuvaajaan, saksalaissyntyiseen Arnold Boosiin (1831–1880). Hänen valokuvissaan on nähtävissä rakennuksia ja maisemia, jotka ovat meille nykykuopiolaisille jo osin kadonneita näkymiä. Pääsin sattumalta noiden valokuvien äärelle museologian perusopintoihin liittyvää työharjoittelua suorittaessani. Noihin vuosina 1875–1880 kuvattuihin otoksiin sisältyivät muun muassa valokuvat Kuopion satamasta vanhoine höyryaluksineen, Vasikkasaaresta kolmine tuulimyllyineen sekä Puijon ensimmäisestä näkötorjasta avautuvine näkymineen. Valokuvat tekivät jo itsessään minuun suuren vaikutuksen nostalgisuudellaan esittelemällä konkreettisesti näkymiä kaupungin menneisyydestä. Lisäksi mielenkiintoni herätti myös kyseinen valokuvaaja, joka oli minulle ennestään täysin tuntematon. Arnold Boos valokuvineen jäi mieleeni ja muistutti olemassaolostaan viimeistään pohtiessani maisteritutkielman aihetta synnyttäen siten innostuksen tutkielman tekemiseen.

Kuluva vuosi 2018 on kulttuuriperinnön eurooppalainen teemavuosi. Meillä Suomessa juhluvuoden teemana on osallisuus kulttuuriperintöön. Yhtenä kansallisena tavoitteena on pyrkiä saamaan oma kulttuuriperintömme ihmisten kohtaamisen ja keskinäisen vuoropuhelun mahdollistavaksi sosiaalseksi voimavaraksi. Euroopan unionin asettama tavoite on rohkaista kansalaisia tutustumaan Euroopan kulttuuriperintöön ja sen merkitykseen omassa arjessa ja ympäristössä.¹ Museovirasto ja ympäristöministeriö selvittivät kansalaisille teettämän kyselyn avulla kulttuuriperintöön ja -ympäristöön liittyviä mielipiteitä ja asenteita. Kyseisen *Kulttuuriperintöbarometri 2017*-kyselyn avulla koottiin kansalaisten ajatuksia kulttuuriperinnön merkitykseen, säilyttämiseen ja suojeluun liittyvistä asioista.² Barometrin vastausten mukaan kulttuuriperintö koettiin yleisesti yhteisölliseksi,

¹ Museovirasto 2018.

² Museovirasto 2018.

identiteettiimme kuuluvaksi sekä ylpeyttä tuottavaksi asiaksi. Kulttuuriperintöön käsitettiin kuuluvaksi tärkeimpinä tavat, perinteet ja kädentaidot, ihmisten yhteiset kokemukset ja tarinat sekä kieli. Vastaavasti merkityksellisimpiä kulttuuriympäristö-käsitteen alle hahmotettuja asioita olivat maisemat, luontoympäristö sekä rakennettu ympäristö.³

Arnold Boosin valokuvat ovat yhteistä visuaalista kulttuuriperintöämme. Hänen valokuvansa ovat paitsi esityksiä 1800-luvun jälkipuolen Kuopion kulttuuriympäristöstä myös todisteita menneisyydestä, jota meillä on hänen kuviensa kautta mahdollisuus jäsentää, tulkita ja muistella. Itse valokuvaus ilmiönä ei ole kovinkaan vanha, koska ensimmäinen suomalainen valokuva on otettu ainoastaan 175 vuotta sitten. On hämmentävää ymmärtää tutkimuksen päähenkilön Arnold Boosin syntyneen vuonna 1831 ja ensimmäisen säilyneen suomalaisen valokuvan vuonna 1842. Valokuvausala on alkuajoistaan muuttunut huomattavasti ja sen kehitykseen on sisältynyt lukuisia eri vaiheita. Meidän aikanamme tapahtunut kuvan digitalisoituminen on muuttanut perusteellisesti koko alaa ja sen käytäntöjä. Aika näyttää kehityksen suunnan ja alan seuraavat edistysaskeleet. On kuitenkin hyvä ymmärtää ja hahmottaa valokuvauksen perintö, ne lähtökohdat, joista valokuvaus on ponnistanut kohti moderneja kuvaamisen tapoja. Tutkielman ohessa toiveeni on saattaa Boosin valokuvat yleiseen tietoisuuteen havainnollisena esimerkkinä yhteisestä kulttuuriperinnöstä. Samalla haluan myös korostaa kulttuuriperinnön tunnistamisen, vaalimisen ja arvostamisen tärkeyttä ja toivon, että Boosin valokuvat voisivat osaltaan toimia yhteisen vuoropuhelun välineenä ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta mahdollistavana voimavarana.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja aikaisemmat tutkimukset

Tutkielman keskiössä on yksi varhainen valokuvausalan toimija maisemakuvineen, mutta kokonaisuudessaan tutkielma on kontekstissa myös suomalaisen valokuvan ja valokuvausalan historiaan ja kehitykseen. Tutkielmani sijoittuu museologian aihealueeseen, mutta sen laajempi konteksti rakentuu heritologiasta. Tutkielmaani määrittää vahvasti siihen liittyvä henkilöhistoriallinen näkökulma. Tavoitteena on selvittää ja dokumentoida saksalaissyntyisen valokuvaaja Arnold Boosin elämän ja ammatillisen uran vaiheet hänen Kuopio-vuosinaan 1862–1880. Lisäksi tavoitteena on esitellä ja analysoida hänen 14 Kuopion kaupunkiympäristöstä vuosina 1875–1880 ottamaansa maisemavalokuvaa.

³ Museovirasto 2018.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä tiedämme Arnold Boosista valokuvaajana?
2. Miten Kuopio on esitetty Boosin valokuvissa?
3. Millaisia arvoja ja merkityksiä Boosin kuvista välittyy?

Boosin valokuvat ovat tutkielmani lähtökohta. Valokuvat puhuttelivat ja tekivät minuun vaikutuksen. Vasta valokuvien näkemisen jälkeen minulla oli mahdollisuus tutustua kuvien ottajaan. Se vähäinen tieto, mikä hänestä ja hänen vaiheistaan oli, herätti kuvien ohella mielenkiintoni. Näen Arnold Boosin kiinnostavana henkilönä Suomen ensimmäisten valokuvaajien joukossa. Hänen ansiostaan meillä on katsottavana varhaisimpia dokumentointeja Kuopion rakennuksista ja maisemista. Toivon, että tutkielmani lisäisi tunnettavuutta ja kiinnostusta Boosia ja hänen valokuviaan kohtaan. Ennen kaikkea toivon, että hänen valokuvallinen tuotantonsa tulisi laajalle yleisölle aiempaa tutummaksi esimerkkinä 1800-luvun jälkipuolen maisematulkinnoista.

Arnold Boosista ei ole tehty laajempaa tutkimusta, enkä tiedä myöskään hänen valokuviansa olleen aikaisemmin tutkimuksen kohteena. Sen sijaan Sven Hirn (1972) on laatinut hänestä biografian, jonka tietojen avulla pääsin omassa tutkielmassani liikkeelle. Tutkielmassa Boosista mahdollisesti rakentuva uusi tieto täydentää jo olemassa olevaa jäsenystä ja edesauttaa aiempaa monipuolisemman kuvan muodostamista sekä Boosista että hänen tuotannostaan. Aikaisemmista tutkimuksista olen tutustunut joko oman tutkielmani kanssa lähtökohdiltaan, aineistoiltaan tai tutkimusmenetelmiltään samankaltaisiin tutkimuksiin. Ensimmäiseksi haluan mainita Ari Laitisen (2017) maisterintutkielman *Valokuvaus kuvataiteilijan apuvälineenä Tampereen ensimmäinen ammattitaiteilija Kaarlo Vuori (1863–1914) muotokuvamaalarina ja valokuvaajana*. Kun omassa tutkielmassa huomio kiinnittyy Arnold Boosiin sekä hänen valokuviansa, on Laitisen tutkielman pääosassa taiteilija Kaarlo Vuori elämänvaiheineen ja tuotantoineen. Laitisen tutkielman päähuomio kohdistui Vuoren tapaan käyttää valokuvia apuna taidetyöskentelyssään.⁴ Karjalan kadonneita maisemia tutkineen Päivi Lahdelman (2009) maisterintutkielma on nimeltään *Katkeransuloiset Karjalan kuvat Kontekstualisoiva tutkimus Karjala-kuvateoksista 1940–1942*. Hänen tutkielmassaan on yhteneväisyyttä oman tutkielmani kanssa sekä valokuvallisen aineiston että tutkimusmenetelmien osalta.

⁴ Laitinen 2017.

Lahdelman aineistona oli sotia edeltävän ajan Karjalaa käsittelevät kuvateokset sekä niiden sisältämät valokuvat. Lahdelma sovelsi tutkielmansa kuvallisen aineiston tulkinnassa muun muassa sisällönanalyysiä ja Panofskyn ikonologista tulkintamallia, jotka myös omassa tutkielmassani ovat keskeisinä analyysimuotoina.⁵

Boosin vaiheiden tutkimisessa perehdyin myös hänen sanomalehti-ilmoituksiinsa. Maisterintutkielmassaan *Kirkossa kuulutettu, lehdessä painettu Julkinen tiedonkulku Jyväskylässä 1865–1880* Jenni Zwegberg (2016) on tutkinut kirkonkuulutusten ohella myös sanomalehti-ilmoituksia. Zwegberg hahmotti tutkimiansa ilmoitusten ja kuulutusten perusteella kuvaa muun muassa 1800-luvun loppupuolen aikalaisten arjesta, julkisesta keskustelusta ja tiedonkulusta Jyväskylässä.⁶ Oman tutkielmani keskeinen aineisto, Boosin valokuvat, kuuluu Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kuva-arkistoon. Valokuvien analysoinnissa pyrin myös kiinnittämään huomiota kuvien sisältöihin ja merkityksiin. Tämän vuoksi näin tärkeäksi perehtyä myös Netta Lipsosen (2011) maisterintutkielmaan *Valokuvien sisällönkuvailu ja merkitysten muodostuminen museon kuva-arkistossa*. Tutkielmassaan Lipsonen pyrki selvittämään valokuvan luetteloinnissa ja sisällönkuvailussa käytettyjä menetelmiä. Lisäksi hän tarkasteli valokuvan merkitysten muodostumista ja niihin liittyviä teoreettisia näkemyksiä. Lipsonen toi tutkielmassaan esille myös lähestymistapoja valokuvan aiheen ja sisältöjen tutkimiseen.⁷

1.3 Tutkimuksen teoreettinen kehys ja keskeiset käsitteet

Tutkielman laaja, kokonaisvaltainen lähestymistapa on heritologisesti painottuva. Opiskelen Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin laitoksen kulttuuriympäristön tutkimuksen koulutusohjelmassa, jossa pääaineenani on museologia. Jyväskylän yliopisto määrittelee museologian seuraavasti:

”Museologia (heritologia) on tiede, joka tarkastelee sitä, kuinka yksilö ja yhteisö hahmottaa ja hallitsee ajallista ja alueellista ympäristöään ottamalla haltuunsa menneisyyden ja nykyisyyden todistuskappaleita. Lisäksi ympäristö käsittää myös sekä aineellisen että aineettoman eli henkisen ympäristön. Haltuun ottaminen tarkoittaa todellisuuden osien valikointia ja rajaamista kulttuuriseksi todellisuudeksi.”⁸ Tieteeseen kuuluvat yleensä peruskäsitteet eli perusparametrit, joiden kanssa se toimii. Museologian neljä peruskäsitettä

⁵ Lahdelma 2009.

⁶ Zwegberg 2016.

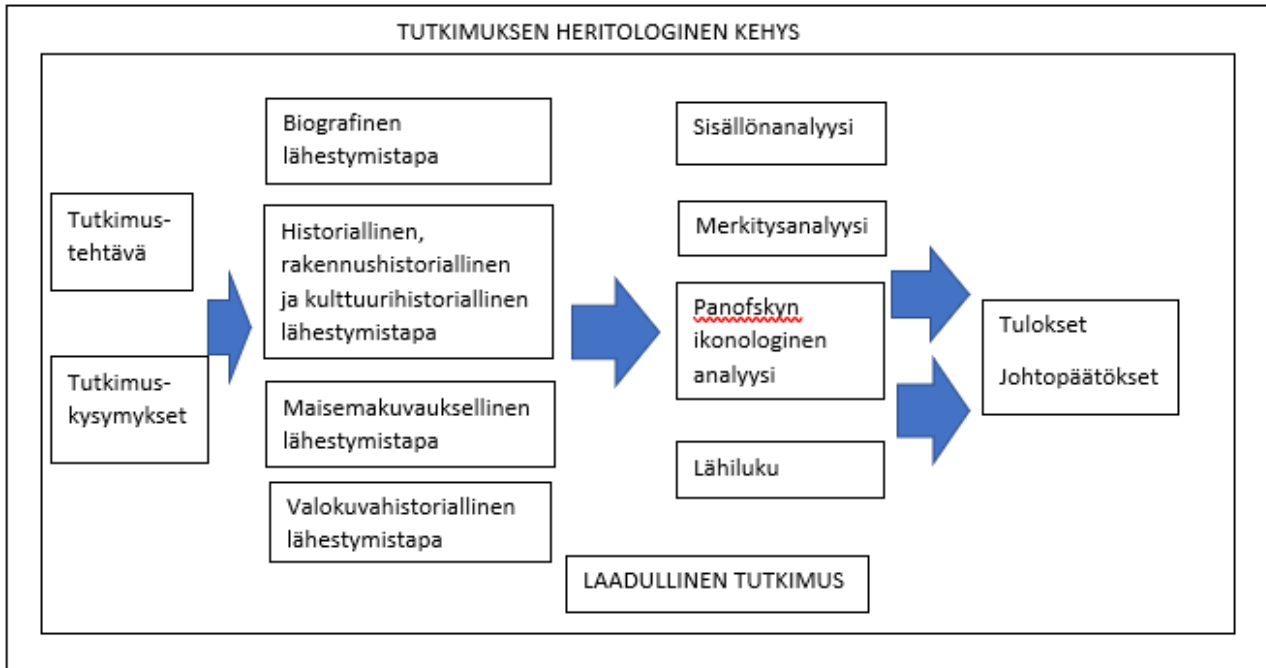
⁷ Lipsonen 2011.

⁸ Vilkuna 2010, 343.

ovat objekti oheistietoineen eli konteksteineen, yhteiskunta sekä sen perustamat ja ylläpitämät laitokset sekä tehtävät, joita laitokset suuntaavat objekteihin sekä niiden konteksteihin. Nämä tehtävät ovat tutkiminen, tallentaminen, säilyttäminen ja näytteille asettaminen. Näiden neljän perusparametrin, peruskäsitteen lisäksi keskiössä ovat myös aika ja kulttuuri.⁹

Päähenkilö Arnold Boosin lisäksi tutkielmassani on kyse valokuvasta. Tarkastelen valokuvaa paitsi fyysisenä esineenä, artefaktina myös museologisena objektina sekä kulttuuria ja kulttuuriperintöä edustavana ilmauksena. Kulttuuriperinnön säilymisestä vastaavat puolestaan yhteiskuntamme muistiorganisaatiot – kirjastot, arkistot ja museot, mikä osaltaan perustelee tutkielmani heritologisen kehyksen rakentumisen. Alla olevassa kuviossa olen esittänyt havainnollisen kuvauksen tutkimusprosessistani, johon asettuvat tutkimustehtävä ja -kysymykset, aineisto, tutkimuksen lähestymistavat ja menetelmät sekä tulokset ja johtopäätökset. Lähestymistavoilla tarkoitan tutkielman jäsentymiseen ja hahmottumiseen liittyviä konteksteja, jotka ovat biografinen, historiallinen, rakennus- ja kulttuurihistoriallinen, maisemakuvauksellinen sekä valokuvahistoriallinen lähestymistapa. Kyseiset lähestymistavat yhdessä niihin liittyvän kirjallisuuden kanssa rakentavat tutkielmani teoreettisen kehyksen. Aineisto ei ole alla olevassa kuviossa mukana, koska tavoitteeni oli jäsentää itselleni nimenomaan tutkielman metodologian asemoituminen tutkimusprosessissa. Tutkielmassani on myös sovellettu eri tieteenalojen menetelmiä ja näkökulmia, mikä on perusteena sen monitieteisyydelle. Läheisesti tutkielmaani liittyviä tieteenaloja ovat historia, kulttuurihistoria, taidehistoria ja informaatiotiede.

⁹ Vilkuna 2009, 51.

Kuvio 1: Tutkielman metodologian asemoituminen tutkimusprosessissa.

Tutkielman keskeiset käsitteet ovat Arnold Boos, valokuva, valokuvaaja, Kuopio, 1800-luku, maisema, kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristö. Muun muassa käsite *kulttuuriperintö* on määritelty Euroopan neuvoston Kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä koskevassa puitesopimuksessa (2005).¹⁰ Käsite on suomennettu Museoviraston julkaisussa *Kohti kestäväää kulttuuriperintötyötä* seuraavasti: ”Kulttuuriperintö tarkoittaa niitä menneisyydestä perittyjä voimavaroja niiden omistajasta riippumatta, jotka ihmisten mielestä kuvastavat heidän jatkuvasti muuttuvia arvojaan, uskomuksiaan, tietojaan ja perinteitään. Tähän kuuluvat kaikki ihmisten ja paikkojen vuorovaikutuksesta aikojen kuluessa rakentuneen ympäristön osat.”¹¹ Tuoreessa Europa Nostra Finlandin (2018) julkaisemassa teoksessa *Heritage is ours – Citizens participating in decision making* ”kulttuuriperintö voidaan ymmärtää sekä kulttuurisen tunnistamisen mahdollistavaksi resurssiksi että yksilöiden ja yhteisöjen kehitysprosessiksi, joita he tietoisesti tai tiedostamatta haluavat välittää tuleville sukupolville.”¹²

¹⁰ Council of Europe (2018). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society: ”Cultural heritage is a group of resources inherited from the past which people identify, independently of ownership, as a reflection and expression of their constantly evolving values, beliefs, knowledge and traditions. It includes all aspects of the environment resulting from the interaction between people and places through time.”

¹¹ Kauppi, Latvala, Matikka & Salmela 2015, 17.

¹² Halme, Mustonen, Taavitsainen, Thomas & Weij 2018, 81: Cultural heritage is to be understood as resources

Kulttuuriympäristö käsitetään valtakunnallisessa *Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020*-ohjelmassa perustana ihmisen ja yhteisön muistille ja identiteetille. Ohjelman mukaan kulttuuriympäristö pitää sisällään sekä ihmisen toiminnan että ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen kautta syntyneen ympäristön, johon sisältyvät kulttuurimaisema, rakennettu kulttuuriympäristö sekä muinaisjäännökset.¹³ Kuopion kaupungin kulttuuriympäristöstrategiassa (2007) *kulttuuriympäristöön* katsotaan yhdyskuntarakenteen lisäksi kuuluvan rakennukset, pihat, puistot, tekniset rakenteet sekä muut ihmisen vaikutuksesta syntyneet kohteet. Lisäksi kulttuuriympäristö pitää sisällään myös viljelykset, vanhat kaupunkimetsät sekä kulttuurin eri vaiheista ja ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta kertovan maiseman.¹⁴

Kielitoimiston sanakirjapalvelun (2018) mukaan *maisema* tarkoittaa näköalaa, (luonnon)näkymää tai maanpinnan osaa, joka näkyy katsojalle kokonaisuutena.¹⁵ Antti Vallius (2015) avaa käsitettä *maisema* teoksessaan *Kaunis Suomi – Maaseutumaiseman historiaa 1800-luvulta EU-Suomeen*. Nykykäsityksen mukaan maisema tarvitsee tulkitsijan, eikä sitä ole ilman sen katsojaa. Vallius (2015) näkee maiseman kulttuurisena rakenteena, jonka sisältöihin vaikuttavat yhteiskunnan erilaiset ja eriaikoina vallitsevat ideologiat, taide ja muu esittäminen sekä ajan historiallispoliittinen tilanne.¹⁶

1.4 Tutkimuksen lähestymistavat ja aineisto

Tutkimusaineistona minulla oli Kuopiossa Boosin aikana ilmestyneet *Tapio-* ja *Savo-*sanomalehdet. Lehdistä tutkin ensisijaisesti Boosin valokuvaustoiminnastaan laatimia ilmoituksia. Tämän lisäksi olin kiinnostunut myös muista Boosia koskevista ilmoituksista. Sanomalehtien lisäksi tutkimusaineistoni muodosti erilaiset Boosin liittyvät arkistoaineistot. Merkittävän ja tutkielmalleni oleellisen aineiston muodostivat ennen kaikkea Boosin Kuopio-aiheiset valokuvat. Arnold Boosin elämän ja ammattiuran vaiheiden selvittäminen ja dokumentointi rakensivat tutkielmalle biografista, henkilöhistoriaan kiinnittyvää kontekstia. Boosin valokuva-aineistoa analysoidessani sekä luodessani käsitystä kyseisen ajan aikakaudesta, ajankuvasta ja Kuopion kaupungin tilanteesta, perehdyin arkistoaineiston lisäksi myös muuhun lähdekirjallisuuteen. Tämä selittää osin myös tutkielman historiallisen, kulttuurihistoriallisen ja rakennushistoriallisen kontekstin muodostumisen. Ajallisesti etäinen

enabling the cultural identification and development processes of individuals and communities which they, implicitly or explicitly, wish to transmit to future generations. Oma suomennos.

¹³ Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020, 4–9.

¹⁴ Kuopion kaupunki 2007, 8.

¹⁵ Kielitoimiston sanakirja 2018.

¹⁶ Vallius 2015, 11.

tutkimusaineisto, Boosin valokuvat, ovat peräisin 1800-luvun jälkipuolelta. Myös Boosin asema varhaisena valokuvausalan ammattilaisena sekä varhaisten valokuvausmenetelmien ja -käytäntöjen osaajana liittää tutkielman luonnostaan myös valokuvahistorialliseen kontekstiin. Tutkielman maisemakuvallinen konteksti rakentuu sekä suomalaisen maisemakuvauksen että Kuopion seudun kuvausten rakentumisen tarkastelusta ja tulkinnasta.

Kuten edellä totesin, rakentuu tutkielman *biografinen konteksti* valokuvaaja Arnold Boosin ja hänen vaiheidensa tutkimisesta. Tarkoitukseni on selvittää, löytyykö hänestä ja hänen vaiheistaan uutta tietoa. Ennen tätä näen kuitenkin tärkeäksi selvittää, miten kauan sitten eläneen ihmisen vaiheita yleensä voidaan tutkia. Aluksi on syytä lähteä liikkeelle siitä, mitä henkilöstä yleensä tiedetään. Tämän esiselvitysvaiheen jälkeen on hyvä siirtyä arkistojen ääreen, koska sinne ennen pitkää päätyvät tiedot eri elämänvaiheistamme. Usein yksinkertaisin tapa arkistolähteiden äärelle pääsemiseksi on internetin hakupalvelun käyttäminen. Suomen Kansallisarkiston Digitaaliarkisto on tietokanta, joka sisältää valtaosan muun muassa siitä aineistosta, jota tarvitaan esimerkiksi henkilötietoja ja elämänhistoriaa selvitetessä. Digitaaliarkistossa on mahdollista tutustua eri seurakuntien kirkonarkistojen asiakirjoihin, läänintileihin, henkikirjoihin, tuomiokuntien aineistoihin sekä maanmittaushallituksen karttoihin. Varhaisin henkilöhistoriallisen tutkimuksen työkalu, voudintilit, löytyy myös Digitaaliarkistosta.¹⁷ Kansalliskirjaston sanomalehtiarkisto on alusta, jossa on mahdollisuus vapaasti tutustua kaikkiin Suomessa vuosina 1771–1929 ilmestyneisiin, digitoituihin sanomalehtiin.¹⁸ Sieltä löytyi myös oman tutkielmani oleellinen lähdeaineisto, Boosin Kuopio-aikana ilmestyneet sanomalehdet. Digitaaliarkiston avulla puolestaan mahdollistui pääseminen Kuopion läänin henkikirjojen äärelle.

Kirkonkirjat, henkilöhistoriallisen tutkimuksen pääaineisto, on talletettu seurakuntien kirkkoherranvirastoihin yleensä sadan viimeisen vuoden ajalta. Sitä vanhemmat kirkonkirjat löytyvät maakunta-arkistoista ja Kansallisarkistosta. Myös ortodoksisilla seurakunnilla on omat kirkonkirjansa. Kirkkoon kuulumattomat henkilöt on merkitty maistraattien vastuulla oleviin siviilirekistereihin. Kirkonkirjoiksi kutsuttuihin asiakirjoihin on merkitty väestökirjanpito, seurakuntalaisten kristinopintaidot sekä ehtoollisella käynnit. Tämän lisäksi kirkonkirjat voivat myös tarkoittaa rippikirjoja, lastenkirjoja ja historiakirjoja, jotka sisältävät luettelot syntyneistä ja kastetuista, kuulutetuista ja vihityistä, kuolleista ja haudatuista sekä

¹⁷ Nilsson 2016, 9–11.

¹⁸ Kansalliskirjaston sanomalehtiarkisto. KK.

muualle muuttaneista seurakuntalaisista. Kirkonkirjoja on pidetty jo aikaisemmin, mutta vuoden 1686 kirkkolaki määräsi asian seurakuntien pappien hoidettavaksi.¹⁹

Henkilöhistoriallisen tutkimuksen tärkeimmän kirkonkirjan, rippikirjan, avulla on alun perin seurattu seurakuntalaisten kristinopintaitojen omaksumista ja ehtoollisella käymistä. Rippikirjan tiedot ovat oleellisia henkilöhistoriallisessa tutkimuksessa, koska siihen merkittiin kaikki seurakuntalaiset heidän iästään riippumatta. Rippikirjasta on käytetty vuodesta 1869 lähtien myös nimitystä pääkirja. Lisäksi kirkonkirjoihin kuuluvat muun muassa myös muuttoasiakirjat, jotka sisältävät tietoja sekä seurakuntaan muuttaneista että seurakunnasta pois muuttaneista kansalaisista. 1900-luvun puolivälistä lähtien virkatodistusten pitäminen syrjäytti muuttokirjat. Jotkut seurakunnat ovat myös kirjanneet ulkomailta asuvien Suomen kansalaisten muuttotietoja, mitkä 1800-luvulla on merkitty ulkoseurakuntalaisten luetteloon.²⁰

Matka- ja matkustustietoja selvittävälle tutkijalle oleellista aineistoa ovat passiluettelot. Ulkomaille matkustavat ovat vuoden 1862 asetuksen mukaan tarvinneet mukaansa passin. Ensimmäiset tallentuneet passiluettelot ovat vuodelta 1810, mutta kokonaan passiasiakirjat ovat säilyneet vasta vuodesta 1893 lähtien. Passiasiakirjojen sisältö vaihtelee, mutta yksityiskohtaisimmillaan niissä on mainittu passinhakijan nimi, ammatti, siviilisääty, uskonto, syntymäaika, kotipaikka, passin anto- ja voimassaoloaika, matkakohde ja passin hinta.²¹ Tutkielmani loppumetreillä onnistuin saamaan Kansallisarkistosta Boosin passiasiakirjan, joka itsessään on varsin mielenkiintoinen. Koska valokuva ei tuolloin ollut passissa vielä mahdollinen, oli tyydyttävä passinhakijan ulkoisten piirteiden kuvailuun. Boosin Saksassa myönnettyyn passiin oli syntymäaika ja -paikkatietojen lisäksi merkitty hänen asuinpaikkansa. Siihen oli myös kirjattu Boosin pituus sekä hänen hiustensa, kulmakarvojensa ja silmiensä väri. Passissa on oma kohtansa myös hakijan nenän, suun, mahdollisen parran, kasvojen, ruumiinrakenteen ja erityispiirteiden kuvailuun.²²

Eräs merkittävä ja monipuolinen henkilöhistoriallisen tutkimuksen asiakirja on perukirja. Se on vainajan omaisuudesta tehty asiakirja, joka tehdään henkilön kuoleman jälkeen pidetyssä perunkirjoitustilaisuudessa. Tilaisuudessa ovat vainajan läheisten lisäksi paikalla myös todistajat eli uskotut miehet. Perukirja auttaa muodostamaan yksityiskohtaisen kuvan vainajan elämästä ja elintasosta. Yleensä 50 vuotta vanhemmat perukirjat löytyvät

¹⁹ Huovila, Liskola & Piilahti 2009, 19, 54.

²⁰ Huovila ym. 2009, 63–72.

²¹ Huovila ym. 2009, 108.

²² Königlich Preussischer Reisepass für das Ausland 1860.

Matkapassi ulkomaille. Kuninkaallinen preussilainen rekisteri. Oma suomennos.

maakunta-arkistoista, mutta niitä voi löytyä myös kirkonarkistoista.²³ Omaa tutkielmaani edesauttoi Joensuun maakunta-arkistossa sijainneista Kuopion raastuvan oikeuden arkistoasiakirjoista löytämäni Boosin perukirja. Se on laadittu ruotsin kielellä ja siinä on sekä Boosin paikalla olleiden läheisten että perunkirjoitustilaisuudessa olleiden pesänselvittäjien allekirjoitukset.²⁴

Tutkielman *historiallisen, rakennushistoriallisen ja kulttuurihistoriallisen kontekstin* muodostuminen pohjautuu paitsi kyseiseen ajankuvaan ja Kuopion kaupungin historialliseen tilanteeseen ja tapahtumiin myös tutkielmassa käsiteltyjen paikkojen ja rakennusten historiaan. Tutkielmani jäsentymiseen ohjaavaa ymmärrystä olen rakentanut muun muassa tutustumalla 1800-luvun jälkipuolen Suomen historiaan sekä Kuopion historiaan että rakennushistoriaan. Päälähteeni Suomen historiaan tutustumisessa oli Jouko Vahtolan teos *Suomen historia - Kivikaudesta 2000-luvulle*. Kuopion historian osalta kirjallisina lähteinäni olivat muun muassa Pekka Lappalaisen (1982) *Kuopion historia 1*, Pekka Toivasen (2000) *Kuopion historia 2*, Ilkka Nummelan (1989) *Kuopion historia 3* ja Mauri Mönkkösen (1996) *Kuopion historia 7*. Rakennushistorian osalta tärkeimpänä lähteenäni oli Helena Riekin (2005) *Kuopion rakennushistoria*. Alustavan historiallisen ja rakennushistoriallisen osuuden suoritin opinnoissani Työelämäprojekti KUOS151-opintojakson yhteydessä. Tuolloin sain Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kuvaarkistosta käyttööni Arnold Boosin Kuopio-aiheiset digitaaliset valokuvat, joiden kuva-aiheiden sisältöjä pyrin opintojakson aikana tunnistamaan sekä etsimään kuvien aiheisiin liittyvää kontekstietoa.

Valokuva ja valokuvaaja muodostavat temaattisesti tutkielmani keskeisimmän osan. Lisäksi tutkielmani liittyy myös varhaisiin 1800-luvun jälkipuolen valokuvauskäytäntöihin ja -menetelmiin. Tämän vuoksi *valokuvahistoriallisen kontekstin* muodostuminen oli luonnollista. Yhtenä 1800-luvun lopun Kuopion valokuvaajana Boosista on tallentunut tietoa valokuvaajia ja yleensä valokuvausta käsitteleviin teoksiin, joskaan ei runsaasti. Boos on mainittu muun muassa seuraavissa teoksissa: Sven Hirn (1972) *Kameran edestä ja takaa: Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1839–1870*, Sven Hirn (1977) *Ateljeesta luontoon: Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1871–1900* sekä Jukka Kukkonen, Tuomo-Juhani Vuorenmaa & Jorma Hinkka (1992) *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Boosista löytyy maininta myös useista muista teoksista, mutta lähinnä hänen valokuviaan ja valokuvatietojaan käsittelevissä yhteyksissä. Suomen valokuvataiteen museon

²³ Huovila ym. 2009, 227–229.

²⁴ Eb:12 Perukirjat 1875–1883.

ylläpitämässä sähköisessä *Kuka kuvasi? Suomalaiset valokuvaajat 1842–1950-hakupalvelussa* Boos on mukana yhtenä valokuvaajana muiden kuvaajien joukossa. Boos on myös mainittu Tuulikki ja Matti Kärkkäisen (2015) teoksessa *Kuopion salaperäinen Barsokevitschin valokuvaamo: Adéle Sallinin ja Victor Barsokevitschin sukujen tarina*.

Tutkielmassani perehdyn paitsi Boosin valokuvaan myös hänen tapaansa valokuvata Kuopiota ja sen näkymiä. Tämän vuoksi koin tärkeäksi perehtyä sekä suomalaisen että Kuopion maisemakuvauksen perinteeseen ja sen jäsentymiseen, mikä selittää myös tutkielman *maisemakuvallisen kontekstin* rakentumisen. Apuna maisemakuvallisten jäsenysten tarkastelussa minulla olivat muun muassa teokset Antti Vallius (2015) *Kaunis Suomi - Maaseutumaiseman historiaa 1800-luvulta EU-Suomeen*, Juha Ilvas (2008) *Meidän kuvamme: Maa ja kansa*, Anneli Ilmonen (1984) *Löytöretki maisemaan: suomalaisuus kuvataiteessa 1700-luvulta nykypäivään* sekä Allan Tiitan ja Olavi Granön artikkelit teoksessa Pitkäranta, Inkeri & Rahikainen, Esko (2002) *Suomalainen maisema: Maisemantutkimuksen näkökulmia*. Kuopion varhaisen maisemakuvauksen jäsentämisessä minua ovat auttaneet muun muassa teokset *Kuopion historia 1 ja 2, 3 ja 7* sekä *Kuopion rakennushistoria*. Lisäksi olen saanut tietoa myös teoksesta Sakari Saarikivi, Aimo Siltari & Helena Rieki (1982) *Kuvataiteilijoiden Kuopio*. Tärkeänä lähteenä varhaisen Kuopion seudun kuvaamisen hahmottumisessa on ollut myös yhteisen virtuaalisen muistin paikka *Pulkka – Pohjois-Savon Muisti*, jossa toimijoina ovat alueen museot sekä niiden yhteistyökumppanit.

Tutkielmani metodologisiin ratkaisuihin sain apua muun muassa teoksista Annika Waenerberg & Satu Kähkönen (2012) *Taidetta tutkimaan menetelmiä ja näkökulmia*, Jorma Kananen (2010) *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*, Jorma Kananen (2015) *Opinnäytetyön kirjoittajan opas*, Pirkko Anttila (2006) *Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen* sekä Jouni Tuomi & Anneli Sarajärvi (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Lisäksi tietoa auttoivat rakentamaan teokset Roland Barthes (1985) *Valoisa huone*, Erwin Panofsky (1939) *Studies in Iconology*, Erwin Panofsky (1955) *Meaning in the visual arts* sekä Victor Papanek (1991) *Design for the real world*.

1.5 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne

Laadullinen tutkimus

Jorma Kanasen (2015) mukaan tutkimuksen lähestymistapoja ovat laadullinen eli kvalitatiivinen ja määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. Laadullinen tutkimus edistää tutkimuksen kohteena olevan ilmiön määrittämistä ja hahmottamista.²⁵ Tutkimusongelman ratkaisemiseksi on oleellista, että tutkittavasta ilmiöstä saadaan tietoa, joten sekä tutkimusotteen että siihen liittyvien menetelmien täytyy sopia tutkittavaan ilmiöön. Yleisesti ottaen laadullinen tutkimus on sopiva, jos ilmiöstä tiedetään vain vähän. Laadullinen tutkimus tähtää ilmiön ymmärtämiseen ja edelleen sen teoretisoimiseen.²⁶ Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan tavallisimpia laadullisen tutkimuksen menetelmiä haastattelujen, kyselyjen ja havainnointien ohella on tiedon hankkiminen erilaisen dokumenttiaineiston avulla. He erittelevät tutkimuksessa käytettävän kirjallisen aineiston yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuotteisiin. Yksityisillä dokumenteilla tarkoitetaan esimerkiksi kirjeitä, muistelmia ja päiväkirjoja. Joukkotiedotuksen tuotteisiin puolestaan kuuluvat sanoma- ja aikakauslehdet, elokuvat sekä radio- ja tv-ohjelmat.²⁷ Kanasen (2015) mukaan dokumentit ovat menneen ajan kuvauksia jo tapahtuneista asioista. Dokumenttiaineistot voivat olla kirjoitetussa, kuvallisessa, äänitetyssä tai muussa visuaalisessa muodossa. Ne ovat myös tärkeitä sekä tutkielman teoreettisessa että tutkimusaineistona sen empiirisessä osassa. Kanasen mukaan dokumenttiaineistot myös auttavat tutkijan näkökulman avartamisessa, tutkittavan ilmiön ajallisen kehityksen tarkastelussa sekä laajempien asiayhteyksien ymmärtämisessä.²⁸

Sisällönanalyysi

Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. He näkevät sen paitsi tutkimusmenetelmänä myös joustavana ja erilaisia analyysimalleja mahdollistavana teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysi auttaa muun muassa dokumenttiaineiston analysoinnissa. Lisäksi se ohjaa muodostamaan jäsennellyn, sanalliseen asuun rakennetun kuvauksen dokumenttiaineiston sisällöstä.²⁹ Tutkija Timo Laine (2015) esittää kuvauksen laadullisen tutkimuksen etenemisestä. Siinä aineiston hankinnan ja siihen tutustumisen jälkeen lähdetään liikkeelle aineiston

²⁵ Kananen 2010, 37.

²⁶ Kananen 2015, 70–72.

²⁷ Tuomi & Sarajärvi 2018, 83, 96.

²⁸ Kananen 2015, 157–158.

²⁹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 117.

kuvauksesta, jossa oleellista on tuoda julki sen sisältö varsinkin tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Oleellista on hahmottaa se, mikä aineistossa on tutkimukselle tärkeää ja minkä puolestaan voi jättää pois. Tämän jälkeen aineiston sisältöä pyritään järjestämään eli erottamaan siitä merkityskokonaisuuksia, mikä tarkoittaa samankaltaisten tai toisistaan eroavien merkitysten jäsentämistä. On huomioitava, että tutkimuksen näkökulma on suhteessa aineistosta esille nostettujen asioiden kanssa. Laine puhuu myös analyysiaineiston tematisoimisesta, käsitteellistämistä ja yleistämisestä. Viimeisenä vaiheena tutkimuksessa on Laineen mukaan tulosten tarkastelu sekä itsearviointi.³⁰ Tuomi ja Sarajärvi viittaavat Laineen esittämään analyysiaineiston järjestämiseen ilmaisuilla luokittelu, teemoittelu ja tyypittely. Yksinkertaisimmillaan luokittelu on tapa järjestää aineistoa jakamalla se luokkiin ja jäsentämällä niiden esiintyminen tutkittavassa aineistossa. Teemoittelu tarkoittaa aineiston järjestämistä erilaisten aihekokonaisuuksien mukaan. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään esimerkiksi teemoista nousevien ominaisuuksien mukaan ja tietyistä teemaa koskevasta tulkinnasta kootaan yleistys tai yhteenveto.³¹

Jari Eskola (2015) jaottelee laadullisen analyysin aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen tutkimukseen.³² Miles & Huberman (1994) jakavat laadullisen analyysin kolmeen vaiheeseen, joista käyttävät nimityksiä *data reduction*, *data display* ja *conclusion drawing and verification*.³³ Tuomi ja Sarajärvi käyttävät aineistolähtöisen analyysin yhteydessä Milesin ja Hubermanin kuvaamista vaiheista nimityksiä aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Aineiston pelkistämisen vaiheessa aineistoa karsitaan ja tiivistetään. Tutkimustehtävään liittyvät ilmaukset kirjataan ja samaa ilmiötä kuvaavista ilmauksista muodostetaan oma ryhmä. Aineiston ryhmittelyn vaiheessa kirjatuista ilmauksista etsitään käsitteitä, jotka ilmentävät aineiston samankaltaisuutta ja eroavaisuutta. Käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään eri luokiksi, joista muodostetaan nimetyt aineiston alaluokat. Tämän jälkeen alaluokkia yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia ja niistä edelleen pääluokkia. Käsitteellistämisen vaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, josta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Teorialähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa sitä, että aineiston analyysin luokittelu pohjautuu joko aikaisempaan teoriaan, malliin tai

³⁰ Laine 2015, 41–49.

³¹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–107.

³² Eskola 2015, 188.

³³ Miles & Huberman 1994, 10–12.

käsitejärjestelmään. Teoriaohjaavassa³⁴ sisällönanalyysissä empiirinen aineisto yhdistetään teoreettisiin käsitteisiin.³⁵

Merkitysanalyysi

Merkitysanalyysimenetelmä on kehitetty suomalaisten museoiden tarpeisiin soveltaen sen laatimisessa erilaisia kansainvälisiä menetelmiä. Lisäksi kyseisen menetelmän muotoutumiseen ovat olleet vaikuttamassa suomalaisten museoiden käyttämät arvoluokituskriteerit, museoarvokäsitykset, museologinen ja heritologinen kirjallisuus sekä museokentän kokemukset. Merkitysanalyysimenetelmän avulla on mahdollista tunnistaa ja määrittellä museo-objektien ja -kokoelmien arvoja, merkityksiä ja näkökulmia sekä tuoda esiin niiden laadullisia sisältöjä. Menetelmä täydentää museoiden kokoelmanhallintaa sekä museo-objektien ja -kokoelmien arvoluokitusta sekä dokumentointia. Lisäksi se on sovellettavissa myös muiden kulttuurin ilmauksiin liittyvien arvojen ja merkitysten tunnistamiseen. Merkitysanalyysi on paitsi tutkimuksellinen ja tulkinnallinen, myös yhteisöllinen ja jatkuva prosessi, sillä tehtyjä kirjauksia voi aina tarkentaa ja päivittää uusien tietojen ja havaintojen myötä. Analyysiprosessi etenee sen lähtökohdista ja tavoitteiden määrittelystä tiedonkeruuseen ja eri kontekstien hahmottamiseen aina prosessin päätepisteeseen, analyysin ja merkityslausunnon laatimiseen. Analyysikohteen merkitystä arvioidaan seitsemän eri arviointikriteerin avulla, joita ovat edustavuus, autenttisuus, historiallinen ja kulttuurinen merkitys, elämyksellinen ja kokemuksellinen merkitys, yhteisöllinen merkitys, ideaalitila sekä hyödynnettävyys ja käytettävyys.³⁶

Panofskyn ikonologinen analyysi

Yksi kuvan tulkintamalleista on taidehistorioitsija Erwin Panofskyn (1892–1968) kehittämä ikonologinen analyysi. Panofsky näki olennaisena, että teoksen tulkinnassa huomioidaan ennen kaikkea sen sisältö ja merkitykset. Hän esittelee teoksessaan *Studies in Iconology* (1939) kolme kuvan tulkinnan eri tasoa: esi-ikonografinen kuvailu, ikonografinen analyysi ja ikonografinen tulkinta. Panofsky nimittää analyysinsä ensimmäisen tason ensisijaiseksi tai luonnolliseksi, esi-ikonografiseksi tasoksi. Tällä tasolla tunnistetaan teoksessa olevia faktuaalisia ja ekspressiivisiä merkityksiä. Faktuaalisilla merkityksillä Panofsky tarkoittaa muun muassa muotojen, värien, ihmisten, eläinten, kasvien, rakennusten ja työkalujen sekä myös niiden keskinäisten suhteiden tunnistamista. Ekspressiivisiin merkityksiin hän liittää

³⁴ Eskola (2015, 188) puhuu teoriasidonnaisesta tutkimuksesta.

³⁵ Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–133.

³⁶ Häyhä, Jantunen & Paaskoski 2015, 5–13.

muun muassa teoksen ilmapiirin ja eleet. Toista tasoa Panofsky nimittää toissijaiseksi, konventionaaliseksi, kuvien, tarinoiden ja allegorioiden maailmaksi eli ikonografisen analyysin tasoksi. Tällä tasolla yhdistetään taiteellisia motiiveja teemojen tai käsitteiden kanssa sekä tunnistetaan henkilöahmoja. Kolmatta tasoa Panofsky (1939) kutsuu ikonografisen synteessin, varsinaisen merkityksen vaiheeksi.³⁷ Myöhemmässä Panofskyn teoksessa *Meaning in the Visual Arts* (1955) kolmas tulkinnan taso, ikonografisen tulkinta on muuttunut ikonologiseksi tulkinnaksi. Panofsky näki ikonologian tulkintamenetelmänä, joka syntyy analyysin sijaan synteesistä. Hänen mukaansa ikonologinen tulkinta vaatii enemmän kuin tiettyjen teemojen tai käsitteiden tietämystä. Tähän tasoon liittyvät ne peruseriaatteet, jotka paljastavat kansakunnan, ajan, luokan sekä uskonnolliset tai filosofiset sitoumukset. Perusteellinen tulkinta teoksen sisällöstä tai merkityksestä saattaa myös osoittaa niitä teknisiä menettelyjä, jotka ovat tyypillisiä maalille, ajanjaksolle tai taiteilijalle.³⁸

Lauri Ockenströmin (2012) mukaan Panofskyn näkemys ikonografisen analyysin päämäärästä on teoksen esittely ja luokittelu, kun taas ikonologinen analyysi tarkastelee laajemmin teoksen merkityksiä sen eri konteksteissa. Tällöin teosta voidaan siis pitää aikansa ja tekijänsä aatemaailmaa heijastavana historiallisena dokumenttina. Ikonologia voi Ockenströmin (2012) mukaan olla paitsi visuaalisen kulttuurin ilmaisua ymmärtävä metodi, näkökulma tai ajattelutapa. Ockenströmin mukaan Panofsky ei tarkoittanut analyysia sen eri tasojen järjestyksen mukaan eteneväksi. Hän korosti analyysin eri tasojen vuorovaikutteisuutta, jolloin teoksen tulkinnassa on mahdollista liikkua sen eri tasoilla. Panofskyn mallia on myös kritisoitu muun muassa ylitulkinnasta ja merkitysten näkemisestä myös siellä, mihin teoksen tekijä ei niitä tarkoittanut.³⁹ Anita Sepän (2012) mukaan Panofsky korosti myös kuvan katsojan osuutta teoksen merkityksen määrittämisessä. Sepän mielestä Panofskyn näkemyksen mukaan kuvan katsoja on *aktiivinen osatekijä visuaalisen merkityksen tuottamisessa*, koska hänen yksilölliset ja kulttuuriset ominaisuutensa vaikuttavat kuvan tulkintaan. Sepän mukaan Panofskyn teoriaa kritisoidaan muun muassa siitä, että Panofsky määritteli esi-ikonografisen tason luonnolliseksi. Tutkimus kuitenkin korostaa, että jo perusmuotojen havainnointi tarvitsee tuekseen oppimisprosessia. Teorian vahvuudeksi Seppä puolestaan mainitsee kuvan visuaalisten merkitysten liittämisen teoksen kulttuuriseen kontekstiin.⁴⁰

³⁷ Panofsky 1939, 3–17.

³⁸ Panofsky 1955, 30–41.

³⁹ Ockenström 2012, 212–217.

⁴⁰ Seppä 2012, 108–109.

Tutkimuksen rakenne

Tutkielman johdantoluvussa esittelen paitsi tutkimukseni tavoitteet, tutkimuskysymykset ja menetelmät myös tutkimustani ohjaavat lähestymistavat, kontekstit. Tutkielman biografisen kontekstin tarkastelun yhteydessä taustoitatan Arnold Boosin elämänvaiheiden tutkimusta selvittämällä keinoja, joilla henkilöhistoriaa ja sen eri vaiheita voidaan tutkia. Toisessa luvussa keskityn kuvaamaan tutkimusprosessini etenemisen vaihe vaiheelta. Kolmannessa luvussa pyrin luomaan kuvaa kyseisen aikakauden historiallisesta, yhteiskunnallisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta tilanteesta Kuopiossa suhteutettuna koko Suomen olosuhteisiin. Tälle on perustana tutkielmani ajallinen sijoittuminen 1800-luvun jälkipuolelle. Aiheen käsittelytapa etenee luvussa temaattisesti. Ensin käsittelen eri teemojen mukaisesti yleisesti koko Suomen tilannetta, jonka jälkeen luon katsauksen Kuopion kaupungin vastaavan tilanteeseen. Neljännessä ja viidennessä luvussa käsittelen maiseman kuvallista esittämistä. Aluksi perehdyn yleiseen, Suomen maisemakuvauksen jäsentymiseen ennen valokuvauksen kehittymistä ja yleistymistä. Tämän jälkeen tarkastelen, miten maisemien hahmottamisen ja kuvaamisen tavat kehittyivät Kuopiossa. Kuudennessa luvussa pohjustan aluksi tutkielmani päähenkilön, Arnold Boosin vaiheiden käsittelemistä valokuvauksen historiakatsauksella, jossa käsittelen erilaisia, kyseiselle ajalle tyypillisiä valokuvanvalmistusmenetelmiä ja valokuvan eri muotoja. Näen myös tärkeäksi tuoda ilmi, mitkä olivat kyseisen ajan toimimismahdollisuudet ja käytännöt valokuva-alalla. Boosin elämän ja ammattiuran vaiheita selvittävä luku etenee kronologisesti vuosi vuodelta aina hänen kuolemaan ja kuolinpesänselvitykseen saakka. Seitsemännessä luvussa esittelen Boosin Kuopiota esittelevän valokuva-aineiston ja pyrin tarkastelemaan ja analysoimaan valokuvien sisältöjä ja merkityksiä. Tutkielmani tulososiossa, kahdeksannessa luvussa, esittelen sekä sanomalehti- ja arkistoaineistojen tutkimisesta ja analyyseista että valokuvien analyyseista saamani tulokset. Yhdeksännessä luvussa arvioin tutkimusprosessia kokonaisuudessaan muodostaen tutkimustuloksista johtopäätökset sekä tarkastellen prosessia sekä kriittisesti että reflektiivisesti. Pohdintaluvussa teen koko tutkielmasta yhteenvedon.

2. TUTKIMUSPROSESSIN KUVAAMINEN

Sanomalehti- ja arkistoaineisto

Lähtökohtana tutkielmassani on siis tutkimustehtävä, josta olen johtanut edellä esittämäni tutkimuskysymykset. Jorma Kanasen (2015) mukaan tutkimusongelma⁴¹ ratkaistaan tutkimusotteella, joka sisältää sille tyypilliset aineistonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmät.⁴² Omaksi tutkimusotteekseni valikoitui laadullinen tutkimus, koska tavoitteeni oli koota yksityiskohtaista, tarkkaa ja mahdollisesti myös kokonaan uutta tietoa sekä Arnold Boosista että hänen valokuva-aineistostaan. Boosin henkilö- ja ammattihistorian jäsentämisessä pyrin ensimmäiseksi kartoittamaan sitä, mitä hänestä ja hänen vaiheistaan yleensä tiedetään.

Sven Hirnin (1972) varhaisemmassa teoksessa *Kameran edestä ja takaa* on Boosista laadittu biografia.⁴³ Tämän lisäksi biografia löytyy myös Hannu Sinisalon ja Ritva Tähtisen (1996) teoksesta *Suomen valokuvaajat 1842–1920*.⁴⁴ Lähdin Boosia koskevan aineiston jäljille Hirnin (1972) laatiman biografian ja sen lähdetietojen avulla. Siinä oli viittauksia *Tapio*-sanomalehtiin, jotka ovat saatavissa digitaalisessa muodossa Kansalliskirjaston sanomalehtiarkistossa. *Tapio*-sanomalehti ilmestyi Kuopiossa ja sen ympäristössä vuosina 1861–1888. Toinen aikakauden paikallinen sanomalehti oli vuosina 1879–1891 ilmestynyt *Savo*.⁴⁵ Kävin lävitse kaikki Boosin Kuopiossa oloaikana, vuosina 1862–1880, ilmestyneet *Tapio*- ja *Savo*-sanomalehdet ja etsin niistä häntä koskevaa tietoa. Ensisijaisesti etsin hänen valokuvaamopalveluihinsa liittyviä ilmoituksia. Tämän lisäksi silmäilin myös muuta sanomalehtien sisältämää, Boosiin tai muihin ajan valokuvaajiin liittyvää aineistoa. Kansalliskirjaston sanomalehtiarkistosta löytyi myös muita yksittäisiä tutkielmassa tarvitsemiani sanomalehtiä, kuten *Helsingfors Dagblad*, *Hämäläinen*, *Kuopion Sanomat*, *Otawa* ja *Wiborg*.

Edellä esittämäni Timo Laineen laadullisen analyysin etenemisprosessin mukaisesti lähdin liikkeelle sanomalehti-ilmoitusten tarkastelusta, johon tutkimuksellinen intressini tässä vaiheessa kohdistui. Tarkistin, että aineisto ja tutkimuskysymykset ovat linjassa toistensa

⁴¹ Voidaan puhua myös tutkimustehtävästä.

⁴² Kananen 2015, 63–64.

⁴³ Hirn 1972, 43–44.

⁴⁴ Sinisalo & Tähtinen 1996, 43–44.

⁴⁵ Kansalliskirjaston sanomalehtiarkisto. KK.

kanssa. Tällä pyrin varmistamaan sen, että saan aineiston avulla vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: *Mitä tiedämme Arnold Boosista valokuvaajana?* Tässä vaiheessa käytin aineiston analysoimisessa sekä *lähilukua* että *sisällönanalyysia*. Lähiluku sopii Jyväskylän yliopiston (2018) mukaan monenlaisiin tulkinnallisiin tarkasteluihin. Sanana se viittaa kirjallisten tekstien analyysiin ja tulkintaan, mutta se sopii myös ympäristön, kuvien ja mediatekstien analysointiin.⁴⁶ On selvää, että sanomalehti-ilmoitusten sisällön ymmärtäminen ja hahmottaminen on mahdotonta ilman lukemista. Tarkoitukseni oli tarkastella lehti-ilmoituksia nimenomaan sisällöllisesti pyrkien ottamaan selvää, mitä tietoa ne välittävät Boosista ja hänen ammatinharjoittamisestaan. Sanomalehtiaineistosta valitsin sekä Boosin itse laatimat että muut häntä koskevat ilmoitukset tarkempaa tutustumista varten. Tässä kohden on huomioitava, että kokosin vain uutta tietoa sisältäneet ilmoitukset. Kaksikielisistä ilmoituksista otin talteen molemmat versiot. Koska aloitin sanomalehtien tarkastelun ja keräämiseen vuodesta 1862 lähtien, tallentuivat valitsemani ilmoitukset jo luonnostaan kronologiseen järjestykseen.

Lisäksi Boosin vaiheita selvittäessäni vierailin sekä Joensuun maakunta-arkistossa että Kuopion kaupunginarkistossa. Joensuun maakunta-arkistossa tutkin muun muassa passiasiakirjoja sekä Kuopion raastuvan oikeuden arkiston perukirjoja. Selasin myös elinkeinonharjoittajien luetteloa ja elinkeinoilmoitusten kortistoa. Myöhemmällä vierailullani Joensuun maakunta-arkistossa tarkastelin myös Kuopion maistraatin arkiston tuomiokirjoja. Kuopion kaupunginarkistossa tutkin Boosin asuinpaikka- sekä verotustietoja. Tutkielmani loppumetreillä sain Kansallisarkistosta aineistoa, joiden joukossa oli useita Boosia koskevia asiakirjoja, joita hän oli tarvinnut hakiessaan Suomen kansalaisuutta. Jorma Kananen (2015) mainitsee aineiston käsittelyn yhteydessä termin *yhteismitallistaminen*, jolla hän tarkoittaa tutkimusaineiston – esimerkiksi haastattelujen, havainnointien tai dokumenttien muuttamista tekstimuotoon.⁴⁷ Pyrin kokoamaan sekä sanomalehti- että arkistoaineistosta saamani informaation yhtenäiseksi ja ymmärrettäväksi tekstiksi. Tulokseksi syntyi sekä kronologisesti etenevä, luvussa 6.3 oleva yhteenveto Arnold Boosin elämän- ja ammattiuran vaiheista sekä yksityiskohtaisempi sanomalehti- ja arkistoaineiston sisällön tarkastelu, joka on tutkielmani tulososiossa.

⁴⁶ Jyväskylän yliopisto 2018.

⁴⁷ Kananen 2015, 161–162.

Arnold Boosin valokuva-aineisto

Boosin Kuopio-aiheisen valokuva-aineiston oheistietoineen olen saanut tutkimuskäyttöön Kuopion kulttuurihistoriallisesta museosta. Lisäksi kaksi Boosin Kuopio-aiheista valokuvaa olen hankkinut Museovirastosta. Tutkimusaineistonani on 14 Kuopiosta kuvattua valokuvaa:

Boos, Arnold (1880) *Näköala Puijon tornista.*

Boos, Arnold (1880) *Näkymä Väinölänniemeltä Puijolle.*

Boos, Arnold (1875–1880) *Puutalo kaupungintalon tontilla. Hämäläisen talo.*

Boos, Arnold (9/1880) *WPK, harjoitus.* "

Boos, Arnold (1875–1880) *Pappilanmäki.*

Boos, Arnold (1880) *Puutalo Kauppakatu 25.*

Boos, Arnold (1875–1880) *Piispantalo Piispanpuisto Tuomiokirkko.*

Boos, Arnold (1875–1880) *Kuninkaankatua.*

Boos, Arnold (1875–1880) *Vasikkasaari. Tuulimyllyjä ja aittoja.*

Boos, Arnold (1879–1880) *Kuopion satama.*

Boos, Arnold (1875–1880) *Maljalahti.*

Boos, Arnold (10.7.1877) *VPK Väinölänniemellä.*

Boos, Arnold (1877–1880) *VPK Väinölänniemellä.*

Boos, Arnold (1878–1880) *Maljalahti.*

Tutkimustehtävästä johdetut, Boosin valokuva-aineistoon liittyvät tutkimuskysymykset ovat seuraavat: *Miten Kuopio on esitetty Boosin valokuvissa?* ja *Millaisia arvoja ja merkityksiä Boosin kuvista välittyy?* Tutkimusprosessin alkuvaiheessa pyrin saamaan tarkempaa ymmärrystä tutkimuskohteestani eli Boosin valokuvista. Ymmärryksen lisäämiseksi päätin soveltaa tieteenfilosofi Karl Popperin (1902–1994) esittämää ontologista lähestymistapaa. Popper (1979) esittelee kolme eri maailmaa: maailmat 1, 2 ja 3. Maailma 1 on fyysinen maailma, maailma 2 tietoisien kokemustemme maailma ja maailmaan 3 Popper sijoitti kirjat, kirjastot ja vastaavat loogiset sisällöt.⁴⁸ Pirkko Anttilan (2006) mukaan *ontologia* tarkoittaa oppia olemassaolosta tai tietoa todellisuudesta. Hänen mielestään tutkimuksen ontologisten perusteiden selvittäminen voi ohjata sitä relevanttien teoria- ja käsitevalintojen äärelle. Anttilan mukaan Popperin esittämään fyysiseen maailmaan, maailmaan 1, kuuluvat muun

⁴⁸ Popper 1979, 74.

muassa aine ja energia, luonto ja fysikaaliset objektit, tapahtumat sekä prosessit. Maailma 2 sisältää tajunnan tilan, psyyken ja henkiset tapahtumat ja maailma 3:een puolestaan kuuluvat ihmisen sosiaalisen toiminnan tuloksena syntyneet artefaktit, kulttuurin tuotteet sekä abstraktiot.⁴⁹

Alla olevaan kuvioon olen asettanut ontologisen tarkastelun kohteeksi oman tutkimusaiheeni, Boosin valokuvien lisäksi hänen valokuvaamiseensa liittyvät prosessit. Tavoitteenani oli tarkastella, miten Popperin laatima malli soveltuu omaan tutkielmaani ja löydäkö sen avulla uusia jäsennyksiä tutkimusasetelmaan ja -menetelmien valintaan.

Kuvio 2: Ontologinen lähestymistapa tutkimusaiheeseen.

Ylläolevan kuvion maailmaan 1, fysikaaliseen maailmaan, sijoitin kaikki Boosin valokuvantekoprosessissa tarvitsemat oleelliset fyysiset esineet, kuten kameran, kameran jalustan, lasinegatiivit, paperit sekä kemialliset aineet. Fysikaalisista ilmiöistä valokuvaamiselle oleellinen on myös valo sekä valokuvien kehittämisvaiheessa vesi, jotka molemmat ovat maailmaan 1 kuuluvia elementtejä. Saadaksesen valmiiksi laadukkaan fyysisen tuotteen – valokuvan – kuvaajan oli hankittava kuvaamiseen tarvittavat välineet, luotava sopivat olosuhteet kuvan ottamiselle, ymmärrettävä kemiallisia prosesseja, suoritettava lukuisia työvaiheita ja lisäksi onnistuttava niissä. Valokuvaajan ajatuksissa siintävä valokuva, mielikuva valmiista kuvasta, asettuu maailmaan 2. Valokuvaaja, Boos, on tiedostanut kykynsä toimia valokuvaajana ja osaamisensa sekä kuvaamis- että kuvan valmistusprosessissa. Lisäksi hän on ollut tietoinen asiakkaan tarpeesta saada itselleen

⁴⁹ Anttila 2006, 41–43.

valmis valokuva. Koko prosessin lopputuote, fyysinen valokuva, sijoittuu maailmaan 3. Se on syntynyt valokuvaajan, Boosin, osaamisen tuloksena ja se voidaan nähdä sekä hänen toimintansa kautta syntyneenä artefaktina että kulttuurisena tuotteena.

Pirkko Anttilan (2006) mukaan materiaallinen artefakti, omassa esimerkkitapauksessani Boosin ottama valokuva, kuuluu jokaiseen maailmaan 1, 2 ja 3. Maailma 3 edustaa kulttuurista, ihmisen toiminnan seurauksena syntynyttä maailmaa, joka on siis olemassa vain ihmisen sille antaman merkityksen kautta. Maailma 1 on ontologialtaan luonnontieteellinen. Maailma 2 on puolestaan sekä subjektiivinen että kokemuksellinen/elämyksellinen, koska sen ontologinen todellisuus on ihmisen mielensisältö, psyyke. Maailmaa 3 voidaan puolestaan tutkia kulttuurisidonnaisiin ja tulkinnallisiin merkityksiin perustuvien lähestymistapojen avulla. Sen todellisuuskuva syntyy kulttuurisena ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa eli on ontologialtaan intersubjektiivinen.⁵⁰ Tutkielmassani sivuan maailmoja 1 ja 2, mutta varsinaisesti tutkielmani fokusoituu maailmaan 3 ja sen tuotteeseen valokuvaan, jota tutkitaan, tallennetaan, säilytetään ja asetetaan näytteille. Tutkin valokuvaa paitsi fyysisenä artefaktina ja museologisena objektina myös kulttuurisena tuotteena ja kulttuuriperinnön ilmauksena.

Pauliina Kinanen (2009) on pohtinut artikkelissaan *Museologiset objektit* kysymystä siitä, milloin objekti on museo-objekti. Hän selvittää kyseistä ongelmaa museologian oppiaineen kautta. Kinanen mukaan museo-objekti kuuluu kaikkeen museaaliseen kontekstiin liittyvään materiaaliseen kulttuuriin, jos museologia ymmärretään museologisia ilmiöitä ja prosesseja kokonaisvaltaisemmin kuin pelkästään museoinstituution kautta tutkivaksi tieteenksi. Museaalinen konteksti tässä yhteydessä tarkoittaa museo-objektiin liittyvää suojelua, tallentamista, tutkimista ja tulkintaa.⁵¹ Museologi Peter Van Mensch (1992) on esittänyt museo-objektin rinnalle käsitettä *museologinen objekti*. Menschin mukaan se tarkoittaa ”mitä tahansa luonnon tai materiaalisen kulttuurin piiriin kuuluvaa elementtiä, joka katsotaan tarpeelliseksi säilyttää, joko paikallaan, pois alkuperäiseltä paikaltaan tai dokumentoimalla se”. Näin ollen museologinen objekti voi myös sijaita fyysisesti museoinstituution ulkopuolella. Tällöin objektin museologisuus rakentuu siihen kohdistuvasta museaalisesta mielenkiinnosta.⁵²

⁵⁰ Anttila 2006, 44–45.

⁵¹ Kinanen 2009, 170.

⁵² Mensch, 1992, Boek 12. The object as data carrier.

Jyväskylän yliopiston (2018) mukaan aineellinen kulttuuri tarkoittaa ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneitä kulttuurista ympäristöä, jolle suunnilleen synonyyminen käsite on materiaallinen kulttuuri.⁵³ Materiaalinen kulttuuri voidaan jaotella *arteficialiaan* ja *naturaliaan*, millä Peter van Mensch (1992) viittaa varhaisiin Olaf Wormin (1655), John Tradescantin (1656) ja Samuel von Quicchebergin (1565) kokoelmaohjeistoihin ja -luetteloihin, joihin kyseinen jaottelu pohjautuu. Arteficialia koostuu artefakteista, materiaallisen kulttuurin elementeistä, joita ovat ihmisen valmistamat objektit. Naturalialla puolestaan tarkoitetaan luonnon orgaanisia ja epäorgaanisia elementtejä, luonnonobjekteja.⁵⁴ Oman tutkimukseni keskiössä on valokuva, joka voidaan määritellä paitsi objektiksi, myös artefaktiksi, jolla on yhtymäkohta meidän materiaaliseen kulttuuriimme.

Artefaktien ominaisuuksia on tutkinut myös Victor Papanek (1927–1998), joka on käsitellyt niitä kuuden ominaisuuden toimintona. Ne ovat artefaktin käyttö, tarve, menetelmä, telesis, esteettisyys ja assosiaatio. Telesis tarkoittaa Papanekin mukaan ”yhteiskunnan ja luonnon prosessien hyödyntämistä tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi.” Papanekin mukaan tuotteen on myös heijastettava sitä aikaa ja niitä olosuhteita, joissa se on suunniteltu. Lisäksi on tärkeää, että tuote sopii olemassa olevaan sosioekonomiseen systeemiin. Assosiaation Papanek liittää tuotteesta nouseviin mielikuviiin, jotka usein ovat peräisin varhaisympäristöstämme. Lisäksi hän yhdistää assosiaatiokäsitteeseen koulutuksen ja kulttuurin.⁵⁵ Pirkko Anttilan (2006) mielestä kyseinen Papanekin luokittelu auttaa artefakteihin kiinnittyneen tiedon esille saamista. Lisäksi Anttilan mukaan artefakteja tutkimusaineistona käsiteltäessä tärkeimpänä on niiden autenttisuus, edustavuus ja funktionaaliset ominaisuudet. Autenttisuuteen kuuluu tieto muun muassa artefaktin alkuperästä, käyttöhistoriasta, valmistusajankohdasta ja käyttötavasta. Edustavuudella tarkoitetaan sitä, että artefaktia tutkitaan tyypillisenä ja aitona oman lajinsa edustajana. Artefaktin funktionaalisuus on puolestaan sitä, että sen oikea käyttötarkoitus tunnetaan, jolloin sitä on mahdollista arvioida sen oikeassa yhteydessä.⁵⁶

Vastaavanlaisia ominaisuuksia sisältää myös merkitysanalyysi, jota käsitelin tarkemmin edellisessä luvussa. Merkitysanalyysi on tutkielmassani mukana yhtenä tutkimusmenetelmänä. Laadimme merkitysanalyysin Arnold Boosin valokuvakokoelmasta yhteistyössä Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kuva-arkiston intendentin kanssa. Analyysissa etenimme Boosin valokuvakokoelman esittelystä tavoitteiden määrittelyyn

⁵³ Jyväskylän yliopisto 2018.

⁵⁴ Mensch 1992, Boek 12. The object as data carrier.

⁵⁵ Papanek 1991, 3–27.

⁵⁶ Anttila 2006, 212–215.

ja jatkoimme valokuvien merkitysten arvioimiseen. Merkitysanalyysiin pyrimme myös liittämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti Boosin valokuvien provenienssitiedot eli tiedot kuvien historiasta. Tällä tarkoitetaan tietoa mahdollisista aikaisemmista valokuvien omistajista sekä sitä, miten valokuvat ovat päätyneet Kuopion kulttuurihistorialliseen museoon.

Koska Boosin maisemavalokuva-aineisto ei ole laaja, koin tarpeettomana kuvien lajittelemisen esimerkiksi eri koodien tai numeroinnin mukaan. Kuitenkin kuvia tarkastellessani niistä nousi esille eri teemoja ja sisältöjä, joten päätin soveltaa kuva-aineiston järjestämisessä sisällönanalyysia. Jo aiemmin, Boosin valokuvia tutkimukseen valitessani, olin tehnyt rajauksen eli suorittanut aineiston pelkistämisen eli *redusoinnin*. Boosin valokuva-aineistosta valitsin tutkimukseeni ainoastaan Kuopiota esittävän aineiston, mikä käsitti 14 erilaista valokuvaa. Luvussa 1.5 esitetyn aineistolähtöisen analyysin eri vaiheiden mukaisesti jatkoin analyysiprosessia tutkielmaani valikoitujen valokuvien lajittelulla eli *klusteroinnilla*, aineiston ryhmittelyllä. Lajittelin valokuvat niiden sisällön perusteella aluksi kahteen ryhmään, luokkaan, joille annoin nimet *rakennettu ympäristö* ja *tapahtumat*. Rakennetun ympäristön jaoin vielä eri luokkiin eli *asuinrakennuksiin*, *kirkollisiin rakennuksiin*, *satama- ja teollisuusrakennuksiin* sekä *kaupunkiympäristön kuvauksiin*. Asuinrakennusluokkaan liitin valokuvat *Puutalo kaupungintalon tontilla*, *Kuninkaankatua* ja *Kauppakatu 25*. Kirkollisia rakennuksia Boosin kuva-aineistossa edustavat valokuvat *Piispantalo*, *Piispanpuisto* ja *Tuomiokirkko* sekä *Pappilanmäki*. Satama- ja teollisuusrakennusluokkaan liitin kuvat *Kuopion satama*, *Vasikkasaari* sekä *Näkymä Väinölänniemeltä Puijolle* ja kaupunkiympäristön kuvauksia edustavaan luokkaan kuvat *Näköala Puijon tornista* sekä kaksi *Maljalahtea* esittävää valokuvaa. Viimeiseen, *tapahtumat*-luokkaan sisällytin kuvat *WPK harjoitus* ja 2 valokuvaa aiheesta *VPK Väinölänniemellä*. Aineiston käsitteellistämisen, *abstrahoinnin*, vaiheessa tarkastelin analyysiprosessissa muodostuneita luokkia ja sitä, onko jokainen valokuva sijoitettu sen luonnolliseen ja nimettyyn luokkaan. Kun luokitukset olivat valmiina, tutkin ja tarkastelin valokuvia Panofskyn ikonologisen kolmivaiheisen analyysin mukaan.

Panofskyn kuva-analyysin lisäksi halusin vielä syventää tulkintaani, joten pyrin tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti kuvissa olevia elementtejä sekä tunnistamaan valokuvien sisältöjen merkityksiä. Pidin myös mielessäni tutkimuskysymykset, joihin liittyen halusin saada selville kuviin liittyviä arvoja sekä sen, miten ja millä lailla Kuopio näyttäytyy Boosin valokuvissa. Kirjallisuudentutkija Roland Barthes (1985) käytti kuvien merkitysten tunnistamisessa latinankielisiä käsitteitä *studium* ja *punctum*, jotka hänen mukaansa

esiintyvät usein kuvan tulkinnassa yhtäaikaisesti. Studiumilla Barthes tarkoittaa ”mieltymystä, kiinnostusta ja eräänlaista sitoutumista, jopa liikutusta”. Studiumin puolestaan saattaa keskeyttää tai kokonaan rikkoa punctum⁵⁷, joka kohoo kuvasta ”pistämään” katsojaa.⁵⁸

Mervi Autti (2010) mainitsee väitöstutkimuksessaan *Etsimessä neitikulttuuri. 1900-luvun alun valokuvaajanaisia Rovaniemellä*, kuinka hän lähestyi valokuvia suurentamalla niiden yksityiskohtia. Nykyajan digitaalitekniikan avulla kuvan suurentaminen on helposti toteutettavissa. Autin mukaan suurentaminen myös mahdollistaa valokuvien katselemisen eri lailla kuin niiden ottamisen aikaan.⁵⁹ Samankaltaista valokuvien ja niiden yksityiskohtien suurentamista olen myös tehnyt omassa tutkielmassani. Olen tarkastellut jokaista valokuvaa sen luonnollisessa koossa, jonka jälkeen olen suurentanut kuvan tietokoneen näytölle. Näin menetellessäni tarkastelin kuvan sisältöä kokonaisuutena sekä perehdyin kuvaan myös suurentamalla sen eri alueet vaiheittain. Tämän lisäksi olen myös tulostanut kuvat itselleni, jotta voin tarkastella niitä myös rennosti ilman tietokoneen ääreen asettumisesta seuraavaa *tiedostavaa tarkastelua*.

3. KUVAKULMASSA KUOPIO 1800-LUVUN JÄLKIPUOLELLA

Historioitsija Jouko Vahtolan (2017) mukaan 1860-luvulla maamme historiallisessa kehityksessä tapahtui selvä muutos, joka vaikutti Suomen uudistumiseen ja loi pohjaa myös myöhemmin tapahtuvalle itsenäistymiselle. Omat valtiopäivät ja niiden myötä avautunut mahdollisuus osallistua omaa maata koskevaan päätöksentekoon vaikuttivat merkittävästi maamme taloudellisen ja henkisen aseman vahvistumiseen. Suomen autonominen asema Venäjän suuriruhtinaskunnan alaisuudessa salli maallemme oman keskus- ja paikallishallinnon sekä myös päätösvaltaa senaatissa. Sekä alkava teollistuminen että elinkeinojen vapautuminen vaikuttivat yhteiskunnan rakenteisiin, mikä sai aikaan muutoksia maamme yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa tilanteessa. Suomelle myönnettiin myös oma rahayksikkö 1860, ja 1863 suomen kieli sai virallisen aseman ruotsin kielen rinnalla.⁶⁰

Historiakirjojen ja karttatietojen perusteella Pietari Brahen (1602–1680) katsotaan nimittäneen Kuopion kaupungiksi ensimmäisen kerran jo 1652, mutta asiaan liittyy runsaasti epämääräisyyksiä. Varhaisin kyseisestä kaupunkihankkeesta kertova dokumentti on

⁵⁷ Latinaksi haava, pistos.

⁵⁸ Barthes 1985, 30–33.

⁵⁹ Autti 2010, 79–81.

⁶⁰ Vahtola 2017, 229–231.

päiväty 9.2.1653. Jo kertaalleen perustettu kaupunki kuitenkin lakkautettiin, josta on merkintä 24.9.1684 päivätyssä reduktiokollegion dokumentissa. Toisen kerran Kuopion nimittäminen kaupungiksi tapahtui Kustaa III:n (1746–1792) toimesta vuonna 17.11.1755.⁶¹ Kuopion pitäjässä kehittyi 1880-luvulle saakka vallassa ollut hallintojärjestelmä, jota Mauri Mönkkönen (1996) kutsuu säätyläispatriarkaalisiksi hallinnoksi. Tämä pitäjänhallinto muodostui lähinnä säätyläisten johtamasta keskushallinnosta ja talonpojista koostuvasta kylähallinnosta. Vuoden 1865 asetuksen mukaan ylin päätösvalta oli kuntakokouksella, johon kaikilla verovelvollisilla kansalaisilla oli mahdollisuus osallistua. Säätyläiset olivat Kuopion kaupungin ja pitäjän kunnallistoimen johdossa aina 1880-luvun loppupuolelle saakka, koska talonpojilla ei välttämättä ollut kykyä ja osaamista kirjallisten tehtävien ja raha-asioiden hoitamiseen.⁶²

Jouko Vahtolan (2017) mukaan väkiluku Suomessa vuonna 1870 oli vajaa 1,8 miljoonaa asukasta.⁶³ Samana vuonna asukkaita Kuopiossa oli noin 5 600.⁶⁴ Maamme väkilukua kaupungeissa kasvatti muuttoliike, koska työväkeä tarvittiin muun muassa kaupan, teollisuuden ja merenkulun palvelukseen. Maaseudulla väestönkasvuun vaikutti ennen kaikkea voimakas syntyvyyden lisääntyminen. 1860-luvulla maamme väestöstä yli 80 % sai toimeentulonsa maataloudesta.⁶⁵ 1800-luvun jälkipuolella Kuopio oli vielä hyvin agraarinen kaupunki, jossa maanviljely oli hyvin tavallista. Kaupunki omisti runsaiden viljelysmaidensa lisäksi paljon metsää. Kuopiosta puuttuivat varsinaiset itsenäiset talonpojat, mutta sen sijaan vuokratilajelijät, arentaattorit, viljelivät kaupungin vuokramaita yleensä jonkin muun elinkeinon ohessa. Kaupunkikuvaan kuului tuolloin olennaisesti karjasuojien ohella myös itse karja, joka kesäisin laidunsi kaupungin ympäristön metsissä.⁶⁶

Maatalouden asemaa heikensi teollisuuden kehittyminen yhdessä liikenteen ja palvelujen kanssa. Teollisuuden lisääntymisellä oli myös selvä yhteys tuotannon ja talouden kasvuun, mikä puolestaan vaikutti suotuisasti hyvinvointiin ja kansan elintason kohoamiseen. 1800-luvun puolivälissä voimakkaimmin koneistettua oli sekä tekstiili- että metalliteollisuus, mutta vuosisadan loppua kohden myös saha- ja paperiteollisuusala kasvoivat voimakkaasti ja siten vahvistivat asemaansa Suomen teollistumiskehityksessä. Lisäksi elintarviketeollisuusala kasvoi huomattavasti, mihin luonnollisesti myötävaikutti sekä

⁶¹ Lappalainen 1982, 19, 61, 224.

⁶² Mönkkönen 1996, 113–118.

⁶³ Vahtola 2017, 267.

⁶⁴ Nummela 1989, 513.

⁶⁵ Vahtola 2017, 267–270.

⁶⁶ Nummela 1989, 53–58.

väestönkasvu että sen ostovoiman lisääntyminen. Myös kaupan vapauttaminen 1800-luvun jälkipuolella vaikutti maamme taloudelliseen kasvuun merkittävästi. Väestönkasvun myötä kirkonkylät alkoivat muuttua kasvukeskuksiksi.⁶⁷ Sekä teollisuuden että palvelualan kehittymisen myötä myös naisille avautui mahdollisuus ansiotyöhön. Myös yleiset yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset sekä lainsäädäntö vaikuttivat suotuisasti naisten yhteiskunnallisen aseman vahvistumiseen. Lisäksi vuonna 1879 säädetyn elinkeinovapauden myötä myös yrityksen perustaminen mahdollistui molemmille sukupuolille.⁶⁸

Pohjois-Savon teollisuuslaitoksista alueelle tärkeä oli vuonna 1746 perustettu Juankosken rautaruukki. Kuopion alueella kehittyi muun muassa saha-, mylly- ja tiiliteollisuus. Karhonsaari sai oman höyrysahan vuonna 1875. Likolahteen oli perustettu kaupungin oma tiilitehdas jo vuonna 1810, joka tuotti muun muassa tuomiokirkon rakentamiseen tarvittut tiilet. Myöhemmin tiilitehdas siirtyi kauppias C. R. Dahlströmin (1813–1887) omistukseen. Kaupungissa toimi myös vuonna 1865 toimintansa aloittanut Jynkän kalkkitehdas.⁶⁹ Kaupungin ensimmäisen höyrymyllyn⁷⁰ pystytti Otto Roering (1808–1858), mutta valitettavasti tulipalo tuhosi sekä myllyn että sen varastot. Kaupunkiin nousi kuitenkin pian tuulimyllyjä, jotka palvelivat kaupunkilaisia viljanjauhatuksessa.⁷¹ Itä-Suomen teollisuuden kehitystä tutkinut Matti Lakio (1975) toteaa vuodesta 1860 lähtien kaupungissa olleen neljä kulutustavarateollisuuteen keskittynyttä laitosta: Wasili Moldakoffin fosforitikkutehdas, Karl Gustav Svahnin parkituslaitos, Carl Johan Fogmanin olutpanimo ja jo vuonna 1850 perustettu Daniel Bastmanin kynttilä- ja saippuatehdas.⁷² Tuotannoltaan valtakunnallisesti huomattavia kuopiolaisia teollisuuslaitoksia 1870-luvulla olivat Gustav Raninin (1825–1896) viinanpolttimo ja viinatehdas sekä Lahdentaan polttimo eli Kuopio Brännvinsbränneri Ab.⁷³

Myös Suomen ulkomaankauppa kasvoi 1860-luvulta lähtien vahvistuen teollisuuden kehityksen myötävaikutuksesta. Maamme teollisuuden asemaa paransivat myös tullivapaudet ja korkeat tuontitullimaksut. Ulkomaankauppa oli oleellista mahdollistaa ympärivuotiseksi, joten kulkuväylät pyrittiin pitämään auki myös talvella. Kanavien rakentaminen oli tärkeää sisävesiliikenteen kannalta. Lisäksi kanavat mahdollistivat

⁶⁷ Vahtola 2017, 274–278.

⁶⁸ Vahtola 2017, 269.

⁶⁹ Karttunen 1945, 180–181.

⁷⁰ Toivasen (2000, 178) mukaan mylly perustettiin 1849.

⁷¹ Hietakari 1952, 45.

⁷² Lakio 1975, 37–38.

⁷³ Nummela 1989, 75.

puutavaran uittamisen sahoille ja tehtaisiin.⁷⁴ Saimaan kanava valmistui vuonna 1856, jonka myötä Kuopiosta muodostui ”merenrantakaupunki”. Lisäksi Kuopio sai vuonna 1858 tapulikaupunkioikeudet. Myös Konnuksen ja Taipaleen kanavia uudistettiin 1860-luvulla. Liikennöimisyhteydet pohjoiseen myös paranivat Nerioon, Ahkiolahden ja Ruokovirran kanavien valmistumisen myötä vuosina 1869–1880.⁷⁵

Laivaliikenteellä ja kaupalla oli Kuopion seudun taloudelliseen kehittymiseen merkittävä vaikutus. Kaupungissa on perinteisesti harjoitettu myös laivanrakennusta, mikä tarkoitti pääasiassa puurunkoisten alusten valmistamista. Varhaisimmat Kuopion tavarankuljetuksessa toimineet alukset olivat pääasiassa kaupungissa rakennettuja purjelaivoja, joiden ohella tavarankuljetusta hoitivat lotjat. Ensimmäinen liikennöinyt höyrylaiva *Kuopio* aloitti toimintansa viimeistään vuonna 1846. Sen ohella Suomenlahdella ja Itämerellä liikennöivät myös kuopiolaiset alukset *Ystävä* ja *Toivo*. Vuonna 1852 kaupungin liikemiehet perustivat Kuopion Höyrylaivayhtiön, Ångbåtsbolagin ja alkoivat hankkia lisää aluksia. Paikallinen matkustajaliikenne alkoi Kuopiossa 1860-luvulla. Ensimmäinen paikallisliikenteessä vuonna 1864 toimintansa aloittanut alus oli *Pääsky*. Muita Kuopion Höyryvenhe Oy:n eli Kuopio Ångslups Ab:n niin ikään lähiseudun liikenteen tarpeisiin hankkimia aluksia olivat myös *Kaino*, *Lilli*, *Tippa* ja *Ilma*.⁷⁶

Hietakarin (1952) mukaan lähes kaikki suomalaiset talouselämän yrittäjät aloittivat toimintansa maalaistuotteiden keräilykaupasta, mistä etenivät vähittäiskauppaan. Osa heistä jatkoi tukkukaupan pariin ja osa teollisuudenharjoittajiksi.⁷⁷ Suuri murros Kuopion kauppatoiminnassa tapahtui 1870-luvulla, jolloin vuosina 1870–1875 ovensa sulki 20 kauppaliikettä. Vuosien 1877–78 taloudellinen ahdinko ajoi yrittäjiä vararikkoon, jolloin kauppatoiminta jäi lähes kokonaan uusien tulokkaiden varaan.⁷⁸ Kuopion vanhimpia liikkeitä on vuonna 1859 perustettu Juantehtaan rautakauppa⁷⁹, joka oli järjestyksessään kolmas maamme varsinaisista rautakaupoista.⁸⁰ Kuopion merkittävimpiin liikkeisiin kuuluu myös vuonna 1875 perustettu kaupungin ensimmäinen erikoisliike, Lignell & Piispasen herkku-, hedelmä- ja viinikauppa. Liikkeen yhteydessä toimi myös Kuopion ensimmäinen maanviljelys- ja meijerialuston kauppa. Lisäksi Lignell harjoitti maaseututuotteiden, kuten marjojen ja lintujen ostoja lähinnä ulkomaankaupan tarpeisiin. Lignell & Piispasen

⁷⁴ Vahtola 2017, 274–281.

⁷⁵ Nummela 1989, 147.

⁷⁶ Karttunen 1945, 150; 163–166; 184–187; 229–232.

⁷⁷ Hietakari 1952, 170.

⁷⁸ Hietakari 1968, 32–33; 46–47.

⁷⁹ Nykyään Osakeyhtiö Carlson.

⁸⁰ Hietakari 1959, 12.

mesimarjalikööri tuli myös hyvin tunnetuksi.⁸¹ Tärkeimmän vientituotteen voin ohella Kuopion seudun keskeisimpiä ulkomaankaupan tuotteita olivat nahat ja vuodat. Kaupungin tärkeimpiä tuontituotteita olivat puolestaan vilja sekä viljatuotteet.⁸² Venäjä ja Saksa olivat sekä vienti- että tuontikaupan osalta Suomen tärkeimpiä kauppakumppaneita.⁸³

Jouko Vahtolan (2017) mukaan vuosina 1866–1868 maattamme kohtasi suuri, huonoista sadoista johtunut väestökatastrofi, jolloin nälkä ja taudit lisäsivät väestön kuolleisuutta.⁸⁴ Oiva Turpeinen (1986) puhuu nälkävuosista suomalaisena suuronnettomuutena. Hänen mukaansa Kuopiossa tilanne oli erityisen huono keväällä 1866. Kaupunkiin vaeltaville avuntarvitsijajoukoille perustettiin köyhäinmaja, missä tartuntataudit puolestaan alkoivat levitä.⁸⁵ Ilkka Nummelan (1989) mukaan seuraava taloudellinen notkahdus koettiin jo 1870-luvun puolivälissä. Tähän vaikutti peräkkäisten vuosien 1877 ja 1878 huonot sadot. Tilanteeseen vaikutti huolestuttavasti myös huono taloudellinen tilanne sekä yhtäaikainen Turkin sota. Myös Viipurin kauppiat joutuivat tinkimään luotonannostaan, jonka vaikutus ulottui myös Kuopioon. Epäsuotuisan tilanteen takia myös osa rahtilaivoista seiso i Kuopion satamassa kesän 1878 ajan. Tilanne hellitti sekä Kuopiossa että koko maassa vuonna 1880.⁸⁶

Rautatieverkoston ja kanavien rakentaminen paitsi edisti ihmisten matkustamista, vaikutti myös suotuisasti kaupankäyntiin. Lisäksi liikenneyhteyksien paraneminen vahvisti Suomea sekä henkisesti että taloudellisesti.⁸⁷ Rautateiden rakentamisen myötä myös Helsingin asema pää- ja hallituskaupunkina vahvistui. Rautateiden ohella myös maanteitä rakennettiin runsaasti ja hevoskyyti säilyi edelleen maanteiden merkittävimpänä kulkumuotona. Hyvät liikenneyhteydet sekä väestön kasvava varallisuus sekä edullisten tehdastuotteiden tulo markkinoille vilkastuttivat kaupankäyntiä. Tietoliikennettä edustava posti kuljetettiin 1880-luvulle saakka talonpoikien voimin, kunnes kuljetus siirtyi valtion Postilaitokselle. Vähitellen lisääntyvien ja laajenevien postiyhteyksien rinnalle kehittyi myös sähköinen tiedonvälitys, jota edustivat puhelin ja lennätin.⁸⁸ Kuopio sai oman lennättimen vuonna 1865.⁸⁹ Puhelinlaitos kaupunkiin saatiin, kun Kuopio Telefonaktiebolag perustettiin vuonna 1883. Se aloitti toimintansa kauppaneuvos Raninin talosta varatussa huoneessa Kuninkaankadun

⁸¹ Järvinen & Korpisaari 1940, 187–188.

⁸² Nummela 1989, 97–98.

⁸³ Nuotio 1990, 61.

⁸⁴ Vahtola 2017, 265–266.

⁸⁵ Turpeinen 1986, 54.

⁸⁶ Nummela 1989, 48–49.

⁸⁷ Vahtola 2017, 235.

⁸⁸ Vahtola 2017, 278–282.

⁸⁹ Kahra 1957, 162.

ja Lukkarinkadun kulmassa.⁹⁰ Posti kulki Kuopioon ja sieltä muualle joko hevoskyydillä tai höyrylaivoilla. Postihöyryliikenne kaupungissa alkoi vuonna 1874 ja siitä vastasivat Kuopion, Viipurin ja Pietarin välillä muun muassa alukset *Rauha*, *Kuopio*, *Ystävä* ja *Toivo*.⁹¹

Kaupunkilaisten tiedonnälkään vastasi Kuopiossa vuosina 1861–1879 ilmestynyt sanomalehti *Tapio*. Kielikysymyksessä *Tapio* kannatti suomen kieltä, vaikka se julkaisi myös ruotsinkielisiä ilmoituksia. *Tapio* sai rinnalleen jyrkästi suomenmielisen *Savo*-sanomalehden vuonna 1879. *Savon* ensimmäinen ilmestymisjakso oli vuosina 1879–1887. Muun muassa Kuopion kirjapainotilanteen muuttuminen vaikutti siihen, että *Tapio* yhdistyi *Savo*-lehteen 1887.⁹² Kuopiossa rahaliikennettä lisäsivät 1840-luvulla muun muassa teollisuuslaitokset, kaupan vahvistuminen sekä laivanvarustus. Raha-asioiden hoitamiseksi avattiin kaupungissa Suomen Pankin Kuopion sivukonttori vuonna 1840. Perässä seurasivat muut pankit, kuten muun muassa Kuopion Säästöpankki Kuopion Säästökassa sekä Pohjoismainen Yhdyspankki.⁹³

Merkittävä tekijä suomalaisen kulttuurin kehittämisessä oli arkkitehtuuri. Osa maamme huomattavista rakennuksista luotiin kaupunkirakentamisen ihanteiden mukaan mannermaisia tyylejä soveltaen. Sittemmin uusgotiikka antoi tilaa 1870-luvulla voimistuneelle uusrenessanssin tyyliuunnalle.⁹⁴ Kuopion perustamisensa yhteydessä saama asemakaava oli perustana puutalo kaupungin rakentumiselle. Kuopion tärkeä asema Savon ja Karjalan läänin pääkaupunkina näkyi muun muassa puustelleiksi kutsuttujen lääninhallinnon virkatalojen rakentamisena. 1800-luvun puu-Kuopio muotoutui kaupunkiin rakennetuista uusklassismin ja empiren tyylistä, yksi- ja kaksikerroksisista pylväs- ja pilarikoristeisista asuinrakennuksista.⁹⁵ Matalista puutaloista rakentunut Kuopio koki murroksen 1870–1880-luvun taitteessa kaupungin keskustaan rakennettujen kivitalojen myötä. Näiden joukossa oli sekä julkisia rakennuksia että liike- ja asuintaloja. Syynä kivirakentamiseen olivat tuhoisat tulipalot vuosina 1877 ja 1880.⁹⁶ Kuopion tori siirtyi nykyiselle paikalleen vuonna 1856, jolloin paikka tunnettiin Kimnaasintorina ja Heinä- tai Hevostorina.⁹⁷ Kuopion katuverkosto on muodostunut pääkaduista sekä kapeista kujista eli

⁹⁰ Hannula 1993, 14–16.

⁹¹ Toivanen 2000, 58.

⁹² Kinnunen 1982, 159–161.

⁹³ Toivanen 2000, 206–213.

⁹⁴ Vahtola 2017, 306.

⁹⁵ Rieki 2005, 52–53.

⁹⁶ Rieki 2005, 13–14.

⁹⁷ Pohjois-Savon Liitto 2006, 46–47.

rännikaduista. Kyseinen katuverkosto oli piirretty jo Pehr Kjellmanin (1719–1795) vuonna 1775 laatimaan asemakaavaan.⁹⁸

Suomen koulutushistorian merkittävin saavutus oli koulunkäyntimahdollisuuden avautuminen koko kansalle. Tähän oli ratkaisevasti vaikuttamassa J.V. Snellman (1806–1881) yhteiskunnallisen ohjelmansa avulla. Jyväskylän opettajaseminaari perustettiin vuonna 1863, ja se oli avoin sekä miehille että naisille. Vuonna 1866 annettiin asetus kansakouluista, joista vastuu oli kunnilla ja kaupungeilla.⁹⁹ Ennen kansakoululaitosta Kuopion kaupungissa toimi jo useita kouluja, joita olivat muun muassa maaherra Olof Wibeliuksen (1752–1823) köyhäinkoulu ja sen jälkeen sekä köyhien tyttöjen että poikien koulut, ammatillista ja yleissivistävää opetusta antava sunnuntaikoulu, kuuromykkäin koulu, muutama yksityiskoulu¹⁰⁰ sekä sokeainkoulu.¹⁰¹ Kuopion kansakoulut aloittivat toimintansa syksyllä 1872. Viipuriin perustettu Itä-Suomen triviaalikoulu siirrettiin sen erinäisten vaiheiden jälkeen Kuopioon, jossa se toimi aluksi useassa paikassa. Viimein koululle löytyi paikka kauppatorin etelälaidalta, mihin C. L. Engelin (1778–1840) suunnittelema koulutalo valmistui vuonna 1825. Tässä kyseisessä rakennuksessa aloitti toimintansa Kuopion kimnaasi eli lukio vuonna 1844.¹⁰²

1800-luvun jälkipuolella Kuopiossa myös huviteltiin. Suosittuja kaupungissa olivat erilaiset tilaisuudet, kuten esimerkiksi iltamat. Paikallinen kansanhuvi oli myös tammi-, maaliskuu- ja syyskuussa järjestetyt markkinat.¹⁰³ Peräniemelle valmistui C. M. Dahlströmin kesäravintola vuonna 1861.¹⁰⁴ Kaupungin säätyläisten huielämän keskus 1870-luvun puolivälissä oli ”Konversationsklubben”, jonka aseman otti vuosisadan lopulla Suomalainen seura.¹⁰⁵ Myös kaupunkilaisten lukuinnostus alkoi kasvaa ja Kuopioon alkoi ilmestyä Lukuyhdistyksen kirjakokoelmia viimeistään 1840-luvulla. Myös kuopiolaisissa kirjakaupoissa toimi maksullisia lainakirjastoja.¹⁰⁶ Pastori Granit ilmoitti *Tapio*-sanomalehdessä 9.3.1872, että Kuopion kunnallishuoneella avataan 238 niteestä koostuva kansankirjasto. Kirjastossa lehtiä ja kirjoja sai lukea maksutta, mutta kotilainaksi otettaessa niistä oli maksettava ”wähäistä hyyrirahaa”.¹⁰⁷

⁹⁸ Pohjois-Savon liitto 2006, 22.

⁹⁹ Vahtola 2017, 291–292.

¹⁰⁰ Toivanen 2000, 323–333.

¹⁰¹ Nummela 1989, 437–438.

¹⁰² Toivanen 2000, 332–346.

¹⁰³ Nummela 1989, 474–480.

¹⁰⁴ Rieki 2005, 446.

¹⁰⁵ Nummela 1989, 469–471.

¹⁰⁶ Huttunen & Hannula 1981, 11.

¹⁰⁷ *Tapio* 9.3.1872, s. 1.

4. HEIJASTUKSIA SUOMEN MAISEMIIN

Allan Tiitan (2002) mukaan maisemaa voidaan kuvata muun muassa puhutun ja kirjoitetun sanan, karttojen, piirrosten ja maalausten sekä valo- ja elokuvien avulla. Näihin erilaisiin maisemajäsennyksiin ovat olleet vaikuttamassa kunkin aikakauden uskonnolliset, filosofiset, poliittiset, yhteiskunnalliset ja taloudelliset käsitykset ja niiden kehittyminen sekä yleinen tiedon karttuminen ympärillä olevasta maailmasta. Vaikeutena on edelleen se, miten ja millä tavoin voidaan kuvata ja jäsentää maisemaa – näkymää – joka on ”kaikille sama, ja jokaiselle erilainen”. Tiitan mukaan Tacituksen (54–120 jKr.) aikaansaama kuva Suomesta villinä Pohjolana oli pitkään vallitsevana käsityksenä maastamme.¹⁰⁸ Jouko Vahtolan (2017) mukaan Tacituksen teos *Germania* ajoittuu vuoteen 98 jKr. ja siinä mainitaan luukärkisillä nuolilla ampuneet fennit, jotka vaikuttivat alkukantaiselta, mutta onnelliselta kansalta.¹⁰⁹ *Carta Marinassa*, Olaus Magnuksen (1490–1557) vuonna 1539 julkaisemassa kartassa Suomi kuvataan vesistörikkaana ja luonnonmuodoiltaan vaihtelevana niemimaana. Maanmittarit ovat olleet ensimmäisiä ammattilaisia maisemakuvitusten tuottamisessa ja heidän tulkintojaan on tallentunut aina 1600-luvulta lähtien. Ensimmäiset varsinaiset maisemanäkymät maastamme julkaistiin kuitenkin vasta 1700-luvun alussa Erik Dahlbergin (1716) teoksessa *Suecia Antiqua et Hodierna*, jossa Suomen maisemat pääsevät teoksessa esiin kuvittaja Elias Brennerin (1647–1717) piirroksissa. Edellisten lisäksi myös ranskalaisen Pierre de Maupertuisin (1698–1759) retkikunnan matkalla Tornionjokilaaksoon 1700-luvun puolivälissä sekä heidän kuvitetuilla matkakertomuksillaan oli myös suuri vaikutus Suomi-kuvan jäsentymiseen.¹¹⁰

Kalevi Pöykön (1984) mukaan taide Suomessa oli 1600-luvun vaihteessa enimmäkseen kirkollista ja uskonnollista, eikä näkymiä Suomen maisemista vielä nähty aiheelliseksi esittää. 1600- ja 1700-luvuilla maisemakuvausta edustivat lähinnä kartat ja asemakaavat.¹¹¹ Olavi Granön (2002) mukaan sekä maalaustaiteessa että kirjallisuudessa alettiin vähitellen tuottaa yhä enemmän sanallisia sekä kuvallisia jäsennyksiä luonnosta, mihin vaikutti 1700-luvun lopulla alkanut romanttinen luonnontunteen kasvaminen ja voimistuminen. Tuolloin myös saksalaisesta käsitteestä ”*Landschaft*” tuli yhteinen maalaustaiteiden ja kirjallisuuden aiheiden nimittäjä, joista se siirtyi 1800-luvun alussa Alexander Humboldtin (1769–1859)

¹⁰⁸ Tiitta 2002,12.

¹⁰⁹ Vahtola 2017, 19.

¹¹⁰ Tiitta 2002, 12–13.

¹¹¹ Pöykkö 1984, 7.

vaikutuksesta tieteen pariin.¹¹² Tiitan mukaan sekä kansanrunoudessa että Lönnrotin (1802–1884) *Kalevalassa* (1835) ja *Kantelettaressa* (1840) heijastuu varhaisin käsityksemme suomalaisesta maisemasta.¹¹³ Juha Ilvas (2008) puolestaan näkee Kalevalan oman historiamme ja kulttuuriperintömme ilmentäjänä. Hänen mukaansa sekä kansanrunouden tutkimus että kielitiede olivat 1830- ja 1840-luvuilla merkittävästi vaikuttamassa suomalaiskansallisen käsityksen syntymiseen.¹¹⁴

Myös ulkomaalaiset Suomeen suuntautuneet matkailijat laativat maamme maisemista esityksiä ja kuvitettuja matkakertomuksia.¹¹⁵ Heistä mainittakoon muun muassa italialainen Giuseppe Acerbi (1773–1846), englantilainen Edward Daniel Clarke (1769–1822) ja ruotsalainen Anders Fredrik Skjöldebrand (1757–1834), joka paitsi kuvasi Suomen luontoa laajasti, myös laati ensimmäiset talviset kuvat maastamme. Lisäksi hän loi suuria panoraamakuvia, joissa hahmottui korkealta näköalapaikalta avautuva maisema. Samankaltaista avaruutta sisältyy myös Peter Hällströmin piirrokseseen Hauhon Vermasvuorelta.¹¹⁶ Kyseinen piirros oli mukana S. G. Hermelinin (1744–1820) kustantamassa vuonna 1799 ilmestyneessä Ruotsin valtakunnan kartastossa, jonka Suomi-kuvat myös ensimmäiseksi suomalaisen ideaalimaiseman kuvaajaksi kutsuttu Hällström sai tehtäväkseen piirtää.¹¹⁷ Paitsi kasvavan kansallistunteen aikaa merkitsi autonomian alku vuodesta 1809 lähtien Suomelle myös toiveikkuuden ja aktiivisuuden aikaa sekä myös halua kulttuurin ja taiteen leviämiseen.¹¹⁸ Autonomian ajan ensimmäiset maisemakuvaukset syntyivät Aleksanteri I:n toimeksiannosta. Hänen hovimaalarinsa Carl von Kugelgenin (1772–1832) laatimat litografiat julkaistiin kuvateoksessa *Vues pittoresques de la Finlande* (1823–24). Niin ikään Suomen maisemia piirtäneen Pehr Adolf Kruskopfin (1805–1852) litografioita julkaistiin vuonna 1837 kuvateoksessa *Finska Vuer tecknade efter naturen*.¹¹⁹

Romantiikan aiheen ja kansallisuusaatteen keskeisiä johtohahmoja olivat J. L. Runeberg (1804–1877) ja Zacharias Topelius (1818–1898). *Maamme*-runossaan Runeberg jäseni suomalaisen maisematyyppin sanalliseen muotoon nimetessään Suomen tuhansien järvien maaksi. Topelius puolestaan ilmensi suomalaisen järvimaiseman esitykseksi koko maasta runossaan *Kesäpäivä Kangasalla*.¹²⁰ 1800-luvun alkupuolella Suomi-kuva oli vielä

¹¹² Granö 2002, 9.

¹¹³ Tiitta 2002, 12.

¹¹⁴ Ilvas 2008, 22.

¹¹⁵ Pöykkö 1984, 8.

¹¹⁶ Tiitta 2002, 13.

¹¹⁷ Ilvas 2008, 23.

¹¹⁸ Pöykkö 1984, 8.

¹¹⁹ Ilvas 2008, 25.

¹²⁰ Tiitta 2002, 13.

jäsentymätön eivätkä suomalaiset vielä tunteneet ja hahmottaneet omaa maataan. 1800-luvun puolivälistä lähtien tilanne parani muun muassa tiedonvälityksen sekä liikenteen kehittymisen myötä. Vuosina 1845–1852 ilmestyi myös ensimmäinen pelkästään Suomea kuvaava teos, 120 piirrosta sisältävä Zacharias Topeliuksen *Finland framstäldt i teckningar*. Teoksen myötä aikaisemmin tunnetuimpien maisemakohteiden rinnalle tuli uusia suosikkikohteita kuten Puijo, Punkaharju, Saimaan vesistö, Viipuri, Monrepos, Kangasala, Pyynikki ja lounaisaaristo. Isänmaakäsityksen kehittymisen ja vahvistumisen kannalta Topeliuksen teos oli merkittävässä osassa. Sillä oli myös suuri vaikutus siihen, että suomalaiset oppivat hahmottamaan oman maansa kansallisesti arvokkaita maisemia.¹²¹ Toinen Topeliuksen kuvajulkaisu, *En resa i Finland – Matkustus Suomessa (1872–1874)* oli Ferdinand Tilgmannin (1832–1911) tilaama ja julkaisema teos, joka sisälsi 120 kuvaa Suomesta. Maisemien lisäksi teoksessa nähtiin myös kansaa sekä arjen töissä että vapaa-aikana, joten teos loi osaltaan entistä todellisemman ja kokonaisvaltaisemman kuvan Suomesta ja suomalaisista.¹²²

1850-luvulla juuri Topeliuksen ja Runebergin innoittamina myös suomalaiset kuvataiteilijat alkoivat kiinnostua maisemien kuvaamisesta. Yhdessä keskeisemmäksi 1800-luvun maalaustaiteen aiheeksi muodostui korkealta mäeltä nähty maisema. Tämä aihe kuvastuu hienosti muun muassa kyseisen maisematyyppin yhden keskeisen kehittäjän ja tulkitsijan, Ferdinand von Wrightin teoksissa *Näköala Haminalahdelta (1853)* sekä *Näköala Puijolta (1855)*. Kuopion Haminalahdelta kuvattu maisema oli myös suomalaisen maalaustaiteen ensimmäinen merkittävä lintuperspektiivistä kuvattu näkymä, joka Topeliuksen mielestä oli myös uusi säkeistö Maamme-lauluun. Puijolta kuvattu näkymä puolestaan vaikutti siihen, että panoraamallinen maisematyyppi erilaisine mahdollisuuksineen alettiin hahmottaa entistä paremmin. Oman lisänsä ja täydennyksensä maisemakuvauksellisiin jäsenyyksiin toivat myös 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla yleistyneet valo- ja elokuvan tulkinnat. Selvää kuitenkin on, että valtaosaltaan käsitykseemme kauniina pitämistämme maisemista vaikuttavat 1800-luvun taiteilijoiden kirjalliset ja kuvalliset tulkinnat.¹²³ Valliuksen (2015) mukaan laajan, korkealta avautuvan maisemakuvauksen lähtökohta on renessanssin taiteessa, mutta Suomessa suuntaus kehittyi lähinnä sotiin liittyvien tiedonkeruun menetelmien ja maanpinnanmuotojen määrittämisen myötä.¹²⁴

¹²¹ Tiitta 2002, 14.

¹²² Ilvas 2008, 28.

¹²³ Tiitta 2002, 14–16.

¹²⁴ Vallius 2015, 74.

Vallius näkee suomalaisten maaseutumaisemakuvausten saaneen vaikutteita varsinkin kolmesta länsimaisesta kuvaustraditiosta: pastoraalista, romantiikasta ja realismista. Pastoraali juontaa alkumerkitykseltään juurensa antiikin Kreikkaan, jossa se tarkoitti paimenelämää kuvaavaa runoutta. Renessanssin ajan myötä ilmaus laajeni tarkoittamaan myös musiikin, teatterin ja kuvataiteiden ilmauksia. Maisemakuvauksen yhteydessä pastoraalista voidaan saada esille joitakin yleisiä piirteitä kuten maaseudun erottaminen kaupungista sekä rauhallisten, harmonisten ja kiireettömyyttä huokuvien paikkojen kuvaaminen. Pastoraalin kohdalla voidaan puhua myös esityksistä, joihin sisältyy jännite esimerkiksi rauhallisen, sopusointuisen ja idyllisen maiseman ja vastakohtaisesti uhkaavan ja esimerkiksi yhteiskunnan muutoksesta kertovan esityksen muodossa.¹²⁵ Romantiikan taiteessa, samoin kuin pastoraalissa, tavoiteltiin nykyhetkestä takaisin kaihoisan menneisyyteen. Romantiikan ajattelussa korostui luonnon merkitys, jonka vuoksi taiteen esityksissä suosittiin muun muassa koskien kuohua, merien pauhua ja maalaiselämän elementtejä karjoineen ja peltoineen, jotka tavallaan alkuperäisyydessään olivat maisemallisia elementtejä takaisin menneeseen. Ilmaus *pittoreski* on romantiikan alalaji, joka 1700-luvulta lähtien alettiin ymmärtää omaksi alueekseen. Tyypillistä pittoreskille oli mielenkiinnon herättäminen, mikä voitiin tehdä esimerkiksi maaston muotojen, valon ja varjon vaihtelujen ja luonnon yksityiskohtien avulla. Pittoreskissa toimivat aivan arkiset elementit, kuten karja-aidat ja ladot, jotka myös tasa-arvoistivat taiteen katsomista ja näkemistä tavallisuudellaan.¹²⁶

Kansallisromantiikan ajan mukaisesti taiteessa kiinnostuttiin myös talonpoikaisrakennusten kuvaamisesta. Ajan taiteilijat ammensivat vaikutteita myös naturalismista, jossa kohteita ei niinkään koettu pittoreskeina, vaan niitä lähestyttiin kansantieteellisinä kohteina, jotka nähtiin tärkeänä tallentaa niiden edustaman maaseutumaisemakulttuurin erityispiirteiden ja perinteiden vuoksi. Kansallisromantiikan ajattelussa talonpoikaisrakennukset muodostuivat romanttisiksi ja historiallisiksi esityksiksi suomalaisuudesta ja sen etsimisestä, mutta toisaalta kuvauksia käytettiin myös lähteinä moderneihin taidesuuntauksiin. Vähitellen suomalaisessa maisemakuvauksessa siirryttiin romantiikasta realismiin.¹²⁷ 1800-luvun maisemakuvausten aiheina ovat sijansa saaneet myös kartanot ja pappilat. Kartanot saivat Topeliuksen kuvastoissa oman asemansa niiden edustaman historiallisuuden,

¹²⁵ Vallius 2015, 36–43.

¹²⁶ Vallius 2015, 48–50.

¹²⁷ Vallius 2015, 167–177.

perinteisyyden sekä edistyneisyyden ansiosta ja pappilat puolestaan kohosivat suorastaan maaseutukulttuurin symboleiksi.¹²⁸

Järvien ohella myös metsä on hahmotettu yhtä merkittäväksi osaksi suomalaista maisemaa ja luontoa. Topeliuksen teoksissa liikutaan muun muassa havumetsissä, ja Runeberg vie lukijansa Saarijärven metsäisille erämaille.¹²⁹ Tiitan mukaan 1860-luvulla Aleksis Kiven (1834–1872) myötä kirjallinen luontokuvaus kehittyi. Hänen pääteostaan *Seitsemää veljestä* voidaan kuvailla Suomen kirjallisuuden ensimmäiseksi kokonaisvaltaiseksi metsää kuvaavaksi romaaniksi. Teoksessaan Kivi esitteli omia mielimaisemiaan, kumpuilevia, aurinkoisia kanervakankaita. Tiitan mukaan Kivi sai tekstissään Nurmijärven maisemat näyttäytymään panoraamallisena, koko Suomea esittävänä kuvauksena. Kiven teksteistä kumpuava sanoma sekä suomalaisuus olivat merkityksellisiä muun muassa Eero Järnefeltille (1863–1937) ja Akseli Gallen-Kallelalle (1865–1831). Myös Topeliuksen *Maamme*-kirja (1875) vaikutti merkittävällä tavalla muun muassa koululaisiin, koska se ideologiallaan pyrki saamaan heidät paitsi samaistumaan isänmaahansa, myös rakastamaan sitä.¹³⁰

5. KUOPIO KUVISSA

Kuopion seudun varhaisimmat visuaaliset kuvaukset ovat karttoja ja kartanomaisia piirroksia. Niistä ensimmäisten joukossa on Kuopionniemen asutusta kuvaava piirros 1550-luvulta. Myöhemmin Suomen kenraalikuvernööri Pietari Brahen (1602–1680) mukaan nimetyssä, 1650-luvulla laaditussa Kuopion kaupungin ensimmäisessä asemakaavassa on nähtävissä Kuopionlahden rantaan suunnitellun torin lisäksi muun muassa kirkko ja kirkkomaa, tapuli, pappila sekä talonpoikaistaloja. Seuraavassa, maanmittari Pehr Kjellmanin (1719–1795) vuonna 1776 laatimassa asemakaavassa, Kuopion keskuksen muodostaa Suurtori, joka myöhemmin nimettiin kaupungin perustaja Kustaa III:n mukaan Kustaan toriksi.¹³¹ Kyseisestä asemakaavapiirroksesta voidaan myös havaita Vahtivuorenmäellä kaupunkilaisille viljaa jauhanut tuulimylly, hirsipuu sekä niiden läheisyydessä sijainnut mestauspaikka.¹³² Kuopion asemakaavakartta vuodelta 1778

¹²⁸ Vallius 2015, 88–97.

¹²⁹ Pöykkö 1984, 12.

¹³⁰ Tiitta 2002, 14–15.

¹³¹ Nykyään Snellmanin puisto.

¹³² Pohjois-Savon Muisti 2018.

näyttää muun muassa millainen oli nykyisellä Piispantorin paikalla vuosina 1730–1816 sijainnut Kuopion maaseurakunnan ristikirkko.¹³³

Ennen varsinaista kuvataiteen esiintuloa Kuopiossa kuvallinen ilmaisu näkyi lähinnä kirkkomaalauksissa ja alttaritauluissa. Vähitellen sekä myöhäiskustavilaisen että empireajan seurauksena Kuopiossa virisi kuvataiteen harrastus, jota osaltaan tukivat paitsi kustavilainen kaupunkikulttuuri, myös kruunun perustamat laitokset, kuten esimerkiksi triviaalikoulu. Osansa taiteellisten ilmaisujen esiintuloon oli myös paitsi orastavalla luonnon- ja kotiseututunteen heräämisellä myös taiteelliseen luomiseen tukensa antaneilla henkilöillä. Eräs heistä oli K. A. Gottlund (1796–1875), jonka omaa *Otawa*-julkaisua olivat kuvittamassa taiteellisesti lahjakkaat nuoret miehet, kuten Adolf Hårdh sekä von Wrightin veljekset. *Otawa*-julkaisuun tallentui akvarelleja ja litografioita Kuopion ja sen ympäristön ihmisistä, maisemista, eläimistä sekä kasveista. Tämä kyseinen kuvitustyö oli osaltaan vaikuttamassa myös suomalaisen kuvataiteen kehittymiseen.¹³⁴ Jukka Ervamaa (1977) nimeää Kuopion Turun ohella merkittäväksi suomalaisen maalaustaiteen lähtöpisteeksi sekä kulttuurikaupungiksi. Tähän on syynä juuri von Wrightin veljesten, varsinkin Magnuksen ja Ferdinandin, sekä Adolf Hårdhin ansioituminen varhaisimpina kuopiolaisina kuvataiteilijoina.¹³⁵

Vuonna 1802 lääninkanslisti Matts Aurénin talosta laadittu piirros on aikaisemmin mainittuihin asemakaavakarttoihin verrattuna huomattavasti selkeämpi ja yksityiskohtaisempi. Tässä Kuopion vanhinta rakennuskantaa jäsentävässä piirroksessa kyseinen talo on esitetty katukuvineen, pihoineen ja jopa huonejärjestyksineen.¹³⁶ Carl Gustav Hasselin vuonna 1806 laatima piirroskartta puolestaan havainnollistaa silloiseen Kuopion sydämeen – Kustaantorin ympäristöön kohonneet rakennukset. Siinä on nähtävissä myös paikalla sijainneet rahakammari, kaivo sekä julkisia rangaistuksia varten pystytetty häpeäpaalu. Näkymää muutti pian tuon jälkeen, vuosina 1808–1809 käyty Suomen sota, joka sai tuhoja aikaan myös Kuopiossa. Hienolla ja kulttuurihistoriallisesti merkittävällä tavalla kyseistä piirroskarttaa, sekä samalla kuvaa 1800-luvun alkupuolen rakennetusta Kuopiosta, täydentävät paikallisen taiteilijan, Adolph Hårdhin 1820-luvulla Kustaantorin ympäristöstä maalaamat akvarellit. Niistä yhteen on ikuistettu Tuomiokirkko ja osa nykyisestä Kanttilan korttelista.¹³⁷ Hårdhin akvarelliin, *Maaherran talo Kuopiossa*, on

¹³³ Kuopion asemakaavakartta 1778. Kuvateksti ja kuva kartasta teoksessa Toivanen 2000, 441. KA.

¹³⁴ Toivanen 2000, 354.

¹³⁵ Ervamaa 1977, 21–39.

¹³⁶ Piirros talosta teoksessa Lappalainen 1982, 363. RA.

¹³⁷ Pohjois-Savon Muisti 2018. C.G.Hasselin piirroskartta ja Adolph Hårdhin akvarellit ovat Museovirastossa.

taltioitu kaksi Kuopion vanhimpiin kuuluvaa taloa.¹³⁸ Aurénin talon ohella esimerkki palovakuutusasiakirjoihin tallentuneista Kuopion vanhaa rakennuskantaa esittävästä piirroksista on myös muurarimestari Gabriel Ekbergin vuonna 1826 laatima esitys yksikerroksisesta, salvetusta, punaiseksi maalatusta rakennuksesta Eteläisen Vuorikadun eli nykyisen Minna Canthin kadun varrelta.¹³⁹

Kuopiota teki merkittävällä tavalla tunnetuksi myös Zacharias Topelius, jonka teoksissa *Finland framstäldt i teckningar* (1845–1852) sekä *En resa i Finland* (1873) esitetään muiden Suomen maisemien rinnalla myös Kuopiota.¹⁴⁰ *Finland framstäldt i teckningar* -teoksessa oleva P. A. Kruskopfin (1805–1852) litografia kuvaa Kuopion silloista keskusta-aluetta, jonka tyhjä, raivattu ympäristö odottaa tulevia rakennuksia.¹⁴¹ Teoksessa *En resa i Finland* oleva Hjalmar Munsterhjelm (1840–1905) Kuopion Väinölänniemeltä maalaama öljyväriyö *Kuvaus Kuopiosta lounas puolelta* vuodelta 1872 on kyseisen ajan tunnusomainen maisemataaltiointi.¹⁴²

Ajan merkittäviä maisematulkitsijoita ovat olleet jo edellä mainitut von Wrightin veljekset, joiden ansiosta meillä on olemassa lukuisia kuvallisia ja kulttuurisia tulkintoja 1800-luvun kansallisista näkymistä.¹⁴³ Veljekset laativat jo varhain akvarelleja kotiseutunsa maisemista ja rakennuksista. Tästä esimerkkinä ovat Wilhelm von Wrightin (1810–1887) *Vanha Haminalahti* noin vuodelta 1825, sekä samannimiseksi nimetty Ferdinand -veljen maalaus vuodelta 1854.¹⁴⁴ Magnus von Wright (1805–1868) on kuvannut lumista näkymää teoksessaan *Talvimaisema Savosta*. Tässä vuonna 1860 valmistuneessa teoksessa lumenkuorruttaman maiseman horisontissa siintää Kuopion kaupunki.¹⁴⁵ Taidehistorioitsija Jukka Ervamaan (1975) mukaan kotiseutu Haminalahti oli Magnus ja Ferdinand von Wrightille merkityksellistä seutua, ja sieltä saadut kokemukset heijastuivat heidän tuotantoonsa. Kotiseutujen maisemista ja rakennuksista taltioidut useat kymmenet piirroksiset ja maalaukset osoittavat, millaisena taiteilijat näkivät ja kokivat kotiseutunsa. Molemmat veljekset kuvasivat kotiseutunsa korkealta vuorelta avautuvaa näkymää: Magnus työssään *Suopeltovuori Haminalahdessa* (1867) sekä Ferdinand maalauksissaan *Maisema Suopeltovuorelta* ja *Kuutamomaisema Suopeltovuorelta*. Magnus von Wrightin vuonna

¹³⁸ Kuvateksti ja kuva akvarellista teoksessa Lappalainen 1982, 367. MV.

¹³⁹ Kuvateksti sekä kuva piirroksista teoksessa Lappalainen 1982, 357. Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

¹⁴⁰ Toivanen 2000, 61.

¹⁴¹ Kuva ja kuvateksti teoksessa Toivanen 2000, 141. KHM.

¹⁴² Kuva ja kuvateksti teoksessa Lappalainen 1982, 192.

¹⁴³ Toivanen 2000, 359.

¹⁴⁴ Pennonen 2017, 12–13.

¹⁴⁵ Kuva ja kuvateksti teoksessa Toivanen 2000, 224–226.

1858 maalaama teos *Maisema Vannuvuorelta*¹⁴⁶ edustaa myös Kuopio-aiheista taidetta.¹⁴⁷ Ferdinand von Wright (1822–1906) on myös kuopiolaista maisemaa kuvaavan, kuuluisan ja suurta huomiota herättäneen maalauksensa *Näköala Haminalahdelta* (1853) lisäksi saanut runsaasti ylistystä myös teoksestaan *Näköala Puijolta* (1855).¹⁴⁸ Lisäksi maalaukseensa *Näköala taiteilijan ikkunasta* (1855) Ferdinand von Wright on ikuistanut nykyisen Kuopion kaupungintalon paikalla sijainneesta talosta avautuneen näkymän talviselle Kuopion torille.¹⁴⁹

Ferdinand von Wright on kuvannut myös järvisen luonnon kauneutta teoksessaan *Kuopio Väinölänniemeltä* (1856), jossa kauempana horisontissa on näkyvissä Kuopion keskusta-alue rakennuksineen. Taidemaalari Berndt Lindholmin (1841–1914) teoksessa *Järvimaisema Kuopion tienoilta* (1868) maalauksen etuosaa hallitsee kuiva, karu havumetsä ja takaosaa järvi.¹⁵⁰ Varhaisimpiin Kuopio-kuvauksiin kuuluu myös Carl Eneas Sjöstrandin (1828–1906) piirros *Pappilanniemeltä*¹⁵¹ vuodelta 1857. Tyyntä Kuopionlahtea, taustalla näkyvää Puijon mäkeä sekä tuomiokirkon hallitsemaa kaupunkinäköalaa on kuvannut myös Johan Fridolf Weurlander (1851–1900) teoksessaan *Maisema Kuopiosta* (1887). Myös Hanna Suomalainen (1874–1948) on tallentanut maalauksiinsa 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuolen Kuopio-näkymiä.¹⁵² Loppuyhteenvetona voidaan todeta, että Kuopion seudun kuvaukset ovat kehittyneet kartoista ja karttapiirroksista aina Kuopion ympäristöä ilmentäviin maisemajäsennyksiin, joissa myös rakennukset ovat saaneet sijansa. Merkittävänä elementtinä maisemakuvauksissa on järvi, joka kertautuu usein kyseisen ajan taiteilijoiden Kuopion ympäristöä esittävässä töissä. Kaikki nämä edellä mainitut maisemakuvaukset ovat kollektiivisesti merkittäviä sekä Kuopio- että Suomi-kuvan rakennusaineina.

6. VALOKUVAAJA ARNOLD BOOS

6.1 Katse valokuvan historiaan

Ensimmäinen valokuva – Joseph Nicéphore Niépce (1765–1833) ja Louis Jacques Mandé Daguerren (1787–1851) keksintö – tuotiin julkisuuteen Pariisissa 19.8.1839. Suomessa

¹⁴⁶ Nykyään Vanuvuori.

¹⁴⁷ Ervamaa 1975, 788–793, 897, 131.

¹⁴⁸ Saarikivi, Siltari & Rieki 1982, 21.

¹⁴⁹ Rieki 2005, 12.

¹⁵⁰ Kuvat maalauksista teoksessa Toivanen 2000, sivun 349 jälkeinen kuvaliite.

¹⁵¹ Nykyään Väinölänniemi.

¹⁵² Rieki 2005, 155–156.

kyseisen pariisilaisnäkömää esittävän, hopeoidulle kuparilevyllä painetun valokuvan näytekuva esiteltiin yleisölle tammikuussa 1840. Ensimmäinen säilynyt suomalainen valokuva puolestaan on turkulaisen piirilääkäri ja harrastelijavalokuvaaja Henrik Cajanderin (1804–1848) kuvaama dagerrotyyppi vuodelta 1842. Kyseisen kuvan tavoin, Suomen 1840–1850-lukujen valokuvat olivat pääasiassa juuri dagerro- sekä ambrotyyppejä. Dagerrotyypillä tarkoitetaan hopeoidulle, valoherkäksi käsitellylle kuparilevyllä kuvattua otosta ja ambrotyypillä puolestaan alivalotettua lasinegatiivia, jonka vaalea hopeasuojakalvo vaikuttaa positiivikuvalta mustalle pohjalle asetettuna. Lähes kaikki Suomessa säilyneet dagerrotyypit ovat henkilökuvia. Ambrotyyppien aika ajoittuu 1850–1860-lukujen vaihteeseen ja sitä kesti vain noin viisi vuotta. Valitettavasti säilyneet ambrotyypit usein ovat ilman kuvaajatietoja. Pietarsaarelainen valokuvaaja, entinen merimies ja lähinnä Pohjanmaan seuduilla kuvannut L. J. Peldan (1827–1873) oli maamme keskeisin ambrotyypisti.¹⁵³ Sven Hirnin (1972) mukaan Peldan on valokuvannut myös Kuopiossa heinä–elokuussa 1861.¹⁵⁴ Paperin ja lasin ohella valokuvia vedostettiin myös muun muassa vahakankaalle, nahalle tai pellille. Nahalle tai vahakankaalle valetut pannotyypit eivät meillä Suomessa kuitenkaan yleistyneet. Suuremman suosion sen sijaan saivat ohuelle pellille painetut ferrotyypit, jotka tulivat suosituiksi markkinoilla kiertelevien pikavalokuvaajien ansiosta. 1800-luvun loppupuolella Helsingistä löytyi niin sanottuja *Bosco*-automaatteja, joissa kävijä sai kuvauttaa itsensä ja saada muistoksi ferrotyypin. Himmeälle suolapaperille valetut kalotyyppit olivat samankaltaisia dagerro- ja ambrotyyppien kanssa. 1850-luvulla maassamme toimi viitisen kalotypistia, joista eräs oli Pietarin saksalainen Friedrich Mebius. Uransa alkutaipaleella kyseistä menetelmää käytti myös P. C. Liebert (1818–1866), joka esitteli kalotyppiotoksiaan ensimmäisenä valokuvaajana vuoden 1858 Suomen Taideyhdistyksen näyttelyssä.¹⁵⁵

Kolmiulotteisia eli stereoskooppisia kuvia alettiin niiden kehittelyvaiheen jälkeen saada käyttöön 1850-luvulla. Käytännössä stereoskooppiset kuvat pyrittiin aikaansaamaan kuvaamalla kaksi valokuvaa peräkkäin hieman eri kuvakulmasta. Laadukkaampi tulos saatiin aikaan käyttämällä kahden linssin tekniikkaa. Näin aikaansaadut, perspektiiviltään hieman erilaiset kuvat asetettiin rinnakkain, jolloin kuvia erityisellä katselulaitteella tarkasteltaessa huomattiin päällekkäin siirtyneiden kuvien aikaansaama syvyyssefetti.¹⁵⁶

¹⁵³ Kukkonen, Vuorenmaa & Hinkka 1992, 7, 11–14.

¹⁵⁴ Hirn 1972, 87.

¹⁵⁵ Kukkonen ym. 1992, 12–14.

¹⁵⁶ Hirn 1972, 23.

Stereoskooppisissa kuvissa esiteltiin varsinkin maisemia mutta myös esimerkiksi linnojen ja museoiden sisätiloja. Stereoskooppisten kuvien läpimurto oli vuoden 1853 Pariisin maailmannäyttely, jolla oli suuri vaikutus kyseisten kuvien leviämiseen myös muualle Eurooppaan. Yllättävää on, että ilmiö levisi kiertelevien optikoiden ja huvitilaisuuksien järjestäjien välityksellä. Suomeen kyseiset kuvat tulivat preussilaisen optikko Carl Eckenrathin mukana kesäkuussa 1856. Stereoskooppisia kuvia ottivat kuitenkin ohjelmistonsa vain harvat valokuvaajistamme. Yksi heistä oli saksalaissyntyinen F. A. Schröder, jonka kanssa Arnold Boos oli samassa yrityksessä vuonna 1862. Valitettavasti varhaista valokuvauksen aikakautta edustavat stereoskooppiset kuvat ovat maastamme suurimmaksi osaksi hävinneet.¹⁵⁷

Varhaisia valokuvausmenetelmiä ovat sekä kuiva- että märkälävymenetelmä. Kukkonen ym. (1992) mukaan märkälävymenetelmä valokuvauksessa tarkoittaa sitä, että kuvaustilanteessa lasinegatiivin kolloidumkalvo herkistetään, valotetaan ja välittömästi kehitetään. Kyseinen menetelmä sai erinomaisen vastaanoton ja jätti muut 1850-luvulla käytetyt valokuvaustekniikat varjoonsa. Alussa negatiivien vedostamiseen käytettiin suolapapereita, mutta jo 1860-luvulla siirryttiin kyllästettyjen albumiinipapereiden käyttöön.¹⁵⁸ 1870-luvulla valokuvaaminen oli tekijälleen vaativaa ja haasteellista ja kyseiseen ammatinharjoittamiseen tarvittiin monenlaisia välineitä ja tarvikkeita. Kaikki valokuvausprosessin seitsemän tärkeää ja oleellista vaihetta oli suoritettava tarkasti ja huolellisesti. Ulkokuvausta vältettiin, koska se vaati valokuvaajalta ennen kaikkea runsaan ja raskaan välineistön mukaan ottamista. Samoin vältettiin myös liikkuvien esineiden ja ihmisten kuvaamista. Kuvan lopputulokseen saattoivat vaikuttaa myös sävyjen puute sekä paperin kellastuminen, jotka saivat kuvauksen kohteen näyttämään elottomalta.¹⁵⁹ Lisäksi valokuvauksen eri vaiheet myös vaativat onnistuakseen erilaisia kemikaaleja. Koska niitä ei voinut ostaa valmiina, oli valokuvaajan itse huolehdittava raaka-aineiden hankkimisesta, sekoittamisesta ja paloturvallisesta säilyttämisestä. Tämän vuoksi kyseistä aikaa kutsutaan myös valokuvauksen apteekkarikaudeksi.¹⁶⁰

Märkälävymenetelmä väistyi uusien kuivalevyjen tieltä 1880-luvun alussa. Tämän seurauksena valokuvaajan oli mahdollista ostaa tarvitsemansa levyt valmiina, mikä lisäsi

¹⁵⁷ Hirn 1972, 23.

¹⁵⁸ Kukkonen ym. 1992, 14–15.

¹⁵⁹ Hirn 1977, 9.

¹⁶⁰ Hirn 1972, 21.

myös valokuvateollisuuden yleistymistä. Kuivalevymenetelmän myötä valokuvaus paitsi nykyaikaistui, myös yksinkertaistui, koska esimerkiksi uudenlaisia kuivalevyjä ei tarvinnut herkistää heti ennen kuvaamista. Myöskään valotettua levyä ei tarvinnut enää kehittää välittömästi, vaan sen saattoi tehdä myöhemmin. Koska kuivalevyt olivat hyvin valoherkkiä, oli kameroissa otettava käyttöön mekaaniset suljinkoneistot. Kuivalevymenetelmän myötä ulkokuvaus lisääntyi ja valokuvaajien matkat saattoivat ulottua entistä kauemmaksi. Valokuvaamisesta kehittyi varakkaan väen suosittu harrastus. Kukkonen ym. (1992) mukaan kuivalevymenetelmän käytön yleistyminen uudisti koko valokuvakulttuurin.¹⁶¹

Suosittuja ja yleisiä kuvamuotoja olivat sekä käyntikortti- että kabinettikuvat. Suuren menestyksen saanut käyntikorttikuva, saapui Suomeen vuonna 1860 ja pysyi suosiossa aina 1920-luvulle saakka. Käyntikortti- eli visiittikorttikuvan valmistustapa oli yksinkertainen: samalle lasilevyllä otettiin peräjälkeen kahdeksan valokuvan sarja. Kopioinnin jälkeen kuvat leikattiin arkista erilleen ja kiinnitettiin valkoiselle pahville. Varsinaisen kuvan koko oli noin 85 x 55 millimetriä. Käyntikorttikuvien signeeraaminen kehittyi alkuaikojen värittömällä koholeimalla tai värillisellä kumileimasimella suoritetusta nimikoinnista kohti kuvien aluspahvien valmista nimipainatusta. Pikkuhiljaa vaikuttavuutta ja edustavuutta kuviin saatiin erilaisilla kirjapainotaidon ja kartonkiteollisuuden sallimilla vaihtoehdoilla. Valokuvauttamisesta tuli vakiintunut tapa tärkeissä elämänvaiheissa ja käyntikorttikuvia vaihdettiin ystävien, sukulaisten ja tuttavien kesken.¹⁶² Käyntikorttikuvan vakiintuminen vaikutti paitsi valokuvauksen yleistymiseen ja hintojen putoamiseen myös valokuvausteollisuuden oheismateriaalien tuotannon lisääntymiseen. Suosio vaikutti myös siihen, että alalla alettiin nähdä monia mahdollisuuksia. Lisäksi valokuvaajan ammatti alettiin nähdä houkuttelevana ja helppona ammatinharjoittamisen muotona.¹⁶³ Suomessa käyntikorttikuvia alkoi ensimmäisenä valmistaa Carl Borchardt (1834–1892).¹⁶⁴

1870-luvulla käyntikorttikuvan ohella suosioon ylsi myös nykyisen postikortin kokoinen kabinettikuva.¹⁶⁵ Jo vuonna 1866 sitä alettiin valmistaa Englannissa ja pian sen jälkeen myös Tanskassa. Kabinettikuva oli käyntikorttikuvaa huomattavasti suurempi ja vastaavasti myös kalliimpi. Kuvien hinta oli yleensä vähintään parikymppiä tusinalta, kun sama määrä käyntikorttikuvia maksoi 6–10 markkaa. Suomessa ensimmäiset ilmoitukset

¹⁶¹ Kukkonen ym. 1992, 14–15.

¹⁶² Hirn 1972, 24–26.

¹⁶³ Hirn 1977, 9.

¹⁶⁴ Hirn 1972, 24.

¹⁶⁵ Kukkonen ym. 1992, 15.

kabinettikuvasta nähtiin vasta toukokuussa 1871. Suomen ensimmäisiä kabinettikuvia valmistavia valokuvaajia olivat Gustav Edward Hultin (1848–1891) ja Charles Riis (1837–1915). Hirnin (1977) mukaan valokuvaajat olivat aluksi ymmällään kabinettikuvan mahdollistaman suuremman kuvatilän suhteen, mutta vähitellen he rohkaistuvat ohjaamaan asiakkaita ottamaan kuvissa vapaampaa liikkumatilaa.¹⁶⁶

Valokuvaajat suorittivat suhteellisen kannattaviksi muodostuneiden käyntikorttikuvien ohella myös ulkokuvausta. Märkälevyjen käyttämisen haasteista huolimatta he pyrkivät välillä jättämään ateljeensa ja kuvaamaan maisemanäkymiä ja kaupunkipanoraamoja. Helsingissä kuvanneet Hoffers (1832–1893) ja Hårdh (1835–1875) keksivät valmistaa kaupunkiotoksistaan kuvasarjoja, joita kauppasivat koteihin joululahjoiksi. Michael Seifert (1832–1894) kuvasi Viipurin näkymiä kaupungin kellotornista ja Turusta otettuja valokuvia kaupitteli puolestaan Johan Reinberg (1823–1896) vuonna 1867. Johan Björkman (1833–1892) kuvasi Oulujoen tienoita ja Kuopion ja Varkauden maisemia puolestaan Arnod Boos. Suomea alettiin systemaattisesti taltioida valokuviin vasta 1890-luvulla.¹⁶⁷ Kukkonen ym. (1992) mukaan muun muassa teokset *Finland framstäldt i teckningar* (1845–52), *En resa i Finland – Matkustus Suomessa* (1872–74) ja *Suomi, kuvia Suomen maasta ja kansasta* (1888) olivat esikuvina ja malleina varhaisimpien valokuvaajiemme kuvallisille maisematulkinnoille.¹⁶⁸ Ensimmäiset reportaasikuvamme syntyivät, kun varhaiset valokuvaajamme jalkautuivat kansan pariin kaduille ja toreille. Näistä varhaisimpia esimerkkejä ovat muun muassa Aleksanteri II:n vierailu Helsingissä 1863, Hietaniemen telakan kuvaaminen 1868 sekä Tampereen Näsilinnankadun pihamaalla tapahtunut sadan köyhän ruokkiminen yksityisen lahjoittajan toimesta nälkävuonna 1868. Tosiasia kuitenkin on, että ulko- ja reportaasikuvausta turvallisempaa kuvaajille oli työskentely omassa ateljeessa. Halukkuutta ja uskallusta ateljeen ulkopuolella kuvaamiseen ei aina löytynyt, mutta onneksi joidenkin valokuvaajien poikkeuksellisen yritteliäisyyden ansiosta meillä on todisteita merkittävistä, teknisesti ja taidollisesti korkeatasoisista 1800-luvun jälkipuolen reportaasikuvista ja maisemanäkymistä.¹⁶⁹

1850-luvulla valokuvauttaminen oli vielä kallista, joten se oli mahdollista ainoastaan kaupungin säätyläistölle ja porvaristolle. Yksittäisestä valokuvasta veloitettiin 7–10 ruplaa. Vertailuksi Kukkonen ym. (1992) mainitsevat sekatyömiehen 40 kopeekan päiväpalkan.

¹⁶⁶ Hirn 1977, 10–12.

¹⁶⁷ Hirn 1972, 30–32.

¹⁶⁸ Kukkonen ym. 1992, 18.

¹⁶⁹ Hirn 1972, 30–32.

Valokuvan lopputuloksen parantemiseksi mahdollisia kuvassa ilmenneitä epätarkkuuksia tai puutteita korjailtiin värien tai ääriiviojen avulla.¹⁷⁰ Sven Hirnin (1977) mukaan valokuvauksen alkuvuosikymmenillä ala kasvoi sekä kehittyi ja erilaisia kokeiluja tehtiin valokuvaustekniikan ja -menetelmien suhteen. Hirnin (1972) mukaan valokuvien katselu- ja tarkastelutapa, on kokenut muutoksen entisestä tähän päivään. Entisajan yleisö ei ollut tottunut arvioimaan valokuvien laatua, koska heillä ei ollut vertailupohjaa ja kokemusta siihen. Kuvien huono laatu huomattiin, mutta muita huomioita pystyivät tekemään vain toiset valokuvaajat. Hirnin (1972) mukaan on tärkeää tiedostaa se, että katsomme ja arvioimme vanhoja, meille vieraan aikakauden valokuvia oman harjaantuneen näkemyksemme kautta.¹⁷¹

Ateljeeympäristö loi valokuvaukselle ja kuvien valmistamiselle tutut ja vakaat olosuhteet. Suurin osa 1870-luvulla otetuista valokuvista oli ateljeessa otettuja henkilökuvia.¹⁷² On huomioitavaa, että ilmaisulle ”ateljee” on mahdollisesti ollut haastavaa löytää sopivaa suomenkielistä ilmaisua. Elokuussa 1864 Kuopiossa kuvannut Boos ilmoitti rakentaneensa itselleen ”valokuvain-tekohuoneen”¹⁷³ ja Hämeenlinnassa 1865 kuvannut Petander harjoitti ammittaan ”valokuvauspajassaan”. Hirnin mukaan valokuvaajien työskentelytilat – ateljeet – olivat yleensä kevytrakenteisia ja välillä myös tilapäisiä, mahdollisesti muiden rakennusten pohjoispuolen kylkeen liitettyjä rakennelmia. Valon saanti oli valokuvaajalle ehdottoman tärkeää, joten ikkunoita ateljee tarvitsi runsaasti ja myös katosta oli hyvä saada lisää valoa. Usein valokuvaus oli tehtävä ulkosalla olosuhteiden ja välineistön alkeellisuuden vuoksi. Oli myös mahdollista lavastaa salonkia muistuttava rakennelma pihalle, missä valon saanti oli riittävää, mutta sade ja pakkanen puolestaan aiheuttivat omat haasteensa. Valokuvaajien elannon turvaamiseksi oli tärkeää, ettei kuvaaminen huonojen sääolosuhteiden tai pimeän ajan takia keskeytynyt pitkäksi aikaa. Valokuvaajien pyrkimys oli ottaa asiakkaita vastaan vuoden ympäri, mikä vaati paljon sekä olosuhteilta että valokuvausvälineistöltä.¹⁷⁴

Maisemakulissien avulla olemassa olevia olosuhteita pyrittiin muuttamaan kuvauksellisesti suotuisammiksi. Vauraammat valokuva-alan ammattilaiset hankkivat ateljeihinsa erilaista rekvisiittaa, kuten valokuvaustaustoja ja erilaisia huonekaluja, itämaisien kuvioin koristeltuja mattoja, erilaisia jalustoja ja seinäkulisseeja, joita vaihtamalla valokuviin saatiin vaihtelua. Eräs valokuvaajista, jolla oli laaja valikoima erilaista rekvisiittaa, oli Turussa valokuvannut

¹⁷⁰ Kukkonen 1992, 12–13.

¹⁷¹ Hirn 1972, 33.

¹⁷² Hirn 1977, 9.

¹⁷³ Boos ilmoitti myös ”walukuwaintekohuoneesta.” Tapio 04.03.1865, nro 9, s.4.

¹⁷⁴ Hirn 1972, 26–33.

O. J. Aune (1837–1909). Kiertelevät valokuvaajat olivat rekvisiitan suhteen ateljeekuvaajia huomattavasti heikommassa asemassa, sillä he eivät luonnollisestikaan voineet kuljettaa lavasteita mukanaan. Usein heidän täytyi tyytyä joko vuokranantajien kalustoon tai muualta lainattuun tarpeistoon.¹⁷⁵

6.2 Varhaiset valokuvaajat Suomessa

Valokuvauksen alkuaikoina useimmat Suomessa toimineet valokuvaajat olivat kiertäviä kuvaajia. He tulivat maahan joko Suomenlahden ympäri tai saapuivat Itämeren ja Pohjanlahden ylitse. Passiasiakirjojen ja ilmoitusten mukaan maassamme on vuoteen 1870 mennessä ollut noin 120 valokuvaajaa. Suomalaisia heistä on ollut 55, ja loput ovat tulleet Ruotsista, Tanskasta, Saksasta ja Pietarista. Monelle kiertelevälle kuvaajalle valokuvaus oli yksi ammatti muiden heidän hallitsemiensa ammattien joukossa ja esimerkiksi käsityöläisyys oli yleistä heidän keskuudessaan.¹⁷⁶ Suomen maantieteellinen sijainti Pietarin ja Tukholman välissä mahdollisti maamme pysymisen mukana valokuvausalan kehityksessä.¹⁷⁷ 1870-luvulla Suomeen saapui edelleen ulkomaalaisia kuvaajia ja toisinaan heidän valokuvaustoimintansa muodostui merkitykselliseksi. Usein muualta tulleet valokuvaajat myös hankkivat Suomesta itselleen uudet kansalaisoikeudet.¹⁷⁸ Catherine af Hällströmin (1992) mukaan nälkä- ja katovuosien johdosta useat valokuvaajat luopuivat joko kokonaan ammattinsa harjoittamisesta tai ryhtyivät kierteleviksi valokuvaajiksi. Vaikeimpina nälkävuosina kiertelevien valokuvaajien liikkuminen oli runsaimmillaan.¹⁷⁹

Hirnin (1972) mukaan alkuajan valokuvaajistamme 10 % oli naisia. Naisilla ei tuolloin ollut valittavana montakaan ammattialaa, joihin he olisivat voineet pätevyitä. Valokuvaaminen katsottiin kuitenkin ehdottomasti soveltuvaksi myös naissukupuolelle. Naisvalokuvaajat ovat olleet osaltaan vaikuttamassa valokuvaajan työn kehittymiseen ja ennakkoluulojen murtamiseen.¹⁸⁰ Catherine af Hällströmin (1992) mukaan maamme ensimmäinen naisvalokuvaajasta kertova lehti-ilmoitus koski Caroline Beckeriä (1826–1881), joka aloitti valokuvaustoiminnan Viipurissa perustaen sinne kaupungin ensimmäisen vakituisen

¹⁷⁵ Hirn 1972, 25–28.

¹⁷⁶ Kukkonen ym. 1992, 11–12.

¹⁷⁷ Hirn 1972, 16.

¹⁷⁸ Hirn 1972, 32.

¹⁷⁹ Hällström 1992, 363.

¹⁸⁰ Hirn 1972, 32.

valokuvaamon.¹⁸¹ Kyseinen ilmoitus löytyy *Wiborg*-lehdestä 20.7.1859.¹⁸² Naiskuvaajien ohella toinen valokuvauksen pariin soveltuva ryhmä muodostui raskaaseen fyysiseen työhön kykenemättömistä henkilöistä, joilla mahdollisesti oli myös jonkinasteinen fyysinen invaliditeetti. Valokuvaajia ei yleensä vaadittu hankkimaan elinkeinonharjoittamiseen tarvittavaa lupaa, vaan jokainen sai vapaasti harjoittaa ammattia.¹⁸³

Kuten alussa mainittiin, ensimmäinen harrastajavalokuvaajamme oli Henrik Cajander (1804–1848), jonka tuotannosta on jäljellä kolme dagerrotyyppiä. Ensimmäinen ammattilaisvalokuvaajamme puolestaan oli Pietarissa alaa opiskellut kirjansitoja Fredrik Rehnström (1819–1857), joka aloitti valokuvaustoiminnan syksyllä 1844.¹⁸⁴ Hirnin (1972) mukaan Fredrik Rehnström kuvasi myös Kuopiossa huhti–kesäkuussa 1846.¹⁸⁵ Vakiintuneet ammattilaisvalokuvaajat aloittivat toimintansa maamme suurimmissa kaupungeissa, Helsingissä, Turussa ja Viipurissa, jo 1850-luvulla. Tanskalaissyntyinen valokuvaaja P. C. Liebert (1818–1866) alkoi kuvata Helsingissä vuonna 1852.¹⁸⁶ 1860-luvulla Helsingissä kuvasivat myös preussilais-suomalainen Eugen Hoffers (1832–1893) sekä ruotsalais-suomalainen C. A. Hårdh. 1870-luvun alussa kaupunkiin muutti myös aikaisemmin Porissa kuvannut tanskalainen Charles Riis (1837–1915), joka kehittyi nopeasti taitavaksi ja suosituksi henkilökuvaajaksi. Turussa valokuvasivat muun muassa J. J. Reinberg, (1823–1896) O. J. Aune (1837–1909) sekä Euphrosyne Chiewitz (1819–1899). Viipurin valokuvausmarkkinoita pitivät aluksi hallussaan muun muassa M. Seifert (1832–1894) sekä J. Indurski (1839–1912) sekä myöhemmin myös Fredrik Diehl (1847–1904). Oulun tunnetuimpia 1800-luvun lopun kuvaajia olivat puolestaan Johan Björkman (1833–1892) sekä Ina Liljeqvist (1849–1950). Lisäksi Vaasassa valokuvausalan ammattilaisina toimivat Julia Widgren sekä myöhemmin myös Hjalmar Sjöman (1857–1934).¹⁸⁷

Kiertävät valokuvaajat ilmoittivat yleensä sekä paikkakunnalle saapumisestaan että sieltä lähdöstään sanomalehdessä. Vakituisesti paikkakunnalle asettunut valokuvaaja tuli ajan myötä paikkakuntalaisille tutuksi, jolloin jatkuva lehti-ilmoittelu ei enää ollut niin tarpeellista. Valokuvaajat saattoivat ajankohtaisten valokuvaustekniikkaa koskevien edistysaskelten ohella myös kehua omia saavutuksiaan ja taitojaan, jolloin kilpailijat saattoivat vastata ilmoituksiin samantyyllisesti. Tämä saattoi aiheuttaa koomisia kilpailutilanteita ilmoittajien

¹⁸¹ Hällström 1992, 362.

¹⁸² *Wiborg* 20.7.1859, s. 2.

¹⁸³ Hirn 1972, 32.

¹⁸⁴ Kukkonen ym. 1992, 11.

¹⁸⁵ Hirn 1972, 90.

¹⁸⁶ Kukkonen ym. 1992, 12.

¹⁸⁷ Kukkonen ym. 1992, 16.

välille ja tuotti lukijoille mielenkiintoista seurattavaa. Valokuvauksen yleistymisen alkuvuosina useat valokuvaajat ilmoittivat tavallisesti uuden kauden alkamisesta talvitaun jälkeen. Sekä ajan että alan kehityksen myötä ympärivuotinen valokuvaustoiminta mahdollistui. Sven Hirnin (1977) mukaan joulua edeltävä sesonki oli työntäyteinen, koska asiakkaat halusivat otettavan vedoksia sekä uusista kuvista että myös vanhemmista negatiiveista.¹⁸⁸ Yksi Kuopiossa 1860-luvun alussa vierailleista valokuvaajista oli jo aikaisemmin mainittu pietarsaarelainen L. J. Peldan (1856–1873), joka Sven Hirnin (1972) mukaan pystyi kilpailemaan edullisilla hinnoillaan. Luultavasti tämä oli myös hänen valttikorttinsa, koska näin toimiessaan Peldan (1856–1873) tavoitti valokuvapalveluillaan myös tavallisen kansan. Hän lienee ollut myös aikansa valokuvaajista tuotteliain.¹⁸⁹ Tapio-sanomalehden vuosikertojen 1862–1880 mukaan muita Kuopiossa kuvanneita ja vierailleita valokuvaajia 1860–1880-luvulla olivat muun muassa Karl Grönholm (1862), Franz Schröder (1862), Michael Seifert (1862), Gustaf Schmidt (1863, 1864, 1865, 1866, 1867), Erik Stråhlberg (1864), Josefina Riego (1864), Sigfrid Maexmontan (1865), Aron Möykkynen (1865), Gustaf Ahlborg (1869, 1870), Gustaf Edward Hultin (1872) ja Fritz Hjertzell (1880).¹⁹⁰ Arnold Boos (1831–1880) saapui Kuopioon elokuussa 1862, ja asettui sittemmin kaupunkiin vakituiseksi valokuvaajaksi.¹⁹¹

6.3 Arnold Boos valokuvausalan ammattilaisena

Carl Arnold Boos syntyi Saksassa Hagenissa 8.1.1831 ja sai nimen 21. tammikuuta. Hänen vanhempansa olivat maalari Arnold Boos sekä Maria Catharina, sukuaan Carle.¹⁹² Boosin osittainen invaliditeetti – liikkumista rajoittava selkärankavika sekä vasemman käden peukalon epämuodostuneisuus – vaikutti siihen, että hänet vapautettiin armeijan palveluksesta. Alkuperäiseltä ammatiltaan Boos oli ollut isänsä lailla maalari.¹⁹³ Asiakirjoista selviää, että Boos on saapunut Suomeen 28. maaliskuuta 1860.¹⁹⁴ Hänen vaiheistaan vuosina 1860–1862 ei kuitenkaan ole tietoa. Kevättalvella 1862 Boosin sekä maanmiehensä Franz Schröderin tiedetään olleen yhdessä Viipurissa, jossa asuivat hotelli Wibourgissa. Boos sekä Schröder kertoivat oleskelustaan Viipurissa *Otawa*-sanomalehdessä ja ilmoittivat olevansa valokuvaajia Stettinin kaupungista. He tiedottivat ottavansa asiakkaista

¹⁸⁸ Hirn 1977, 12.

¹⁸⁹ Hirn 1972, 87.

¹⁹⁰ Tapio 1.5.1862–31.12.1880.

¹⁹¹ Hirn 1972, 43.

¹⁹² Huszug aus dem grösseren evangelischen Gemeinde Hagen 6.10.1875. KA. Hagenin Suuren evankelisen kirkon kirkonkirjaote. Oma suomennos.

¹⁹³ Asiakirja 25.11. 1877, jossa on viitattu vuoden 1852 Hagenin aakkoselliseen rekisteriin. KA.

¹⁹⁴ Kuopion läänin kuvernöörin asiakirja 26.4.1872. KA.

muotokuvia ja mainostivat niiden sopivan esimerkiksi lahjakäyttöön. Lisäksi heillä oli mukanaan myös kokoelma stereoskooppisia kuvia maailmalta, kuten Lontoosta, Pariisista, Berliinistä ja Yhdysvalloista. Kyseiset kuvat eivät kuitenkaan olleet myyntituotteita, vaan niitä sai katsella pientä rahallista korvausta vastaan.¹⁹⁵ Hirnin (1972) mukaan Schröder oli kiertävä valokuvaaja, joka ehti vieraillla useassa Suomen kaupungissa, muun muassa Kuopiossa toukokuussa 1860, maaliskuussa 1861 sekä kesäkuussa 1862.¹⁹⁶ Viipurissa Boos viipyi vuoden 1862 maaliskuusta huhtikuuhun. Boosin ja Schröderin tiet erosivat, ja Boos matkasi Helsingin kautta Hämeenlinnaan, jossa viipyi huhtikuusta toukokuuhun.¹⁹⁷ Teoksen *Suomen valokuvaajat 1842–1920* mukaan Boos on kuvannut Helsingissä 12 henkilökuvaa, mutta kuvaamisen ajankohdasta ei ole tietoa. Lisäksi teoksessa mainitaan Boosin kuvanneen myös Tammisaarella, josta on muistona 3 maisemakuvaa.¹⁹⁸ Hämeenlinnassa ollessaan Boos ilmoitti *Hämäläinen*-sanomalehdessä asuvansa A. Nordinin talossa ja viipyvänsä kaupungissa vain lyhyen ajan. Lisäksi Boos myös tarjosi otettavaksi kaikenlaisia muotokuvia, muun muassa visiittikorttikuvia.¹⁹⁹ Yhteydenottoni Hämeenlinnan kaupunginmuseoon selvitti sen, että Boosin ottamia valokuvia ei museosta löydy.²⁰⁰

Vuoden 1862 toukokuussa Boos oli Vaasassa ja kesä- ja heinäkuun Mikkelissä.²⁰¹ Pohjanmaan museosta minulle kerrottiin, ettei myöskään sieltä löydy ainuttakaan Boosin ottamaa valokuvaa. Lisäksi sain tietooni, että Katarina Anderssonin (1993) teoksessa *Waasalaisvalokuvaaja 1800-luvulla* on mainittu lyhyesti myös Boos.²⁰² Suur-Savon museon arkistosta Mikkelistä löytyy kaksi 1860-luvulla otettua maisemavalokuvaa sekä muutamia henkilökuvia, joiden kuvaajasta ei kuitenkaan ole varmuutta.²⁰³ Vuonna 1862 Boos on Hirnin (1972) mukaan ollut myös Kokkolassa sekä kesäkuussa 1863 Joensuussa. Elokuussa 1862 Boos saapui Kuopioon, josta tuli hänen kotikaupunkinsa sekä vakituinen toimipaikkansa.²⁰⁴ Yhteydenotto K. H. Renlundin museoon Kokkolaan selvitti, että Boosin käynnistä Vaasassa ei ole jäänyt kuvallista materiaalia eikä muuta tietoa. Myöskään Kokkolan ja Kaarlelan henkilöhistorioissa eikä historiallisen sanomalehtiarkiston ilmoituksissa ole vuosina 1862–

¹⁹⁵ Ottawa 14.3.1862, s.8.

¹⁹⁶ Hirn 1972, 43–44; 100.

¹⁹⁷ Hirn 1972, 43.

¹⁹⁸ Sinisalo & Tähtinen 1996, 44.

¹⁹⁹ *Hämäläinen* 25.4.1862, s.4.

²⁰⁰ Tutkija S. Sillanpää, henkilökohtainen tiedonanto 18.4.2017.

²⁰¹ Hirn 1972, 43.

²⁰² Arkistoamanuessi K. Vatanen, henkilökohtainen tiedonanto 25.4.2017.

²⁰³ Amanuenssi P. Nousiainen, henkilökohtainen tiedonanto 24.4.2017.

²⁰⁴ Hirn 1972, 43.

63 merkintää Boosin Kokkolan vierailusta.²⁰⁵ Pohjois-Karjalan museosta Joensuusta löytyi sen sijaan yksi Boosin ottama henkilökuva.²⁰⁶

Kartta 1: Arnold Boosin reittikartta Suomessa 1862–1863.²⁰⁷

Vuoden 1863 maaliskuussa Boos laitto ilmoituksen Kuopiossa ja sen ympäristössä ilmestyvään *Tapio*-sanomalehteen, jossa hän mainosti itseään berliiniläiseksi valokuvaajaksi. Hän ilmoitti asuvansa kauppias Rahikaisen talossa Kimnaasitorin varrella ja valmistavansa erikokoisia valokuvia sekä paperille että lasille. Ilmoituksen mukaan elegantteja visiittikortteja oli saatavissa joko puoli tusinaa 3 ruplan tai täysi tusina 5 ruplan hintaan. Kuviin oli myös mahdollista saada mukaan kehys, joita hän oli vastikään tuonut mukanaan Saksasta. Kehysten hinta määräytyi niiden koon mukaan, alkaen 1 ruplasta ylöspäin. Lisäksi Boos ilmoitti, että hänen oleskelunsa Kuopiossa kestää vain lyhyen aikaa.²⁰⁸ Tämän jälkeen Boos on jälleen vierailut kotimaassaan, koska huhtikuussa 1864 hän ilmoittaa palanneensa Saksasta ja ottavansa jälleen asiakkaista sekä muoto- että visiittikorttikuvia. Ilmoituksessa tarjotaan otettavaksi kaikenkokoisia kuvia hintaan puoli

²⁰⁵ Arkistoamanuessi A.M. Ånäs-Enlund, henkilökohtainen tiedonanto 24.4.2017.

²⁰⁶ Museoamanuessi E. Matikainen, henkilökohtainen tiedonanto 24.4.2017.

²⁰⁷ Karttapohjat: wikimedia.org. ja peda.net.

²⁰⁸ *Tapio* 14.3.1863, s.4.

tusinaa 2,5 ruplaa ja täysi tusina 4,5 ruplaa. Hän mainosti myös tuoneensa Saksasta mukanaan nykyaikaisia valokuvauslaitteita, joiden avulla on mahdollista saada aikaan erinomaisia tuloksia. Hänen asuinpaikkansa oli ruokatavarakauppias Johan Toivasen luona vastapäätä kapellimestari Johan Daniel Strunckin (1825–1844) asuntoa. Kyseisessä ilmoituksessa ilmoittajana oli Boosin lisäksi Pilgradt.²⁰⁹ Sven Hirnin (1972) mukaan Pilgradt oli saksalainen valokuvaaja, joka tuli Boosin mukana Kuopioon huhtikuussa 1864. Hän asui Voutilaisen talossa ja toimi lyhyen ajan Boosin apulaisena ja yhtiökumppanina. Yhtiökumppanuus kertoo Boosin hyvästä ammatillisesta menestymisestä. Kuopiossa ei valokuvausalalla tuolloin juuri ollut kilpailua.²¹⁰

Saman vuoden elokuussa Boos ilmoitti yksin omalla nimellään, että hän on rakentanut itselleen ateljeen ja avaa sen parin päivän päästä ilmoituksen julkaisemisesta. Ateljee sijaitsee Fougdilaisen talossa, samassa pihapiirissä kapellimestari J. D. Strunckin asunnon kanssa. Hän ilmoittaa myös kuvaavansa sekä muoto- että visiittikorttikuvia ja yleensä sellaisia kuvia mitä asiakkaat haluavat.²¹¹ Talvitaun jälkeen Boos ilmoitti seuraavan kerran vuoden 1865 maaliskuussa ensimmäisellä suomenkielisellä ilmoituksellaan. Tällöin hän mainosti yleisölle ”valokuwain-teko-huonettaan” ilmoittaen samalla, että paras ajankohta valokuvien ottamiselle on kello 10–15.²¹² Vuoden 1865 pääsiäisenä Boos valokuvasi kihlapari Minna Johnsonin (1844–1879) ja Ferdinand Canthin (1865–1879) valokuvaamossaan.²¹³ Vuoden 1965 tuomiokirjan mukaan Boos sai elokuussa maistraatilta pyytämänsä luvan valokuva-ateljeen pystyttämiseen toistaiseksi ruokatavarakauppias Johan Toivasen pihamaalle.²¹⁴ On vaikea tietää, kariutuiko tämä hanke vai miten Boosin kyseisen ateljeesuunnitelman loppujen lopuksi kävi. Hän joka tapauksessa muutti Johan Toivasen luota jo vuoden 1864 aikana. Ilmoituksissaan hän ei mainitse enää Toivasen nimeä.

²⁰⁹ Tapio 23.4.1864, s.4.

²¹⁰ Hirn 1972, 43, 89.

²¹¹ Tapio 27.8.1864, s.4.

²¹² Tapio 4.3.1865, s.4.

²¹³ Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2017.

²¹⁴ 7.8.1865 § 8 Tuomiokirja Ca: 55. JoMA.

Kuva 3: Arnold Boosin kumileimasimella signeeraama valokuva.²¹⁵

Maaliskuussa 1866 Boos tiedotti sekä suomen- että ruotsinkielisellä ilmoituksellaan avanneensa valokuva-ateljeensa kuluneen kuukauden alussa. Ilmoituksesta on ymmärrettävissä asiakkaiden kokema luottamus Boosin ammattitaitoa kohtaan, koska hän edelleen toivoo saavansa nauttia yleisön taholta samankaltaista hyväntahtoisuutta kuin aikaisemminkin.²¹⁶ Vuoden 1866 aikana Boos muistuttaa yleisöä vielä pariin kertaan valokuvaustoiminnastaan ja kertoo ottavansa asiakkaita vastaan kaupungin länsilaidalla.²¹⁷ Huomio kiinnittyy ilmoituksessa valokuvien hintatietoon: aikaisemmissa ilmoituksissa ollut ruplavaluutta on nyt vaihtunut markkaan. Syynä tähän on rahauudistus, joka liittyi joulukuussa 1859 Suomen senaatin anomaan omaan rahayksikköön, markkaan.²¹⁸ Joulukuussa 1866 Boos ilmoittaa, että hänellä on myytävänä maisemakuvia Kuopiosta, jotka ovat sopivia joululahjoiksi.²¹⁹ Tässä on ensimmäistä kertaa hänen uransa aikana nähtävissä uusi liiketaloudellinen muoto: Boos on kuvannut kuopiolaisia näkymiä, teettänyt niistä valokuvia ja laittanut niitä myyntiin ateljeehensa. Vuonna 1867 Boos ilmoitti Tapiolehdessä ainoastaan yhden kerran. Se tapahtui huhtikuussa 1867, kun hän ilmoitti kaksikielisellä ilmoituksellaan muuttaneensa ”walokuwain ottohuoneensa” tehtailija Carl Gustav Svahnin luokse lähelle piispa Robert Frosteruksen (1795–1884) taloa.²²⁰ Vuosina

²¹⁵ Boosin signeeraus oli vyöaiheinen ja väriltään sinisenvihreä. Hirn, 1972, 43. Valokuva KHM 2017.

²¹⁶ Tapio 3.3.1866, s.4.

²¹⁷ Tapio 15.9.1866, s.4.

²¹⁸ Suomen rahapaja 2017. Keisari Aleksanteri II vahvisti rahayksikön 4.4.1860. Aluksi käytössä oli vain kuparirahaa sekä hopeisia 25- ja 50-pennisiä. Täysipitoiset hopearahat eli markat ja kaksimarkkaset tulivat käyttöön vasta 1.3.1866.

²¹⁹ Tapio 15.12.1866, s.4.

²²⁰ Tapio, 13.04.1867, nro 15, s. 4.

1867–68 Boos on ollut kuvaamassa Taipaleen kanavan rakennustyömaata Varkaudessa, jossa kyseistä kanavaa rakennettiin nälkävuosien hätäaputyönä.²²¹

Vuoden 1868 helmikuussa Boos ilmoittaa jälleen avaavansa ”valokuvaamisen laitoksensa”. Rintakuvien hinnaksi hän ilmoittaa 14 markkaa tusina ja 8 markkaa puoli tusinaa. Kokokuvista hän pyytää 12 markkaa tusinalta ja puolesta tusinasta 7 markkaa. Hän ilmoittaa myös toimittavansa näytekuvia 3 markan hintaan.²²² Saman vuoden toukokuussa Boos ilmoittaa ainoastaan ruotsinkielisellä ilmoituksella saaneensa ateljeelleen sopivan paikan Ruuvalisen talosta, suuren torin läheisyydestä ja tarjoaa otettavaksi ”mitä hienoimpia” muotokuvia. Asiakkaita hän ilmoittaa ottavansa vastaan kello 7–9 ja samalla myös saattaa yleisölle tietoon sen, että hänen ateljeensa on auki kaikkina sateettomina päivinä klo 11 saakka.²²³ Pari viikkoa myöhemmin Boos ilmoittaa kuitenkin ateljeensa olevan yleisölle avoinna kaikkina päivinä kello 11–15. Samalla hän ilmoittaa oleskelunsa Kuopiossa kestävän vain vähän aikaa.²²⁴

Syyskuussa 1868 Boos ilmoittaa asiakkailleen, että hänen ateljeensa Ruuvalisen talossa on uudelleen avattu ja samalla hän toivoo asiakkailta vierailuja ateljeessaan. Hän mainitsee myös uusista ja onnistuneista, myynnissä olevista maisemavalokuvista. Kyseiset kuvat esittävät muun muassa Varkauden koskea sekä Leppävirralla sijaitsevaa Konnuksen kanavaa.²²⁵ Edelleen joulukuussa Boos muistuttaa maisemavalokuvistaan, jotka ovat sopivia joululahjoiksi. Valokuvausta hän kertoo suorittavansa joka päivä kello 10–13.²²⁶ Vuonna 1869 hänen ateljeensa on edelleen entisellä paikallaan Ruuvalisen talossa ja Boos ilmoittaa ottavansa asiakkaita vastaan kello 8–12, mutta kauniilla ja tyynellä ilmalla kello 16 saakka.²²⁷ Marraskuussa hän mainostaa myytävänä olevan uusia painoksia suurikokoisista maisemavalokuvista, jotka esittävät näkymiä Pappilanniemeltä²²⁸ sekä Kuopion kaupungista.²²⁹ Vuosina 1869 ja 1870 Boosilla oli kilpailijanaan valokuvaaja Gustaf Ahlborg, joka ilmoitti tiiviisti valokuvaamostaan *Tapio*-lehdessä kyseisinä vuosina. Hän mainosti muun muassa lämmintä ”kuvain ottohuonetta”, jossa lämpötila pidetään ”18 pykälässä”.²³⁰ Suomen valokuvataiteen museon mukaan Ahlborg on asunut ja työskennellyt ulkomailla,

²²¹ Suomen Museot Online 2017. MV.

²²² *Tapio* 15.2.1868, s.4.

²²³ *Tapio* 2.5.1868, s.4.

²²⁴ *Tapio* 16.5.1868, s.4.

²²⁵ *Tapio* 5.9.1868, s.4.

²²⁶ *Tapio* 19.12.1868, s.4.

²²⁷ *Tapio* 1.5.1869, s.4.

²²⁸ Nykyään Väinölänniemi.

²²⁹ *Tapio* 6.11.1869, s.4.

²³⁰ *Tapio* 27.11.1869, s. 4.

muun muassa Ruotsissa, Ranskassa, Belgiassa ja Saksassa sekä kierrellyt Suomen eri paikkakunnilla valokuvaajana. Kuopiossa hän viipyi lokakuusta 1869 huhtikuuhun 1870. Ahlborg on myös todennäköisesti ottanut valokuvan nälkävuonna 1868 Tampereella tapahtuneesta ruokajakelusta.²³¹

Tammikuussa vuonna 1870 Boos ilmoittaa ottavansa ja valmistavansa edelleen valokuvia ateljeessaan kello 11–16. Tuolloin hän veloitti muotokuvista 7 markkaa tusinasta ja 4 markkaa puolesta tusinasta. Hänen ilmoituksessaan myös kerrotaan, ettei työskentely onnistu erikoisen kylmällä tai lumisateisella ilmalla.²³² Oletus on, että Boos ei koskaan rakentanut lasikattoista ateljeeta. Silloin kun valo ateljeessa ei riittänyt, hän oletettavasti valokuvasi asiakkaita ”ulkoateljeessaan”, joten luonnollisesti sääolosuhteilla oli kuvaamiseen suuri ja oleellinen merkitys. Boosin ilmoituksista päätellen hän pystytti ateljeensa aina sinne, missä itse kulloinkin asui. Vuoden 1870 toukokuussa hän ilmoitti ruotsinkielisessä ilmoituksessaan ottavansa asiakkaita vastaan päivittäin kello 9–12, mutta sään ollessa suotuisa, aina kello 15 saakka. Samassa ilmoituksessaan Boos toi julki myös huolensa asiakkaiden tietämättömyydestä ja ymmärtämättömyydestä hänen työskentelyolosuhteitaan kohtaan. Tästä ymmärtämättömyydestä aiheutui hänelle taloudellisia kuluja materiaalien suhteen. Estääkseen näin tapahtumasta, hän aikoi vastedes pyytää näytekuvasta 2 markkaa lisämaksua. Usein myös näytekuva oli jätetty palauttamatta ja valmiit valokuvat noutamatta, jolloin materiaaleja tuhlaantui.²³³ Vuoden 1870 henkikirjoista selvisi, että Boosin taloudessa on tuolloin hänen lisäksi asunut myös piika nimeltään Henrika Airaksinen.²³⁴

Lokakuussa 1870 Boos ilmoitti ensimmäistä kertaa uransa aikana pitävänsä ateljeensa auki koko vuoden ja ottavansa valokuvia muulloin, mutta ei sateisilla tai lumisateisilla ilmoilla. Aukioloaika oli talven aikana kello 10–13.²³⁵ Myös vuoden 1871 Boos piti ateljeensa avoinna yleisölle ja ilmoitti siitä lehdessä.²³⁶ Saman vuoden joulukuussa hän kauppasi maisemakuviaan joululahjoiksi.²³⁷ Alkuvuoden 1872 Boosin ateljee on ollut suljettuna, koska hän ilmoittaa avanneensa ateljeen 10. maaliskuuta. Hän mainitsi ilmoituksessaan, että pilvinen sää on parhaiten sopiva ”potretereaukseen”.²³⁸ Henkilökuvien ohella Boos teki

²³¹ Suomen valokuvataiteen museo 2017.

²³² Tapio 29.1.1870, s.4.

²³³ Tapio 28.5.1870, s.4.

²³⁴ Henkikirjat 1870–1870. DA.

²³⁵ Tapio 15.10.1870, s.3.

²³⁶ Tapio 1.4.1871, s.4.

²³⁷ Tapio 16.12.1871, s.4.

²³⁸ Tapio 6.4.1872, s.4.

edelleen myös maisemavalokuvauksia. Lokakuussa 1872 Boos ilmoitti *Tapio*-lehdessä mielenkiintoisen uutisen: hän on palannut taidevalokuvausreissultaan Savosta sekä Karjalasta ja hänellä on esitettävänä aikaansaannoksensa ateljeessaan.²³⁹ Vuoden 1873 toukokuussa Boos puolestaan ilmoitti matkustavansa ensimmäisellä ”höyrykulkuvuorolla” Nilsiään ja ottavansa tilauksesta valokuvia paikkakunnan näköaloista sekä suorittavansa myös henkilövalokuvausta. Nilsiässä hän ilmoitti viipyvänsä 8 päivää.²⁴⁰ Ilmoituksensa mukaan hän kävi saman vuoden heinäkuussa myös valokuvaamassa Leppävirralla, jossa suoritti normaaleja valokuvauksia.²⁴¹

Boos aloitti jälleen helmikuussa 1874 uuden kauden entisessä paikassa, Ruuvalisen talossa kauppatorin pohjoispuolella. Asiakkaita hän otti vastaan normaalisti, ellei sää sattunut olemaan kovin myrskyinen. Samalla hän mainosti, että hänellä on kaupan mittava määrä erinomaisen kauniita valokuvauksia ”maanpaikoista”.²⁴² Saman vuoden elokuussa Boos tiedotti muuttaneensa asuntonsa paikkaa majuri Karstenin perillisten taloon.²⁴³ Huhtikuussa 1875 Boos ”kiiremittain” tiedotti hakevansa itselleen siivoa, hyvätapaista ja sekä suomen että ruotsin kielentaitoista oppipoikaa.²⁴⁴ Catherine af Hällströmin (1992) mukaan valokuvaajan ammattikoulutus järjestettiin kyseiseen aikaan siten, että kokenut ammattilainen koulutti ateljeessaan oppipoikaa. Toisin sanoen käytössä oli oppipoikamestari-asetelman mukainen koulutus.²⁴⁵ Seuraava asunto Boosilla oli S. Bomanin luona, vastapäätä kapteeni Alexander Thesleffin taloa Pohjois-Sorwarin kadulla.²⁴⁶ Vuoden 1875 henkikirjojen mukaan Boosilla oli Bomanin luona asuessaan piikana Johanna Hakkarainen.²⁴⁷ Vuonna 1876 Boos piti edelleen asuntoaan ja ateljeetaan Bomanin talossa ja ilmoitti ottavansa valokuvia päivittäin.²⁴⁸ Boosin taloutta hoiti edelleen Johanna Hakkarainen.²⁴⁹ Suomen kansalaisuutta Boos anoi asiakirjojen mukaan vuonna 1877, josta Kansallisarkistosta löytyi muun muassa yksi 23.10.1877 päivätty asiakirja.²⁵⁰ Myös *Tapio*-lehdestä 10.2.1877 löytyy pieni ilmoitus, jossa kerrotaan Boosin Suomen kansalaisuuden

²³⁹ *Tapio* 5.10.1872, s.4.

²⁴⁰ *Tapio* 31.5.1873, s.3.

²⁴¹ *Tapio* 5.7.1873, s.3.

²⁴² *Tapio* 21.2.1874, s.4.

²⁴³ *Tapio* 15.8.1874, s.3.

²⁴⁴ *Tapio* 3.4.1875, s.4.

²⁴⁵ Hällström 1992, 364.

²⁴⁶ *Tapio* 5.6.1875, s.3.

²⁴⁷ Henkikirjat 1875–1875. DA.

²⁴⁸ *Tapio* 1.4.1876, s.3.

²⁴⁹ Henkikirjat 1876–1876. DA.

²⁵⁰ Senaatin asiakirja 23.10.1877. KA.

hakemisesta. Ilmoituksessa kerrotaan hänelle myös myönnetyn ”kaupungin kunnan” jäsenyys.²⁵¹

Boosin toiminta jatkui ennallaan vuosina 1877, 1878 ja 1879, jolloin hän pysyi samassa asuin- ja toimipaikassaan Pohjois-Sorwarin kadulla.²⁵² Vuoden 1879 henkikirjatietojen mukaan Johanna Hakkarainen piti edelleen huolta Boosin taloudesta.²⁵³ Vuoden 1879 lokakuussa Boos ilmoitti muuttaneensa asuntonsa entiseen Holmbergin ja nykyiseen kauppias Grönholmin taloon, jossa hän kertoo ottavansa kuvia joka päivä.²⁵⁴ Vuoden 1880 helmikuussa Boos ilmoitti kuvaavansa päivittäin, mikäli ei ole kovin pakkaneen eikä myrskyilma.²⁵⁵ Saman kuukauden loppupuolella Boos toisti aiemman ilmoituksensa ja lisäsi siihen vielä, että valokuvien laatu ei enää riipu vuodenajasta. Ei siis ollut väliä, otettiinkö kuvia kesällä vai talvella. Hän varoitti kuitenkin vielä, että pienten lasten kuvaamiseen ei kova pakkasilma sovellu.²⁵⁶ Maaliskuun *Tapio*-lehdessä 24.3.1880 on ilmoitus kuopiolaisten henkilöiden verotuksesta eli luettelo henkilöistä ja/tai yhtiöistä, jotka ovat edellisenä vuonna 1879 hankkineet Kuopiossa tuloja joko 3000 markkaa tai sen yli. Valokuwantekijä Arnold Boos on mainittu tässä luettelossa 15 veroäyrin osuudella. Samassa luettelossa Boosin kanssa on eri ammattikuntien edustajia, kuten tohtoreita, kauppiaita, ravintolanpitäjiä ja lehtoreita.²⁵⁷

17.7.1880 Boos on hakenut maistraatilta rakennuslupaa. Hän aikomuksenaan oli rakentaa tontille numero 94 hirsinen rakennus, ”asumiskartano”. Pituudeltaan rakennus olisi 45 kyynärää ²⁵⁸, leveydeltään 18 kyynärää ja korkeudeltaan maasta räystäääseen 12 ¼ kyynärää. ²⁵⁹ Elokuussa 1880 Boos ilmoitti valokuvananneensa ”Vapaatahtoisen palokunnan” juhlassa, josta häneltä löytyy ottamia kuvia. Samalla hän kauppasi myös useita uusia valokuvia Kuopion lähistöltä.²⁶⁰ *Tapio*-lehden ilmoituksessa 18.9 Wpk:n jäseniä pyydetään kokoontumaan seuraavana päivänä pukujen ja aseiden kanssa konehuoneelle, jossa kaikki valokuvataan sään salliessa.²⁶¹ Ilmoituksessa ei mainita Boosin nimeä, mutta seuraavassa ilmoituksessa 2.10. hänet mainitaan. Kyseisessä ilmoituksessa ainoastaan Wpk:n

²⁵¹ *Tapio* 10.2.1877, s.2.

²⁵² *Tapio* 5.5.1877, s.4.; *Tapio* 6.4.1878, s.4.; *Tapio* 10.5.1879, s.4.

²⁵³ Henkikirjat 1878–1878. DA.

²⁵⁴ *Tapio* 4.10.1879, s.4.

²⁵⁵ *Tapio* 11.2.1880, s.4.

²⁵⁶ *Tapio* 25.2.1880, s.4.

²⁵⁷ *Tapio* 24.3.1880, s.1.

²⁵⁸ Kyynärä = 59,4 cm lähde: http://maenpaa.arkku.net/data/sisalto/vanhat_mitat.htm. viitattu 11.4.2018.

²⁵⁹ 17.7.1880 Tuomiokirja Ca:69. JoMa.

²⁶⁰ *Tapio* 7.8.1880, s.3.

²⁶¹ *Tapio* 18.9.1880, s.3.

wartiakomppaniaa pyydetään kokoontumaan Boosin luokse valokuvauksen uusimisen vuoksi.²⁶² Tästä valokuvauksesta on maininta myös Kuopion WPK:n historiikissa.²⁶³

Yllättäen 27.10.1880 *Tapio*-lehdessä on kaksi ilmoitusta Arnold Boosin kuolemasta, joka on tapahtunut lehden ilmestymistä edeltävänä päivänä, 26.10.1880. Kuolinilmoituksesta käy ilmi Boosin sairastaneen lyhytaikaisesti, mikä on saattanut hänet ”kuoleman uneen” 49-vuotiaana. Ilmoituksesta käy myös ilmi, että Boosilla oli yksi sisar ja sisarenpoika sekä muita sukulaisia ja tuttavii.²⁶⁴ Vuoden 1880 marraskuussa lehdessä oli ilmoitus koskien Arnold Boosin pesän selvitystä. *Tapio*-lehden numerossa 91 Boosin pesänjakajat J. D. Strunck ja August Andelin kehottivat ottamaan heihin yhteyttä, mikäli jollakulla oli velkoja tai saatavia Boosilta.²⁶⁵ *Tapio*-lehden numerossa 93 on erittäin mielenkiintoinen ilmoitus, joka antaa viitteitä myös Boosin varallisuudesta. Ilmoituksen mukaan 29.11.1880 on julkisella huutokaupalla myytävänä kauppias Grönholmin kartanosta Boosin omaisuutta, joka sisälsi muun muassa ”erittäin hyviä soffia, pöytiä, stoppattuja tuolia, sänkyjä, piironkia, waatekaappia, peiliä, hyvä seinäkello, pito- ja sänkywaatteita, seinätauluja, hopeata, waskea ja winaan ammattiin kuuluwia koneita ja tarpeita ynnä muuta.” Ilmoituksessa mainitaan Boosin tuolloin asuneen kauppias Grönholmin kartanossa tontilla nro 99.²⁶⁶ Henkikirjat vuodelta 1880 vahvistavat ilmoituksen tiedon Boosin asuinpaikasta ja antavat siihen vielä mielenkiintoisen lisän. Boos on tosiaan asunut kyseisellä tontilla Grönholmin vuokralaisena, ja hänen kanssaan on asunut vuonna 1862 syntynyt sisarenpoika Carl Knabe sekä vuonna 1838 syntynyt taloudenhoitaja Johanna Hakkarainen.²⁶⁷ Helena Riekin (2005) mukaan Carl Gustaf Grönholm (1828–1905) oli ammatiltaan maalarimestari, joka Kuopiossa ollessaan harjoitti ainakin sekä maalarin että kauppiaan ammattia. Kuopiossa hän on maalannut muun muassa Puijon ensimmäisen näkötorin sekä Alavan ja Haminalahden hovit. Boosin tavoin, Grönholm on ollut myös valokuvaaja, vaikka hänen kuvauksiaan ei juuri tunneta.²⁶⁸ Toivasen (2000) teoksesta löytyy erityisen mielenkiintoinen tieto Gustav Grönholmia koskien: samana vuonna, kun Boos sai maistraatilta luvan ateljeensa pystyttämiseen Johan Toivasen pihalle, sai myös Grönholm luvan valokuvausateljeen perustamiseen kauppias Carl Fogmanin makasiinin ullakolle tontille nro 40.²⁶⁹ Kyseinen aie tuskin toteutui, koska hänen valokuvaamostaan ei ole mitään tietoa.

²⁶² *Tapio* 2.10.1880, s.4.

²⁶³ Merikanto 1952, 27.

²⁶⁴ *Tapio* 27.10. 1880, s.2,3.

²⁶⁵ *Tapio* 17.11.1880, s.3.

²⁶⁶ *Tapio* 24.11.1880, s.3.

²⁶⁷ Henkikirjat 1880–1880. DA.

²⁶⁸ Rieki 2005, 300.

²⁶⁹ Toivanen 2000, 166.

Kenties Boosin aikeet valokuvaamon perustamisesta sai Grönholmin muuttamaan suunnitelmiaan ja suuntaamaan muualle.

Boosilta jääneitä kameroita kaupiteltiin myös päivittäin ilmestyvässä *Helsingfors Dagblad*-sanomalehdessä marraskuun 1880 numeroissa 316, 323, 330 ja 344. Kaupaksi tarjottiin alennettuun hintaan kaksi muotokuvakameraa, valokuvausvälineitä ja -valmisteita sekä yksi suurempi maisemakamera. Kyseistä kameraa mainostettiin yhdeksi maan parhaimmista kameroista, jolla on otettu kuvia useista tunnetuista näkymistä Savossa.²⁷⁰ Loppujen lopuksi kamerat jäivät kuitenkin Kuopioon, josta ne itselleen osti J. Schmidt, jolla *Tapio*-lehden ilmoituksen mukaan oli aikomus ryhtyä valokuvaajaksi Kuopiossa.²⁷¹ Suomen valokuvataiteen museon mukaan Schmidillä oli oma kuvaamo Kuopiossa jo 1860-luvulla lyhyen ajan ja sitten uudestaan 1880-luvun alkupuolella.²⁷² Kuopion Sanomat-sanomalehden mukaan Arnold Boosin omistama neljännestontti nro 94 Tulli portti kadun varrella myytiin 2000 markan hintaan.²⁷³ Kuopion kulttuurihistoriallisen museon mukaan Boosin ottamista maisemakuvista on koottu albumi, joka annettiin lahjaksi J. V. Snellmanille.²⁷⁴ Albumi on nykyään Museovirastossa.²⁷⁵

7. KIRKON KATVEESTA RANININ RANTAAN – VALOKUVIEN ANALYYSI

Taiteentutkija Liisa Väisänen (2017) mukaan teoksen katsomisessa on tärkeää kontemplaatio, teoksen ymmärtävä tarkastelu, jossa on tavoitteena päästä vuoropuheluun sen kanssa.²⁷⁶ Tässä luvussa pyrin dialogiin Arnold Boosin Kuopio-aiheisten valokuvien kanssa, mitkä myös tässä yhteydessä esittelen. Sovellan Boosin valokuvien tarkastelussa Panofskyn ikonologista analyysimallia. Pyrin analysoimaan valokuvat mallin eri vaiheiden, esi-ikonografisen, ikonografisen ja ikonologisen vaiheen mukaisesti. Kyseisten vaiheiden mukaan etenevän analyysin avulla pyrin saamaan selville valokuvien sisältöjä ja merkityksiä. Samoja elementtejä pyrin tunnistamaan valokuvista myös Roland Barthesin (1985) semioottisten käsitteiden ”*studiumin*” ja ”*punctumin*” avulla. Valokuvien sisällön ja merkitysten tunnistamisen lisäksi pyrin myös suurentamaan valokuvat ja tarkastelemaan niiden sisältöä ja yksityiskohtia tavallista suuremmassa kuvakoossa.

²⁷⁰ Helsingfors Dagblad 20.11.1880, s.4.; 27.11.1880, s.4.; 4.12.1880, s.4.; 18.12.1880, s.3.

²⁷¹ Tapio 29.1.1881, s.1.

²⁷² Suomen valokuvataiteen museo 2017.

²⁷³ Kuopion Sanomat 2.6.1881, s.2.

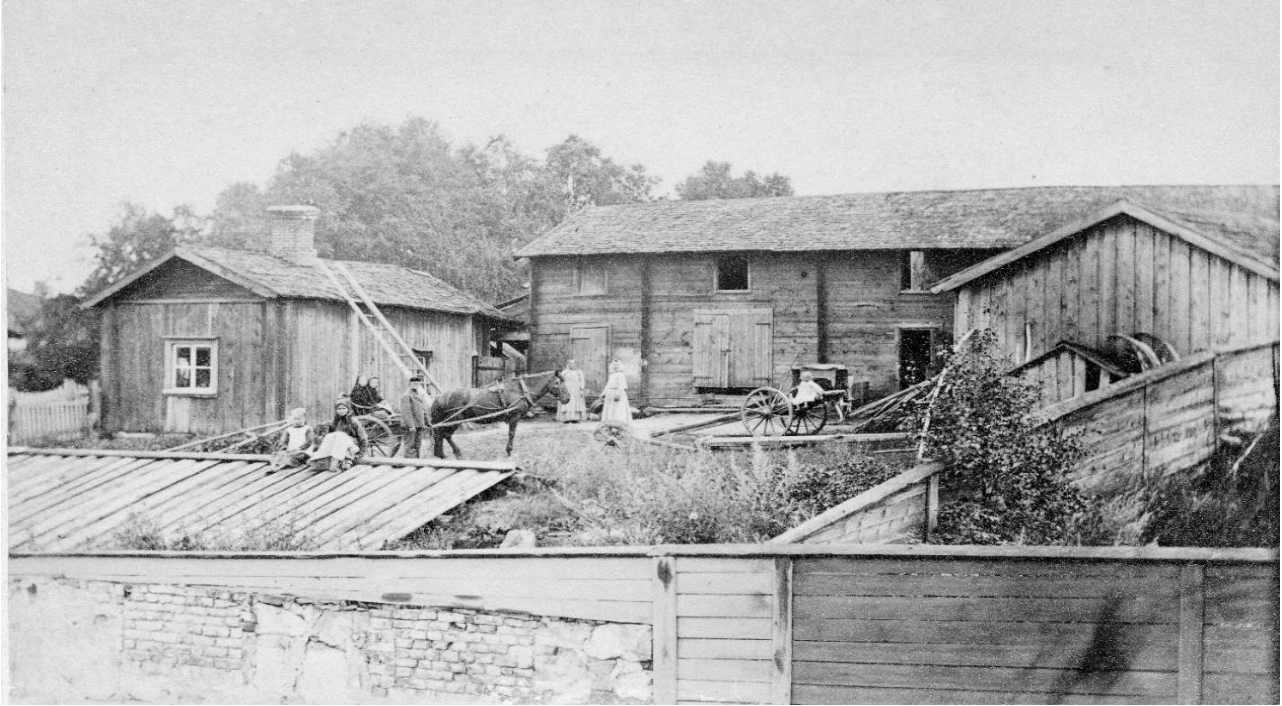
²⁷⁴ Kuopion kulttuurihistoriallinen museo 2018.

²⁷⁵ Kokoelma-assistentti N. Riipinen, henkilökohtainen tiedonanto 5.1.2018.

²⁷⁶ Väisänen 2017, 28.

7.1 Rakennettu ympäristö

7.1.1 Asuinrakennukset

Kuva 4: Boos, Arnold (1875–1880) *Puutalo kaupungintalon tontilla. Hämmäläisen talo.*

Valokuvassa on usean harmaan puurakennuksen muodostama pihapiiri, jonka pihassa on aikuisia ja lapsia sekä myös hevonen rattaineen. Rattailla istuu nainen ja tyttö ja niiden edessä on mies, joka pitää hevosen ohjaksista kiinni. Hevosen ja rattaiden takana seisoo kaksi naisihmistä, joista toisella on puuastia kädessään. Pihassa on lisäksi kahdet aisarattaat, joista toisten päällä istuu pieni lapsi. Vasemmalla puolella kuvassa on mahdollisesti katettu maakellarin katto tai muu katos, jonka päällä istuu kaksi lasta. Katoksen takana kuvan vasemmassa laidassa on asuintalo, jonka edessä on tikapuut. Kuvassa on lisäksi vielä kaksi rakennusta: suurikokoinen rakennus kuvan takaosassa vaikuttaa karjasuojalta ja lisäksi kuvan oikeaan laitaan jää myös pienempi rakennus, josta on näkyvissä ainoastaan pääty. Sekä asuin- että karjasuojarakennuksen katot näyttävät sammaloituneilta. Oikealla puolella kuvassa on lauta-aita, joka rajautuu naapuritonttiin. Aivan kuvan alalaidassa on tiilinen aitamuuri, joka on verhoiltu puulaudoituksella. Laidoitus on osittain hajonnut, minkä vuoksi osa aidan kivistä ja tiilistä on näkyvissä. Kuvan oikeassa laidassa on näkyvissä ilmeisesti hevosajopelien aisoja ja oikealla olevan rakennuksen sivustalla on käärynpöyriä. Aivan kuvan vasemmassa laidassa näkyy sirotekoinen lauta-aita.

Kuva on otettu kesäaikaan, mistä kertoo kuvassa näkyvä puusto, kasvillisuus sekä ihmisten kevyehkö pukeutuminen. Ainakin osa kuvan lapsista näyttää olevan avojaloin ja ilman päähinettä. Pihan kasvillisuudesta päätellen kuva vaikuttaa loppukesän aikaan otetulta.

Valokuvan kuvatiedon mukaan kyseisessä kuvassa on Hämmäläisen talo, puutalo kaupungintalon tontilla numerossa 104. Pihalla on Inkisen perhettä, joista hevoskärryissä istuu Inkisen vaimo ja tytär. Kuvan ottajaksi tiedetään Arnold Boos, mutta tarkkaa kuvanottoaikaa ei tiedetä, vaan se on arvioitu vuosien 1875–1880 välille.²⁷⁷ Valokuvan kuvateksti vihjaa jo siihen, että kuvassa olevat asuinrakennukset ovat tulevan kaupungintalon tontilla. Lähemmin valokuvaa tarkasteltaessa voidaan otaksua, että kuva on otettu aitamuurin takaa kauempaa, jotta pihapiiri on saatu kuvaan mukaan lähes kokonaisuudessaan. Hevosajoneuvosta herää kysymys, että ovatko rattaat ihmisineen tulossa vai lähdössä. Siihen nähden, että hevonen rattaineen on pihapiiriin päin, eikä sieltä pois päin, voisi olla kyse ennemmin saapumisesta kuin lähtemisestä. Mietin myös sitä, onko valokuvaaja sopinut pihapiirin asukkaiden kanssa tulevansa paikalle tiettyyn aikaan vai onko hän tullut yllättäen. Väki on ikään kuin jäänyt paikoilleen odottamaan, että jotakin tapahtuu. Kenties juuri sitä, että valokuvaaja saa näkymän ikuistetuksi. Kuvassa on pysähtynyt ja odottava tunnelma. Kaikki kuvassa olevat ihmiset katsovat kameraan päin, ikään kuin olisivat asettuneet varta vasten kuvattavaksi.

Otaksun, että kuvassa oleva kuorma-ajuri Inkisen perhe on ollut talossa vuokralaisena. Boosin kuva on mahdollisesti ainoa visuaalinen todiste, mitä kyseisestä talosta pihapiireineen on tallentunut. Valokuvaaja on osannut olla niin sanotusti ajan hermolla ja taltioida talteen pihapiirin rakennuksineen tai vaihtoehtoisesti Boosia on pyydetty ikuistamaan se. Kyseiseen aikaan Kuopio kasvoi sekä kehittyi ja kaupunkiin rakennettiin sekä kivi- että puutaloja. Kuvan rakennuksissa sekä pihapiirissä näkyy ränsistymisen merkkejä. Varmasti tiedossa on ollut lähestyvä talosta luopuminen ja sieltä pois muuttaminen, joten rakennuksia pihapiireineen ei ole katsottu aiheelliseksi kunnostaa. Näen kuvassa viitteitä realismiin kuvaukseen, joka näkyy siinä totuudenmukaisena ja kaunistelemattomuutena kuvauksena. Paikan harmaa rakennusryhmä pihapiireineen ja ympäristöineen on ikuistettu juuri sellaisena kuin se on ollut. Mielestäni ylläolevan valokuvan aiheineen voi nähdä myös kuvauksena kyseisen ajan asumis- ja elinoloista sekä ajan yhteiskunnallisesta tilanteesta. Kaupungin työväen asumismuotoa dokumentoivana kuvauksena se on kontekstissa myös talon asukkaiden yhteiskunnalliseen asemaan.

²⁷⁷ KHM 2017.

Kyseinen kuva liittyy Kuopion tulevan kaupungintalon rakentamiseen. Taavi Kahran (1956) mukaan vuoden 1875 kaupunginvaltuuston ensimmäisessä kokouksessa kauppias Robert Rissanen ehdotti raatihuoneen eli kaupungintalon rakentamista. Eri sijaintivaihtoehtojen jälkeen kaupungintalo päätettiin rakentaa sen nykyiselle paikalle eli tonteille 104 ja 105. Asemakaavan muutos vahvistettiin senaatin toimesta 1878.²⁷⁸ Kuvassa olevat rakennukset saivat siis väistyä tulevan kaupungintalon tieltä. Oletettavasti tämä oli jo kuvanottohetkellä tiedossa, koska kuvaa tarkasteltaessa tulee mieleen, että pihapiiri rakennuksineen ja asujineen on haluttu ikuistaa sellaisena kuin se oli ennen tulevaa muutosta. Kuopion kaupungin vuosien 1874–1877 taksoitusluetteloiden mukaan tontit 104 ja 105 olivat kaupungin omistuksessa olevia tontteja.²⁷⁹ Myös henkikirjatietojen mukaan kyseiset tontit oli ilmoitettu kaupungille kuuluviksi eikä asukkaita tonttien kiinteistöihin ollut merkitty.²⁸⁰

Kuva 5: Boos, Arnold (1880) *Puutalo Kauppakatu 25*

Kuvassa on näkyvissä erittäin suuri rakennus, joka ei ole mahtunut kokonaan kuvaan mukaan. Rakennus on keskiosaltaan kaksikerroksinen ja jatkuu yksikerroksisena sen molemmille sivuille. Rakennuksen etupuolella olevilla matalammilla sivuilla on

²⁷⁸ Kahra 1957, 257–258.

²⁷⁹ Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1874–1877. KKA.

²⁸⁰ Henkikirjat 1875–1875; Henkikirjat 1876–1876; Henkikirjat 1878–1878; 1880–1880. DA.

porrasulokkeet, joiden ympärillä on pilarien varassa olevat katokset. Ulkoasultaan siistissä ja hoidetussa vaaleasävyisessä rakennuksessa on runsaasti ikkunoita. Rakennuksen nurkkiin on kiinnitetty vesikourut. Rakennuksen takana on puustoa, sen vasemmalla sivulla hieman nurmikkoa ja edessä hiekkainen alue. Rakennuksen edustalla on sekä ihmisiä että hevosajoneuvoja. Suurin osa kuvassa näkyvissä olevista ihmisistä katsoo kameraan päin.

Boos on ottanut valokuvan kuvassa näkyvästä puurakennuksesta vuonna 1880.²⁸¹ Kuvassa on poikkeuksellista se, että se koostuu kahdesta eri kuvasta, jotka on liitetty yhteen ja joiden liitospaikka näkyy kuvan keskiosassa. Rakennuksen etupuolella olevien katosten ympärillä on kuusi doorilaistyylistä koristepylvästä. Myös rakennuksen keskiosan yläkerroksen kolmen ikkunan päällä on kolmiomainen koristekuvio. Lisäksi rakennuksen keskiosan katon vasemmalla sivulla on pieni, niin sanottu lunetti-ikkuna. Katto, jolla on useita savupiippuja sekä pienet, korkeamman osan katolle johtavat tikapuut, on niin sanottu aumakatto. Kuvan ihmisillä on yllään tummasävyiset puvut sekä osalla miehistä on päähineissään kokardi. Joillakin miehistä on myös silinterihatut sekä kävelykepit. Asusteidensa perusteella kuvassa olevat miehet vaikuttavat virkamiehiltä. Kuvassa on kesäpäivä, mihin viittaa muun muassa kuvan kasvillisuus sekä rakennuksen useat avoimet ikkunat. Kuvan suurentaminen osoittaa, että rakennuksen vasemman puolen oviaukon päällä on kyltti, jossa lukee ”Robert Rissanen”. Myös kuvan vasemman puoleisen pilarikatoksen oikealla puolella on kyltti, jonka tekstiä on kuitenkin mahdotonta lukea.

Tätä valokuvaa tarkasteltaessa mieleen tulee kuvassa olevan empirehenkisen rakennuksen komeus, suureellisuus ja sen edustama historia. Mietin, mikä on ollut Boosin motiivi ja lähtökohta kuvan ottamiselle vai onko häntä pyydetty ikuistamaan kuva rakennuksesta. Kyseinen talo on ollut oman aikansa merkittävä esimerkki suuresta, kookkaasta kaupunkikartanosta, johon on vaihtuvine asukkaineen liittynyt värikkäitä vaihteita. Kenties Boos näki oleellisena dokumentoida kyseisen rakennuksen, millä on näin jälkikäteen tarkasteltuna kulttuurihistoriallista merkittävyyttä. Ehkä Boos halusi valokuvalla paitsi osoittaa rakennuksen suureellisuutta myös tuoda esiin kyseisen kaupunkikartanon asukkaiden – maaherrojen, kuvernöörien, virkamiesten edustamaa sivistystä ja edistyskäsitystä.²⁸² Kyseinen rakennus myös kuului silloisen Kuopion suurimpiin taloihin. Valokuvan kuvateksti liittyy kuvan vuoteen 1880 ja myös kertoo, mitä kyseiselle paikalle on myöhemmin rakennettu. Kuvan parikymmenhuoneinen rakennus on sijainnut keskeisellä

²⁸¹ KHM 2017.

²⁸² Ilkka Nummelan (1989, 175–178) mukaan yhteiskunta jaettiin 1800-luvun loppupuolella yläluokkaan, keskiluokkaan ja työväkeen. Työväestä erotettiin vielä kurjalisto. Muun muassa virkamiehet on luettu yläluokkaan kuuluviksi.

paikalla tuomiokirkon läheisyydessä sen aikaisen torin reunalla. Tämä 1800-luvun alkukymmeninä pystytetty residenssi on kuulunut muun muassa Adolf Ramsaylle, joka oli Kuopion läänin kuvernööri vuosina 1833–1854 ja isänsä Anders Johan Ramsay Savon ja Karjalan läänin maaherra vuosina 1791–1803. 1830-luvun puolivälissä rakennusta peruskorjattiin ja siihen tehtiin uusi siipiosa. Lisäksi tähän keltaiseksi maalattuun, niin sanottuun Ramsayn taloon rakennettiin muun muassa aumakatto ja pylväskatokset.²⁸³ Myöhemmin rakennus on kuulunut myös muun muassa kauppias Robert Rissaselle, mihin viittaa myös aiemmin mainittu kyltti rakennuksen seinässä.²⁸⁴

Kuva 6: Boos, Arnold (1875–1880) *Kuninkaankatua*.

Kyseisen kuvan esittämässä näkymässä on kadun varrella rivissä puutaloja, joiden takaa pilkottaa vaalea korkea torni. Etualalla kuvassa seisoo hiekkatiellä nuori poika ja hänen takanaan on huivipäinen naishenkilö kori käsivarrellaan. Kuvan keskiosassa on hevosajuri rattaineen. Kuvan vasemmassa laidassa on pitkäkö, vaakasuoralautainen aita sekä puita. Aidassa, lähellä talon päätyä, on portti. Kuvan keskellä olevassa puutalossa on ruudulliset

²⁸³ Vuorikari, Rieki, Marin & Wright 2009, 54–55.

²⁸⁴ Nummela 1989, 50.

ikkunat ja yläkerrassa kadun puolella näkyy myös kaksi katosikkunaa. Aivan kuvan oikeassa laidassa on myös näkyvästi ilmeisesti vastapäätä olevan rakennuksen lauta-aitaa.

Kuvassa välittyy ikään kuin pitkä, lämmin kesäpäivä, mistä kertovat paitsi kuvan puusto, kuvassa olevien ihmisten pukeutuminen sekä kuvaan tallentuneet varjot. Kaikki kuvassa olevat henkilöt ovat liikkumatta eivätkä katso kameraan päin. Toisaalta kuvasta välittyy odotus, toisaalta rauha. Odotus ilmenee hevosajosajurin mahdollisen kyytiläisen tai kyydin maksajan odottamisena. Kuvan poika ja nainenkin näyttävät odottavan jotakin. Kenties kuvaajan lupaa jatkaa sitä, mitä olivat tekemässä. Kuvan rauha välittyy pysähtyneenä tunnelmana. Kuvassa Barthesin esittämää ”*studiumia*” minulle edustaa se, että kuvan ihmisiä, hevosajoneuvoa ja joitakin yksityiskohtia lukuun ottamatta, voisin katsella tätä noin 140 vuotta sitten otettua valokuvaa taltiontina näkymästä tämän päivän Kuninkaankadulta. Kuvan katsomiseeni vaikuttaa hieman ajatus siitä, että kuvanotto ei mielestäni vaikuta spontaanisti tapahtuneelta. Tulee mieleen, että kuvaaja on pyytänyt kuvassa olevaa nuorta poikaa ja takana olevaa naista asettumaan tai jäämään kuvaan ikään kuin täytehenkilöiksi.

Kuvassa on Kuninkaankatu 12:ssa oleva rakennus, joka valmistui läänin virkamiesten asuintaloksi vuonna 1776.²⁸⁵ Tämä puinen, mansardikattoinen ja kustavilaistyylistä klassismia edustava rakennus omaa vaikutteita myös empiretyylistä. Rakennuksen seiniin asennettiin 1840-luvulla leveä vaakaponttilaudoitus ja samalla alakertaan vaihdettiin 6-ruutuiset ikkunat.²⁸⁶ Kuvan taustalla rakennusten takana näkyy Kuopion tuomiokirkko. Boos on halunnut taltioida tämän kyseisen, lääninhallituksen virkamiesten asuttaman talon. Kenties hän halusi edellisen kuvan tavoin valokuvata kaupungin vanhaa rakennuskantaa edustavan rakennuksen, joiden asukkaat edustivat sivistystä ja edistyksellisyyttä.

²⁸⁵ Marin & Rieki 1995, 58.

²⁸⁶ Pohjois-Savon liitto 2006, 24–25.

7.1.2 Kirkolliset rakennukset

Kuva 7: Boos, Arnold (1875–1880) *Piispantalo Piispanpuisto Tuomiokirkko.*

Kuvassa etualalla on näkyvissä pitkillä aitarakennelmilla erotettu laidunmaa tai viljelysalue, joiden välistä kulkee tie. Kuvan keskiosassa on suurikokoinen rakennus, jonka julkisivu näyttää avautuvan kuvan oikealle puolelle. Kuvan molemmilla sivuilla on nähtävissä matalampia puurakennuksia ja kuvan takaosassa komeilee suuri kivikirkko. Kuvan oikeassa laidassa sijaitsevan talon katolla on pitkä, korkea salko. Lisäksi huomaan kuvan etuosassa ihmisen seisomassa aitojen välisellä alueella. Äärimmäisenä horisontissa on näkyvissä korkea mäki. Lisäksi kuvassa on näkyvissä myös puustoa rakennusten ympärillä.

Kuvasta voi päätellä, että se on hyvin vanha ja siinä näkyy haalistuminen. Kuvan suurentaminen tietokoneen näytön kokoiseksi moninkertaisti kuvan "miellyttävyyden". Kuva oli sitä normaalissa koossa katsottaessa mielestäni ihan tavallinen kuva, joka ei itsessäni herättänyt suuria tunteita. Sen sijaan kuvan suurentaminen ikään kuin mahdollisti pääsemisen mukaan kuvan maisemaan ja sen tunnelmaan. Antti Valliuksen (2015) mukaan varhaisissa maaseutumaisemakuvauksissa kirkko kuvasti luterilaista uskoa. Kirkko liitettynä

maisemaan kuvasti myös isänmaallista ja suomalaiskansallista näkemystä.²⁸⁷ Ajattelen, että Boos on saanut kyseiseen kuvaan sovitettua kaksi 1800-luvun jälkipuolen merkittävää rakennusta Kuopiossa: tuomiokirkon ja Piispantalon.

Kuvan keskiosan puurakennus on siis Piispanpuiston laidalla sijaitseva Piispantalo. Kuvassa takana on Kuopion tuomiokirkko ja äärimmäisenä Puijon mäki. Helena Riekin (2005) mukaan kuvan oikeassa laidassa avautuvaa viheraluetta, nykyistä Piispanpuistoa, kutsuttiin ennen Hallitustoriksi. Nimi vaihtui Piispanpuistoksi vieressä sijaitsevan Piispantalon mukaan. Piispanpuistossa on aikoinaan sijainnut useita kirkkoja sekä hautausmaa.²⁸⁸ Piispantalo valmistui arkkitehti Carl Zieglerin piirustusten mukaan Kuopion hiippakunnan piispan virkataloksi vuonna 1856. Talon rakennuttaja ja sen ensimmäinen asukas oli Kuopion ensimmäisen hiippakunnan piispa Robert Valentin Frosterus (1795–1884). Rakennuksessa on sitä edustavan sveitsiläistyylin mukaisesti muun muassa pysty- sekä vaakavuorauksinen julkisivun laudoitus sekä runsaasti koristeleikkauksia.²⁸⁹

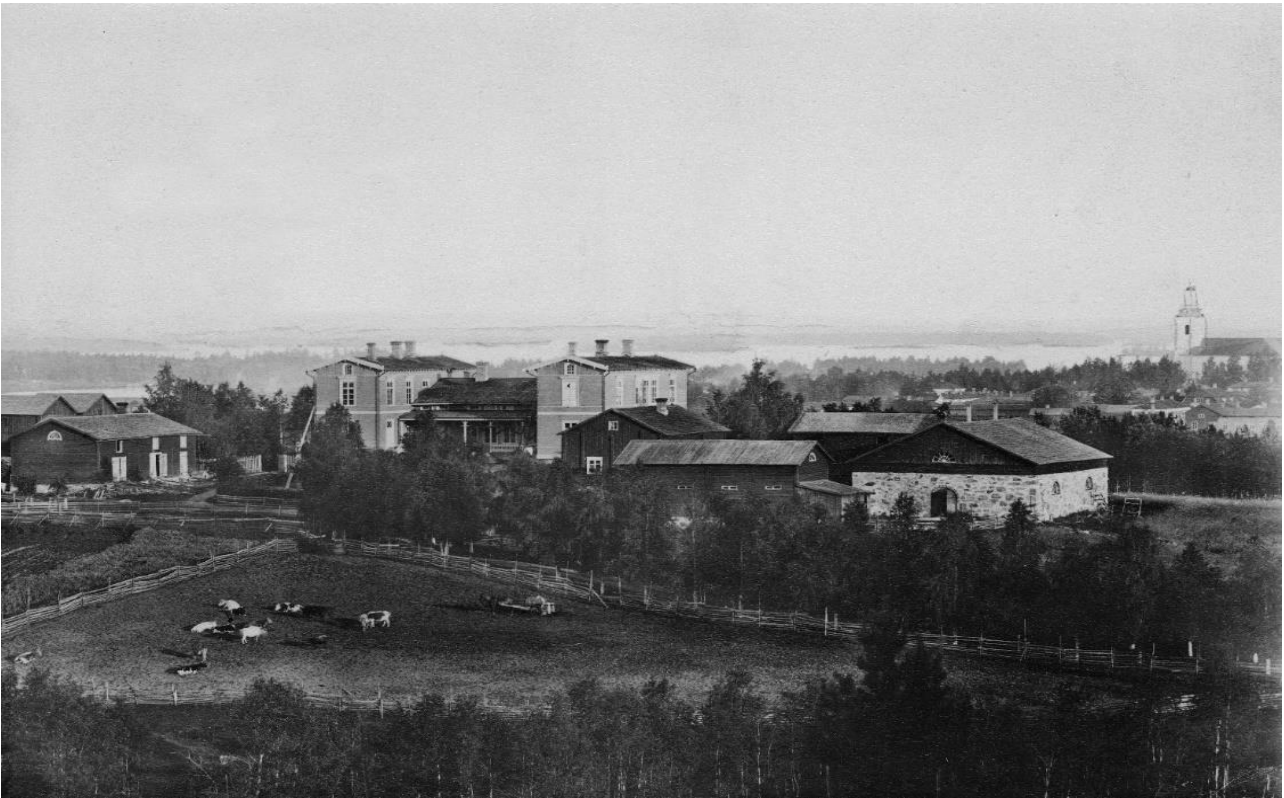
Kuopion tuomiokirkon rakentaminen alkoi vuonna 1806 kirkkorakentaja Jacob Rijfin (1753–1808) johdolla, mutta Suomen sota (1808–1809) keskeytti rakentamisen. Rakentamista jatkettiin uudelleen vuonna 1813 linnoitusluutnantti Pehr Granstedtin (1764–1828) piirustusten mukaan ja se valmistui vuonna 1815. Tuomiokirkko sai ympärilleen ensimmäiset puut syksyllä 1855 sekä kivimuurin 1800-luvun lopulla. Pohjakaavaltaan Kuopion tuomiokirkko, seurakunnan viides kirkkorakennus, on tasavartinen ristikirkko. Kirkon kellotorni on sijoitettu rakennuksen itäpäätyyn. Kirkko oli suunniteltu rakennettavaksi kustavilaisen klassismin tyyliin, mutta eri rakennusvaiheiden vuoksi se valmistuttuaan edusti empirekirkkoa. Kuopion tuomiokirkko on paitsi Pohjois-Savon ensimmäinen kivikirkko samalla myös suurin keskiajan jälkeen maahamme rakennettu kivikirkko.²⁹⁰

²⁸⁷ Vallius 2015, 83.

²⁸⁸ Rieki 2005, 450.

²⁸⁹ Pohjois-Savon liitto 2006, 27.

²⁹⁰ Pohjois-Savon liitto 2006, 31.

Kuva 8: Boos, Arnold (1875–1880) *Pappilanmäki*.

Kuvan etuosassa näkyy pääasiassa nuorta koivikkoa, jonka takana on laidun karjoineen. Kuvan suurentaminen osoittaa, että laitumella on lehmien joukossa myös yksi hevonen kärryineen sekä yksi ihminen. Karjalaidunta ympäröi puuaitaus, joka myös liittyy toiseen aitaukseen kuvan vasemmassa laidassa. Aidan takana on suurempikokoista lehtipuustoa, jonka takana näkyy suurin osa kuvassa olevan maatilan rakennuksista. Tilan korkein rakennus koostuu kahdesta korkeammasta rakennuksen laitaosasta, jotka keskellä oleva rakennuksen matalampi osa yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi. Rakennuksen molemmille puolille sijoittuu muita tilaan kuuluvia rakennuksia, joista selvimmin erottuu kuvan oikeassa laidassa oleva suuri kivirakennus. Kuvassa oleva maatila vaikuttaa suurelta ja hyvin hoidetulta. Maatilan takana kuvassa erottuu etäämpänä myös muita rakennuksia, joista korkeimpana ja parhaimmin erottuvana näkyy suuri kirkko. Kaiken takana horisontissa näkyy järvi, jonka yllä aukeaa taivas.

Tässä maisemakuvauksessa huomaan pastoraalin ilmentymää. Kuvassa näkyy rauhaa huokuva näkymä kauniissa maalaismaisemassa lepäävästä pappilasta. Tunnelmaan vaikuttavat myös kuvan etualalla laiduntava karja sitä ympäröivine aitoineen. Vaikutuksen kuvassa tekee myös takana näkyvä kirkko, jonka kellojen lähes kuulee kuvaa tarkasteltaessa soivan. Rakennusten takana näkyvä järvi yläpuolella hohtavine taivaineen, luo erinomaiset kehykset kuvan pastoraalille. Maisemassa on rauha, levollisuus ja kiireetön

kesäpäivän hetki. Mielestäni kuva on niin sopusointuinen, että pappilan takana näkyvä kaupunkikaan ei uhkaa rauhaa eikä luo siihen jännitettä eikä dramatiikkaa. Valokuvan ”*punctum*” liittyy kuvan ulkonäköön, koska valokuva kokonaisuudessaan ei mielestäni vaikuta ”aidolta”. Kuvassa näkyvää tuomiokirkkoa katsellessani saan sen vaikutelman, että valokuvaaja on retusoinut kirkon tornia jälkeinpäin, koska se ei näytä ”valokuvamaiselta”, vaan ikään kuin kuvaan jälkeinpäin piirretyltä. Samaa parantelua lienee tehty rakennusten takana olevan metsän sekä myös järven yllä olevan horisontin suhteen. Pappiloihin liittyy historiallisuus ja niiden pitkä jatkumo paikkakunnalla usein monen sukupolven ajan. Valliuksen (2015) mukaan pappilat ovat olleet arvostettuja kuvauskohteita, joihin liitettiin koti-idylli, syrjäseutujen sivistäminen sekä maatalouden kehittäminen.²⁹¹

Arnold Boos on taltioinut ylläolevan valokuvan *Pappilanmäki* Puijon rinteeseen sijoittuvalta vastapäiseltä Kemilänmäeltä vuosina 1875–1880.²⁹² Kuvassa on Kuopion maaseurakunnan pappila²⁹³ rakennuksineen ja pihapiireineen, joiden takana näkyy Kallavesi sekä Kuopion kaupunki tuomiokirkkoineen. Piharakennusten sivupäätyjen yläosassa on näkyvissä niin sanottuja lunetti-ikkunoita. Suurikokoinen, alaosaltaan kivistä muurattu rakennus on pappilan navetta. Tässä kuvassa olevat pappilan pellot näkyvät myös osittain Boosin Puijon tornista ottamassa kuvassa. Boosin aikana kyseisessä pappilassa asui Toivasen (2000) mukaan yksi kirkkohistoriamme merkkimiehistä, vuosina 1857–1883 virassa ollut rovasti Aron Borg. Hän perusti Kuopioon Suomen ensimmäisen pyhäkouluyhdistyksen vuonna 1872.²⁹⁴ Vuonna 1859 valmistuneen maaseurakunnan pappilan on suunnitellut C. A. Edelfelt (1818–1869). Pappilarakennus oli keskeltä yksikerroksinen, johon sen sivuilla olevat, kaksikerroksiset päätyrakennukset liittyivät. Toisessa siipiosassa oli kirkkoherranvirasto, jonka yläpuolella sijaitsivat apupappien huoneet. Kaikkiaan pappilassa oli salin lisäksi 16 suurta huonetta. Pappilarakennuksen takaosassa sijaitsi avoin, kaupunkiin päin avautuva veranta sekä puutarha.²⁹⁵ Kuopion historia 7-teoksesta löytyy valokuva maalauksesta, jonka Amanda Hertman (1835–1908) on tehnyt Boosin ottaman valokuvan pohjalta. Valokuvan tekstissä kerrotaan, että Kuopion maaseurakunnan pappila on ollut Suomen suurimpia pappiloita. Pappilaa ovat olleet rakentamassa nilsiäläiset puusepät Matti ja Juho Savolainen vuosina 1859–1860.²⁹⁶

²⁹¹ Vallius 2015, 95–96.

²⁹² KHM 2017.

²⁹³ Teoksessa Marin & Rieki (1995, 50) on käytetty myös nimityksiä Tuomiorovastin pappila tai Isopappila.

²⁹⁴ Toivanen 2000, 436.

²⁹⁵ Marin & Rieki 1995, 50.

²⁹⁶ Mönkkönen 1996, 108. Valokuva maalauksesta KHM/Taidemuseo.

7.1.3 Satama- ja teollisuusrakennukset

Kuva 9: Boos, Arnold (1879–1880) *Kuopion satama*.

Kuvassa on satama-alue, jossa on laiturissa kolme alusta. Kuvan etuosassa on *Rauha* ja takana *Saima*. *Saiman* vieressä on sitä suurempi alus, mutta sen nimeä ei silmä kuitenkaan erota. Sekä *Saimassa* että sen vieressä olevassa aluksessa näkyy olevan mastojen lisäksi myös savupiippu. Etualalla oleva *Rauha*-alus on katettu kevytrakenteisellä katoksella, jonka alla näkyy seisovan kolme miestä. Aluksessa näkyy myös olevan erilaista asiaan kuuluvaa tarvikkeistoa, kuten pelastusrenkas ja köysinippu. Satamalaiturilla aluksen edessä seisoo huivipäinen nainen, joka näkyy hieman epäselvästi. Alusten takana näkyy rakennuksia, joista lähimpänä kameraa on vaalea suurikokoinen rakennus, minkä takaa pilkottaa myös muita rakennuksia. Selvimmin niistä on näkyvissä kolmikerroksinen, runsaasti ikkunoita sisältävä rakennus. Kuvan oikealla taka-alalla avautuu peltoa ja metsää. Sää kuvassa vaikuttaa hyvältä ja vesialue lähes tyneltä.

Mielestäni tässä kuvassa on miellyttävyyttä, jota on vaikea määritellä. Yhtäältä kuvassa on rauha, mikä johtuu lähes tynestä vedestä ja satamassa lepäävistä aluksista. Myöskään väkijoukkoa, kiirettä tai muuta sellaista ei kuvasta ole aistittavissa. Toisaalta kuvasta huokuu odotus, jonka liitän ainakin siihen, että kuvan etualalla seisova huivipäinen nainen selvästi

odottaa jotakuta Rauha-aluksessa olevista miehistä. Kuvan satama-alue aluksineen viittaa liikennöimiseen ja matkustamiseen. Vesistö mahdollistaa alusten liikennöimisen sekä sisämaahan että ulkomaille. Satamakuva itsessään edustaa siis liikennöintiä, kaupankäyntiä, elinkeinoelämää, edistystä ja kehitystä sekä myös kansainvälisiä yhteyksiä eli hyvin monia eri mahdollisuuksia kehittyvälle maalaiskaupungille.

Boos on kuvannut kyseisen näkymän Kuopion satamasta vuosina 1879–1880.²⁹⁷ Kuvassa etualalla oleva potkurihöyrylaiva *Rauha* kuului vuonna 1852 toimintansa aloittaneelle Kuopion Höyrylaivayhtiölle. *Rauha* oli Ruotsista vuonna 1865 tuotu alkujaan 60-hevosvoimainen alus. Alkuaikoina kapteeni Belonoschin johdolla väliä Kuopio–Pietari liikennöinyt alus kuljetti perässään myös lotjia. Myöhemmin *Rauhan* kapteenina toimi myös Hellman, koneenkäyttäjänä Gust. Unaeus ja perämiehinä luotsit Aron Holländer ja Petter Turunen. Alusta käytettiin sekä matkustaja- että rahtiliikenteessä. *Rauha* oli myös keskeinen alus 1860-luvun voinviennissä.²⁹⁸ Kuvan taustalla on myös Kuopio–Viipuri-linjaa liikennöinyt höyrylaiva *Saima*, johon Erkki Riimalan (1983) mukaan mahtui 130 matkustajaa.²⁹⁹ Kolmas kuvan aluksista on Leppävirran Höyryalus Osakeyhtiölle kuulunut rahtilaiva *Yrjö-Koskinen*, jonka nimi viittaa tunnettuun suomalaisuusaatteen kannattajaan. Alus rakennettiin Varkaudessa vuonna 1876 ja sen pituus oli 104 jalkaa eli runsaat 31 metriä. Tämä kaukoliikenteeseen tarkoitettu alus kuljetti myös matkustajia, joita mahtui sen salonkeihin ja hytteihin noin 200. Matkustajien lisäksi alus kuljetti muun muassa Lyypekkiin voita, tervaa, rautaa ja puolukoita. Vientituotteina se toi Pietarista Kuopioon lastissaan muun muassa saippuaa, juustoja, teetä, kankaita ja villalankaa. Laiva myytiin myöhemmin Joensuuhun, jossa se liikennöi nimellä *Sampo*.³⁰⁰

Saima-aluksen takana näkyvä vaalea suurikokoinen rakennus on tullin- ja pakkahuone. Kyseisessä rakennuksessa on näkyvissä useiden pienten ikkunaruuutujen somistamat ikkunat sekä myös ikkunarivit päätyoven yläpuolella. Rakennuksen räystäiden alla on myös koristeellista laudoitusta. Kuopion tullin- ja pakkahuoneen rakentaminen liittyi ulkomaankaupan alkamiseen Saimaan kanavan valmistuttua. Tässä sveitsiläistyylisessä, C. A. Edelfeltin (1818–1869) suunnittelemassa rakennuksessa on huomiota herättävät räystäsrakenteet, ikkunavuorilaudoitukset sekä voimakkaasti ulospäin asettuneet, konsolien kantamat poikkipäädyt.³⁰¹ Toivasen (2000) mukaan tullin- ja pakkahuone on rakennettu

²⁹⁷ KHM 2018.

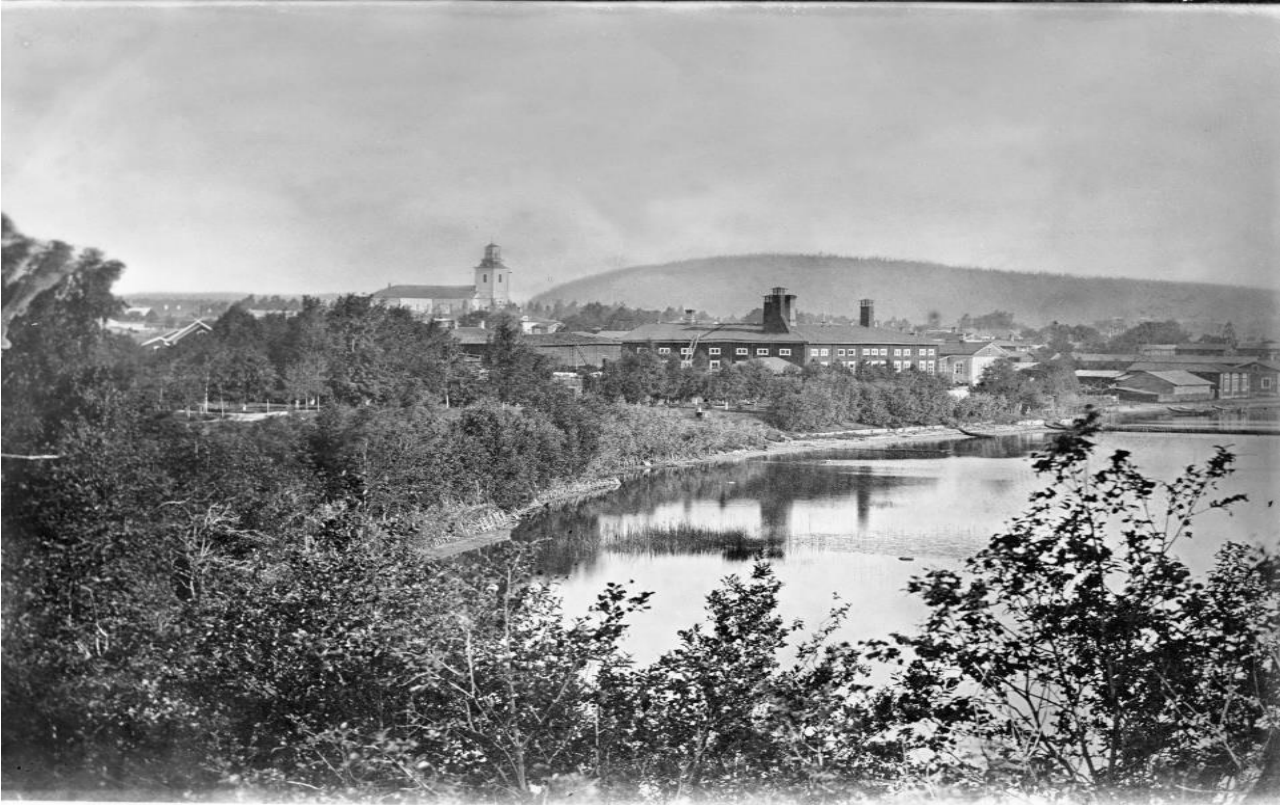
²⁹⁸ Karttunen 1945, 170–171.

²⁹⁹ Riimala & Myllylä 1983, 159.

³⁰⁰ Hovi 1995, 152.

³⁰¹ Pohjois-Savon liitto 2006, 41.

vuosina 1859–1860.³⁰² Tulli- ja pakkahuoneen takana viistosti oikealla sijaitseva kolmikerroksinen, moni-ikkunainen rakennus on Lahdentaan viinatehdas eli Kuopio Brännvinsbränneri Ab. Hietakarim (1952) mukaan viinatehdas on rakennettu vuoden 1867 tienoilla. Lahdentaan panimo oli ensimmäinen kuopiolainen tuotantolaitos, jossa valmistettiin tehdasmaisesti simaa.³⁰³ Nummelan (1989) mukaan Lahdentaan panimo oli huomattava kuopiolainen tuotantolaitos, jonka tuotto 1880-luvulla oli noin 100 000 litraa alkoholia vuodessa.³⁰⁴

Kuva 10: Boos, Arnold (1880) *Näkymä Väinölänniemeltä Puijolle*

Kuvassa etualalla on näkyvissä puiden latvoja ja puustoa on runsaasti myös kuvan vasemmalla sivulla rantaviivan takana. Puiden takana kuvan vasemmassa laidassa erottuu rakennusten kattoja ja rakennuksia on myös kuvan oikeassa laidassa. Kuvan keskivaiheilla rannassa on näkyvissä runsasikkunainen, suurikokoinen, mahdollisesti kaksikerroksinen rakennus, jossa on useita savupiippuja. Rakennuksen vasemmalla puolella näkyy kirkko. Kuvan takaosassa kohoaa vuori ja sekä se, että taivas sen yllä näyttää savuiselta, mutta kuvan etuosa puolestaan kirkkaalta. Kauempana rannan vesirajassa näkyy muutamia soutuveineitä.

³⁰² Toivanen 2000, 39.

³⁰³ Hietakari 1952, 178–180.

³⁰⁴ Nummela 1989, 75.

Kuten kuvateksti kertoo, on Boos ottanut kyseisen kuvan vuonna 1880 Väinölänniemeltä Puijolle päin.³⁰⁵ Kuvan keskellä oleva suurikokoinen rakennus on Raninin viinatehdas. Tehtaalla oli merkityksellinen asema sekä tuotantolaitoksena että työllistäjänä. Rakennuksen omistaja Gust Ranin oli myös merkittävä henkilö kaupungissa. Otaksun, että Boos näki tärkeänä dokumentoida kuvan tehtaasta rakennuksen merkittävyyden vuoksi tai vaihtoehtoisesti häntä on pyydetty valokuvaamaan se. Kuvassa taivaanrannassa näkyvä vuori on Puijo. Puiden latvusten näkyminen kuvan etuosassa antaa vaikutelman siitä, että kuva on otettu korkealta. Kuvassa minua häiritsee sen epätasapainoisuus. Sekä Puijoa että taivasta on käsittääkseni retusoitu. Kuvan etualan kirkkauteen verrattuna taivas näyttää savuiselta, jopa pelottavalta. Toisaalta edellä mainittu vastakohtaisuus tuo kuvaan myös dramaattisuutta. Dramaattisuus ilmenee myös valon ja varjon sekä kirkkauden ja tummuuden vaihteluina.

Raninin viinatehdas sijaitsi Koljonniemen rannassa. Viinatehtaan tontilla oli aikaisemmin ollut Otto Roeringin viinapolttimo, joka siirtyi Rurik Kellgrenin ja Gust Raninin (1825–1896) omistukseen. Myöhemmin Gust Ranin lunasti Kellgrenin osuuden ja käynnisti polttimon toiminnan helmikuussa 1869. Kesällä tehtaan oheen pystytettiin myös muita tehtaalle tarpeellisia rakennuksia. Vuonna 1870 Raninin viinapolttimo tislaamoineen työllisti 26 henkilöä. Kirkkaan viinan ohella tehtaassa valmistettiin myös kumina- ja pomeranssiviinaa ja myöhemmin lisäksi liköörejä, arrakkia ja punssia. Vuonna 1875 viinapolttimon yhteyteen pystytettiin kaupungin ensimmäinen tehtaan savupiippu.³⁰⁶ Viinatehtaan lisäksi Raninin omistukseen kuului myös olutta, sahtia ja hiivaa tuottava panimo.³⁰⁷ Nummelan (1989) mukaan Raninin tehtaan tuotanto 1880-luvulla oli 200 000 litraa alkoholia vuodessa.³⁰⁸

³⁰⁵ KHM 2017.

³⁰⁶ Hietakari 1952, 170–174.

³⁰⁷ Toivanen 2000, 186.

³⁰⁸ Nummela 1989, 75.

Kuva 11: Boos, Arnold (1875–1880) *Vasikkasaari. Tuulimyllyjä ja aittoja.*

Kuvassa näkyy veden ympäröimä maa-alue, jossa on näkyvissä useita rakennuksia. Kuvan etualalla oleva rakennus vaikuttaa muita rakennuksia uudemmalta. Sen takana näyttäisi olevan jonkinlainen veteen johtava laitur. Rakennusten lisäksi kuvassa on näkyvissä kolme tuulimyllyä, joista yksi jää osittain kuvan keskellä olevan rakennuksen taakse. Kaksi tuulimyllyistä sijaitsee kuvan vasemmassa laidassa ja yksi äärimmäisenä oikealla. Oikeassa laidassa olevalle tuulimyllylle johtaa jonkinlainen siltarakennelma. Kuvan oikeassa laidassa olevan tuulimyllyn takana näkyy maata, kuin myös kauempana horisontissa. Rakennusten edustalla näkyy myös muutamia lehtipuita. Kuvan etualalla on puuvene, jonka perässä istuu yksi henkilö. Henkilö näkyy hivenerä suttuisena ja epäselvänä. Järven pinta vaikuttaa kuvassa melko tyyneltä.

Kuvan maa-alue on nimeltään Kuopion sataman edustalla sijaitseva Vasikkasaari, josta Arnold Boosin on arvioitu ottaneen valokuvan vuosina 1875–1880.³⁰⁹ Vasikkasaarella näkyvät tuulimyllyt ovat kaikki nelisiipisiä. Osa siipien lautarakenteista vaikuttaa rikkonaisilta tai vaillinaisilta. Kuvan takaosassa näkyvä saari on nimeltään *Varvisaari*. Valliuksen (2015) mukaan tuulimyllyjä esiintyi jo varhaisissa maaseutumaisemakuvastoissa, mutta kuvaamisen pääkohteina ne eivät vielä tuolloin olleet.³¹⁰ Itse tarkastelen Boosin valokuvaa

³⁰⁹ KHM 2017.

³¹⁰ Vallius 2015, 177. Yhtenä esimerkkinä talonpoikaisrakennusten kuvaamisesta olivat tuulimyllyt, jotka vakiinnuttivat

myös pastoraalin näkökulmasta, koska näkymässä kuvastuu rauha, levollisuus ja pysähtyneisyys. Omaan katsomiskokemukseeni Vasikkasaarta esittävästä valokuvasta vaikuttaa myös se, että tunnen kyseisen saaren. Tiedän, että saarialue loppuu oikeasti kuvassa oleviin rajauspisteisiin, eikä jatku niitä edemmäs. Osaan siis mielessäni ”jatkaa” kuvan maiseman katsomista siten, että pystyn hahmottamaan horisontaalisen näkymän Vasikkasaaresta ja sitä ympäröivästä järvestä siten, että katseeni ”sulkee pois saaren rajauspisteet”.

Jo ensikatsomalta tässä kuvassa on mielestäni ollut läsnä rauha ja rauhallisuus, mikä johtunee lähes tyynestä veden pinnasta, hiljaa lipuvasta melojasta ja pysähtyneestä Vasikkasaaren näkymästä. En tiedä, mitä Boos lienee aikanaan ajatellut kuvatessaan kyseisen näkymän Vasikkasaaresta. Näkikö hän kuvatessaan paikassa varhaisen myllyteollisuuden ja sen tuotannollisesti tärkeät rakennukset, myllyt ja sepän pajan vai näkikö hän paikan kauneuden? Tämän ajan ihmisenä kuvaa tarkastellessani näen sen nostalgisuutta ja levollisuutta huokuvana kuvauksena. Lisäksi kuvasta välittyy mennyt aika, mikä myös ilmentää pastoraalia. Pastoraaliin Vasikkasaari voisi viitata myös paikkana, jolloin sitä voi tarkastella omana, veden ympäröimänä pienenä saarena, jonka vastapäätä on kaupunki. Veneilijä on varmasti Boosin kuvaa ottaessa heilahtanut, koska näkyy epäselvänä. Kuten aikaisemmassa tekstissä on todettu, Boosin aikaan valokuvauksessa vältettiin liikkuvan kohteen kuvaamista, koska se saattoi vaikuttaa kuvaan epäsuotuisasti.

Saarella asuneen Kalle Savolaisen (1950) muistelmien mukaan vanhin Vasikkasaaren tuulimyllyistä on rakennettu kauppias Konstantin Pauloffin toimesta vuonna 1852. Samaan aikaan saarelle nousi myös mylläriin asunto. Kaksi vuotta myöhemmin Paulof sekä Gustav Ranin rakensivat saaren kaupungin puoleiselle rannalle viljamakasiinin. Kauppias Pauloffin konkurssin myötä saari rakennuksineen myytiin pakkohuutokaupalla. Saari siirtyi eri vaiheiden jälkeen Taavetti Savolaiselle, jolla oli viljelysmaita kaupungin ympäristössä. Koska myllyistä oli puutetta, päätti Taavetti Savolainen lisätä jauhatuskapasiteettia uusilla tuulimyllyillä. Vuonna 1867 siirrettiin hätäaputyönä lähisaarien rannoilta kiviä Vasikkasaareen, jolloin saari sai lisätilaa samana vuonna suoritettuun tuulimyllyjen pystyttämiseen.³¹¹

paikkansa Suomessa 1500-luvulla. Tuulimyllyt levisivät maamme länsirannikolta sisämaahan 1800-luvulla, jolloin myös niiden tekniikka ylsi huippuunsa. Länsimaiseen maisemataiteeseen tuulimyllyjen aihe tuli hollantilaisesta taiteesta, jossa tuulimyllyjä pidettiin vaurauden symboleina.

³¹¹ Savolainen 1950, 1–3.

Koska Pauloffin mylly oli saaren keskellä, sijoitettiin uusista myllyistä toinen, ”*Uusimylly*” saaren pohjoisrannalle. ”*Luotomylly*” sai paikakseen saaren eteläkärjessä olevan kallioluodon, joka yhdistettiin saareen lankkusillalla. Saareen perustettiin myös sepänpaja, jota Carlsson-niminen seppä poikiensa avustamana hoiti kuolemaansa saakka vuoteen 1883. Vasikkasaaren yrittäjillä alkoi taloudellisesti suotuisa aika, jota kesti vuoteen 1881 saakka. Laman ja sen aikaansaamien maksuvaikkeuksien vuoksi Savolainen joutui takaamiensa lainojen takia luopumaan uusista myllyistä ja osasta rakennuksia, jotka myytiin pakkohuutokaupalla. Savolainen jatkoi Pauloffin myllyn pitoa, rakensi menetettyjen rakennuksien tilalle uusia ja sai vielä lisätuloa saaren hyvistä löylyistä tunnetusta savusaunasta. Taavetti Savolainen asui saarella kuolemaansa saakka vuoteen 1897. Sittemmin Vasikkasaaren kiviaineksella täytettiin Kuopion sataman laivalaitureita.³¹²

7.1.4 Kaupunkiympäristön kuvaukset

Kuva 12: Boos, Arnold (1880) *Näköala Puijon tornista.*

³¹² Savolainen 1950, 3–5.

Kuvassa näkyy korkealta paikalta kuvattu näkymä, jonka etualan peittää havumetsä. Metsän takana alhaalla on hahmotettavissa rakennuksia, joista ensisijaisesti erottuu kuvan keskipisteestä hieman oikealla oleva valkoinen, suurehko rakennus torneineen. Kauimmaisena kuvassa näkyy järvi lukuisine saarineen, joista osa katoaa maisemasta. Koko tämän näkymän yllä on taivas. Kuvaa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy sen fyysiseen ulkoasuun. Kuvan alalaidassa on teksti Nachdruck verboten, jäljentäminen, uusintapainos kielletty. Kuvan vasemmassa laidassa on myös kuvaajan nimi sekä paikkakunta, josta näkymä on taltioitu eli Kuopio.

Tässä kuvassa näkyy suosituksi tullut tapa kuvata korkealta mäeltä avautuvia maisemia. Noin 25 vuotta Boosia aikaisemmin ikuisti Ferdinand von Wright saman Puijolta avautuvan maiseman kuuluisaan teokseensa *Näköala Puijolta*. Mielestäni kuvassa on hahmotettavissa pastoraalimaisemalle ominaista jännitettä, joka johtuu siitä, että ylhäältä katsottuna maisema muuttuu niin dramaattisesti katsetta alaspäin siirrettäessä. Ylhäällä katsoja voi kuvitella olevansa turvallisen havumetsän suojassa, ”Tapiolan tantereilla”, josta katseen siirtäminen alhaalla rajautuvaan kaupunkiin on kuin hyppy tuntemattomaan. Ylhäällä kuvaajan ympärillä olevassa maisemassa on rikkumaton rauha ja luonnonläheisyys, alhaalla vähitellen laajentunut kaupunki rakennuksineen, joissa on viitteitä myös varhaisista teollisuusrakennuksista. Toisaalta myös kuvan takaosassa, järvi- ja saarinäkymissä, on havumetsän kaltainen rauha. Kehitystä ja sen mukanaan tuomaa epävarmuutta ilmaisema rakentuva kaupunki on siis kuvan keskiosassa. Pastoraalin kaltaista jännitettä, dramaattisuutta, on siis näkyvissä koko kuvan läpi. Oma katseeni pyrkii palaamaan kuvan keskiosasta joko ylös havumetsän suojaan tai kuvan takalaidalle, Kallaveden järvisiin maisemiin ja sen tyyneen rauhaan.

Kuvassa on Boosin ottama valokuva Puijon tornista alas kaupunkia kohti syksyllä 1880.³¹³ Valokuvassa näkyvissä oleva vesistö on Kallavesi-järvi monine saarineen. Kuvan etuosassa on tiheä kuusimetsä, jonka takaa avautuu näkymä 1800-luvun jälkipuolen rakennettuun kaupunkiin. Kuopion kaupunki sijoittuu kuvassa kapeasti Puijon metsän ja Kallaveden väliin. Metsän takaa avautuvassa näkymässä on havaittavissa peltoja sekä rakennuskantaa, jotka kuvassa olevan pienen kokonsa vuoksi eivät juurikaan ole tunnistettavissa. Kuvan lähempi tarkastelu osoittaa, että kyseessä olevat pellot ovat pappilan peltoja. Kuvasta on erotettavissa myös kaupunkinäkymää hallitseva, suuri ja valkoinen Kuopion tuomiokirkko sekä kuvan oikeassa laidassa osittain näkyvä lyseo. Myös Kuopion satamassa on

³¹³ KHM 2017.

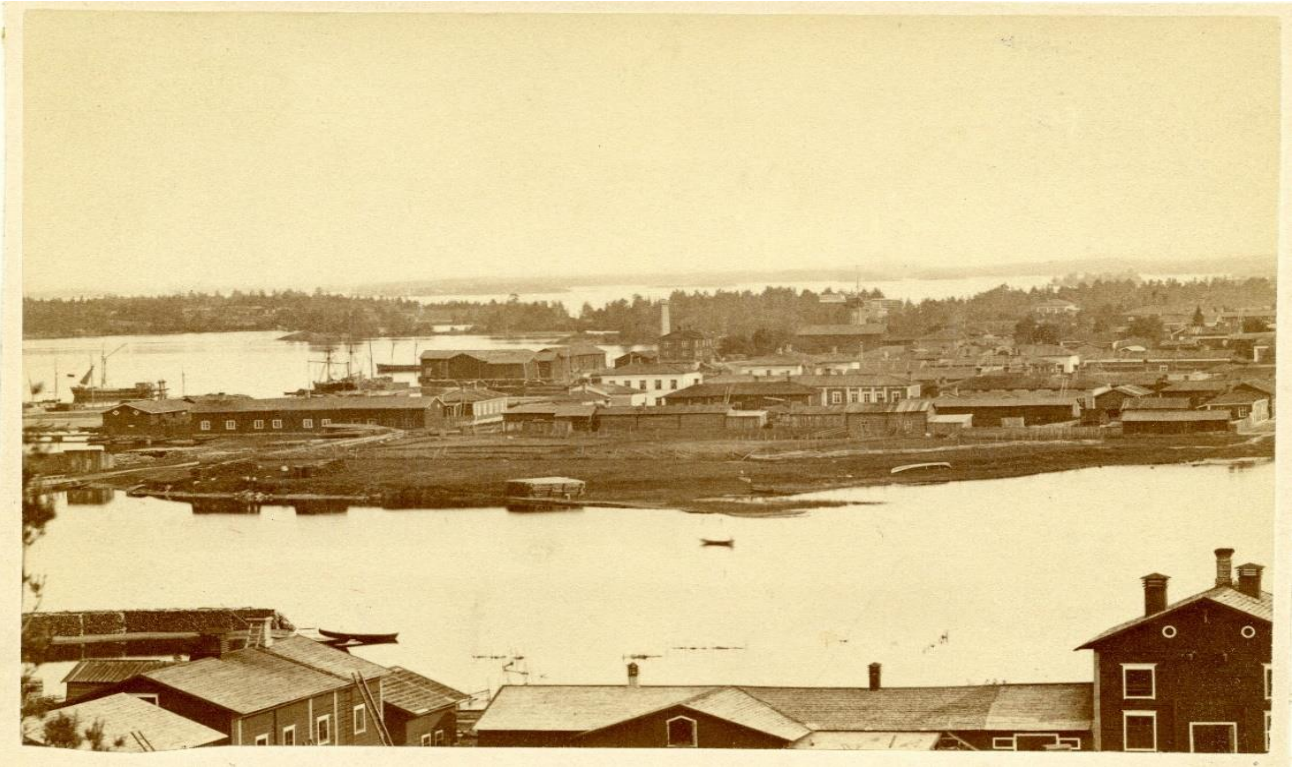
hahmotettavissa rakennuksia, kuten muun muassa tulli- ja pakkahuone. Sataman edustalla olevassa Vasikkasaarella olen erottavani kolme tuulimyllyä. Rakennuksia näkyy myös sataman edustalla olevissa lähisaarissa.

Carl Edward Aspelund (1816–1902), joka myöhemmin toimi Mäntsälän kirkkoherrana, oli omasta mielestään Puijon ”keksijä”. Hän kertonut ylioppilasaikoinaan kiivenneensä Puijon mäellä suuren kuusen latvaan, josta on ihailut maiseman kauneutta. Puijolta avautuvat mahtavat näkymät siivittivät paikan merkitystä ja vähitellen Puijolle alettiin puuhata näkötornia. Paikalliset ylioppilaat myös opastivat matkailijoita Puijolle näkymiä ihailemaan. Puijon näkötornin pystyttäminen alkoi vuonna 1856 raatimies Carl Robert Dahlströmin (1813–87) toimesta.³¹⁴

Kuva 13: Boos, Arnold (1875–1880) *Maljalahti*

³¹⁴ Hirn & Markkanen 1987, 93–94.

Kuva 14: Boos, Arnold (1878–1880) *Maljalahti*

Näitä kahta ylläolevaa valokuvaa analysoin yhtä aikaa, koska ne kuvaavat molemmat samaa paikkaa – Maljalahtea – tosin hieman eri kuvakulmista. Ylemmän kuvan etualalla on näkyvissä sekä kivi- että riukuaitaa sekä muutamia nuoria mäntyjä. Lauta-aidan takana näkyy sekä asuin- että varastorakennuksia sekä purjealus ja pienempi soutuvene. Etuosan pihapiirissä on vaalea tukipuin tuettu aita sekä joitakin halkopinoja. Kuvan etuosassa hahmottuu melko suora hiekkatie, jossa on portti. Lahdenpohjukasta alkaa rakennettu rantaympäristö, joka käsittää suuren määrän asunto- ja varastorakennuksia. Sekä lahdenpohjukassa että siitä edelleen satamaan päin on näkyvissä runsaasti sekä lauta- että halkopinoja. Kaiken takana ylimmäisenä kuvassa kohoaa kirkko.

Alemman valokuvan etuosassa on asuinrakennuksia. Niiden takana ennen vesialuetta on runsaasti halkopinoja sekä niiden lähetyvillä laiturin luona on vene. Vesialueella on yksi soutuvene ja sen takana soistuneen näköistä rantaa, missä näkyy ainoastaan yksi kumollaan oleva soutuvene sekä lautapino. Aita erottaa toisistaan ranta-alueen ja sen takaa alkavan asuin- sekä varastoalueen, jolla on hyvin monentyyppisiä rakennuksia. Rakennukset ovat pääasiassa matalia, yksikerroksisia puutaloja. Lähes kuvan keskellä, kaksikerroksisen talon takana kohoaa valkoinen torni. Kuvassa näkyy myös satama-alueita, mistä kertovat kuvan vasemmassa laidassa ankkurissa olevat alukset. Kuvan takaosassa aukeaa laaja järvenselkä saarineen.

Näissä molemmissa valokuvissa voidaan hahmottaa ilmiö kuvan tarkastelijan katseen pysähtymisestä.³¹⁵ Varsinkin alemmassa kuvassa katse tarkastelee ensin kuvan etualalla näkyviä rakennuksia, joista katse alkaa edetä kohti kuvan takaosaa. Katse ei kuitenkaan saavuta takaosaa heti, koska sen rikkovat katseen eteen tulevat kuvan monet aihekerrokset. Etualan rakennuskokonaisuuksien jälkeen katse pysähtyy vesialueeseen, jonka jälkeen se on suunnattava uudelleen. Tällä kertaa se pysähtyy satama-alueen niemekkeelle, kunnes sen pysäyttää eteen tuleva järvi. Vielä kerran katseen pysäyttää kuvan takaosassa näkyvä niemi, nykyinen Väinölänniemi, jonka jälkeen kuvassa on lähes avoin, muutaman saaren koristama Kallavesi. Kuvassa katse etenee vähitellen ja se pysähtyy kaikkiaan kuusi kertaa ennen kuvan takaosassa olevaa taivasta. Mietin, että asia tuskin häiritsisi minua, ellen tiedostaisi sitä, vaan katselisin kuvaa normaalisti vain kuvana, miettimättä sen enempää kuvan sisältöä. Huomaan, että asia häiritsee minua, kun tiedostan sen, koska joudun ikään kuin pidättelemään katseeni etenemistä. Alempi kuva on asetelmaltaan huomattavasti selkeämpi. Siinä katse pysähtyy ainoastaan kerran ja sekin tapahtuu vain ”puolittain”. Kuvan etualalla oleva Maljalahti ei kokonaan katkaise katseen etenemistä, koska kuvassa oleva rakennettu alue jatkuu myös kuvan oikeassa laidassa. Näin ollen oma katseeni joko kiertää lahden seuraten rakennuskantaa ja sitten pysähtyy tarkastelemaan kuvaa kokonaisuutena tai se lipuu läpi kuvan rauhallisesti lukuun ottamatta pientä pysähtymistä vesialueen äärelle.

Boos on kuvannut ylempänä olevan valokuvan vuosina 1875–1880.³¹⁶ Valokuva on teoksissa Kuopion historia 3 sekä Kuopion rakennushistoria. Nummelan (1989) mukaan kuvan etuosassa on näkyvissä Kelloniemeen johtava tie ja sen varrella on kaupunginportti sekä vahtitupa. Kuvan keskellä oleva, polttopuiden ympäröimä vaalea rakennus on ”Talstin” eli Dahlströmin sauna, jonka rannassa on rakennukseen kuuluva uimahuone. Nummelan mukaan Dahlströmin sauna oli kaupungin saunoista tunnetuin.³¹⁷ Varsinkin alemmassa kuvassa on näkyvissä suhteellisen paljon varasto- ja makasiinirakennuksia, mikä osaltaan kertoo sataman läheisyydestä. Kuvia verratessa huomaan myös, että yläkuvassa oleva

³¹⁵ Teoksessa *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan* Ville Lukkarinen (2004, 43–45) käsittelee varhaisten maisemakuvausten teosten kuvitteellisessa kuvatilassa kulkemista. Hän kuvaa kulkijan katseen siirtymistä teosten maiseman etualalta alas syvyyteen. Lisäksi hän kuvaa myös sekä kuvitteellista liikkumismahdollisuutta kuvassa että sen yllättävää katkeamista, joka vaikuttaa siihen, millaisena me maiseman näemme.

Myös Vallius (2015, 74–79) kiinnittää huomionsa romantiikan ideaan perustuvaan, mutta uudenaikaiseen tapaan kuvata ja jäsentää suomalaista maisemaa. Esimerkkinä hän esittää kahdessa taiteilijan työssä huomaamansa maisemallisen katkoksen, joka estää kuvitteellisen katseen etenemisen kuvassa. Esimerkkiteoksissa kuvan etu- ja taka-alan maisemien väliin jää saaria ja niemiä, jotka itsessään katkaisevat luonnollisen, suoran näkymän kuvan etualalta taka-alalle.

³¹⁶ KHM 2017.

³¹⁷ Nummela 1989, 116, 224.

näkymä on huomattavasti siistimpi kuin alakuvassa. Alakuvassa näkyvä ranta vaikuttaa olleen epämukava sekä upottava.

Alempana olevan valokuvan Boos on kuvatietojen mukaan ottanut Vuorelan rinteeltä vuosina 1878–1880.³¹⁸ Valokuvassa kuvan keskivaiheilla näkyvä valkoinen rakennus on vuonna 1850 valmistunut Daniel Bastmanin rakentama kivinen asuintalo. Kyseinen rakennus on tuomiokirkon, lyseon ja vankilan ohella kaupungin ainoita kyseisen aikakauden kivirakennuksia.³¹⁹ Tässä Kuopion ensimmäisessä kivisessä asuinrakennuksessa on toiminut saippua- ja kynttilätehdas. Rakennuksessa on ollut myös Carlsonin rautakauppa. Rakennuksen alakerta on lisäksi toiminut hevosajureiden lämmittelypaikkana.³²⁰

7.2 Tapahtumat

Henkilö- ja maisemakuvausten ohella Boos oli kuvista päätellen mukana myös tapahtumissa, mistä hän otti valokuvia joko pyynnöstä tai omasta mielenkiinnostaan. Kaikki alla olevat kuvat liittyvät Kuopion VPK:n historiaan ja kaksi alimmaista valokuvaa Väinölänniemellä pidettyihin VPK:n juhliin. Koska kaksi alinta kuvaa eivät kuitenkaan liity laajemmin ottaen mihinkään rakennukseen tai merkittävään ajanjaksoon, jätän näiden kuvien osalta niiden tarkemman ja yksityiskohtaisemman analysoinnin tutkielmastani pois.

³¹⁸ KHM 2017.

³¹⁹ Rieki 2005, 13.

³²⁰ Pohjois-Savon liitto 2006.

Kuva 15: Boos, Arnold (9/1880) WPK, harjoitus

Kuvassa on suuri joukko valkotakkisiin ja mustavöisiin asuihin sekä pääasiassa tummasävyisiin päähineisiin sonnustautuneita miehiä, jotka täyttävät lähinnä kuvan keski- ja yläosan. Heitä on sekä kuvan vasemmassa että oikeassa laidassa olevien rakennusten sekä myös kuvan keskellä olevan, vaaleaan suojapeitteeseen verhotun rakennuksen katoilla. Kyseisellä katolla on jopa yksi mies kyljellään makuuasennossa. Valkotakkisten miesten seassa näkyy myös muutama mustaan pukuun pukeutunut mies. Kuvassa näkyy myös tikapuita, jotka on asetettu rakennusten vierelle ja alhaalla kuvan alaosassa aita vasten. Kuvan alaosassa on myös kääroillä olevia kankaita/peitteitä sisältävät kärret, joilla seisoo kaksi virkapukuista miestä sangot käsissään. Kärrien laidalla istuu tumma-asuinen lapsi. Myös useita muita tummiin asuihin pukeutuneita poikalapsia näkyy kuvan alaosan väkijoukossa. Heidän tummien pukujensa alta pilkottaa vaalea paita. Kahdella pojista on kaulassaan hihnojen kannattelemat tarjottimet.

Lisäksi kuvan oikeassa alalaidassa on lisää väkijoukkoa, muun muassa yksi mies, kolme tummiin pukuihin pukeutunutta naista sekä muutama tyttölapsi vaaleine huiveineen. Aidan takana näkyy vielä lisää poikia, joista yhdellä on rusetti kaulassaan. Väkijoukkoa on lisäksi aivan kuvan vasemmalla laidalla olevan aidan takana. Vielä lähemmin kuvaa

tarkastelemalla erottuu sen keskikohdan tuntumassa korkeat, pystyyn asetetut tikapuut, joilla seisoo yksi virkapukuinen mies. Osalla kuvan miehistä on käsissään hyvin pitkät kepit sekä osalla erilaisia työkaluja. Kuvan vasemmalla puolella olevan rakennuksen nurkan edessä näkyy myös pikkupoika, jonka kaulasta riippuu rumpu. Takana ja sivulla olevan rakennuksen katolla on joukko ketjumuodostelmaan asettuneita miehiä, jotka pitelevät kädessään letkua. Lisäksi kuvassa on näkyvissä myös lyhtyjä. Pihapiirin takana kuvan vasemmassa laidassa pilkottaa myös muita rakennuksia, joista yhdessä on uudehko peltikatto. Aidan takana on myös tummaan pukuun pukeutunut, silinterihattuinen mies. Hänen takanaan liehuu tummasävyinen lippu, joita on myös muutama muukin kuvassa.

Tämä kyseinen valokuva liittyy olennaisesti kuvaan numero 4. Kuvassa on sama Hämmäläisen talo pihapiireineen, mutta kuvan asetelma ja sen tunnelma ovat aivan erilaiset kuin aikaisemmassa kuvassa. Kuvatietojen mukaan kuvassa olevat valkotakkiset, virkapukuiset miehet edustavat Kuopion Vapaaehtoista palokuntaa, joka valokuvassa suorittaa harjoitustyönään kuorma-ajuri Inkisen talon polttamisen Kuopion kaupungintalon tontin tieltä tontilla numero 104.³²¹ Kyseinen valokuva löytyy myös teoksesta Kukkonen, J., Vuorenmaa, T. & Hinkka, J. (1992) *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Teoksessa kyseisen valokuvan kuvatekstissä kuvan kerrotaan olevan albumiinivedos, jonka Boos on ottanut 10.9.1880.³²² Kuvassa on näkyvissä tietynlaista asetelmallisuutta ja sommitelmallisuutta, jotka vaikuttavat kuvan tunnelmaan luoden siihen arvokkuutta ja määrätietoisuutta. Kuvaa tarkasteltaessa huomaa, että katse hakeutuu väistämättä kuvan keskiosaan, jossa on suurin osa valkotakkisista miehistä. Kyseessä on selvästi suuri tapahtuma kaupungille, koska väkeä on paljon liikkeellä. Vapaaehtoisen palokunnan harjoitus on pysäytetty tai mahdollisesti sitä ei varsinaisesti ole vielä edes aloitettu. Kaikki kuvassa olevat ihmiset ovat keskittyneet katsomaan kameraan. Jään miettimään, mitä kuvassa näkyvät mustat liput tarkoittavat. Tässä kuvassa on runsaasti yksityiskohtia, joita en olisi pystynyt huomaamaan ilman kuvan suurentamista. Suurentamisen ansiosta kuvaan tuli lisää tarkasteltavaa ja tulkittavaa ja se myös mahdollisti kuvassa olevien elementtien paremman tunnistamisen.

Tulkitsen kuvan toisaalta mielenkiintoiseksi, mutta toisaalta se hämmentää minua. Kuvaa suurentaessani löysin kuvasta nimittäin rumpalipojan, jota en ollut aikaisemmin huomannut. Hän edustaa minulle Barthesin esittelemää ”*punctumia*”, yksityiskohtaa, joka pistää silmään aiheuttaen hämmennystä. En osaa liittää rumpalipoikaa vapaapalokunnan harjoitukseen ja

³²¹ KHM 2017.

³²² Kukkonen ym. 1992, 83.

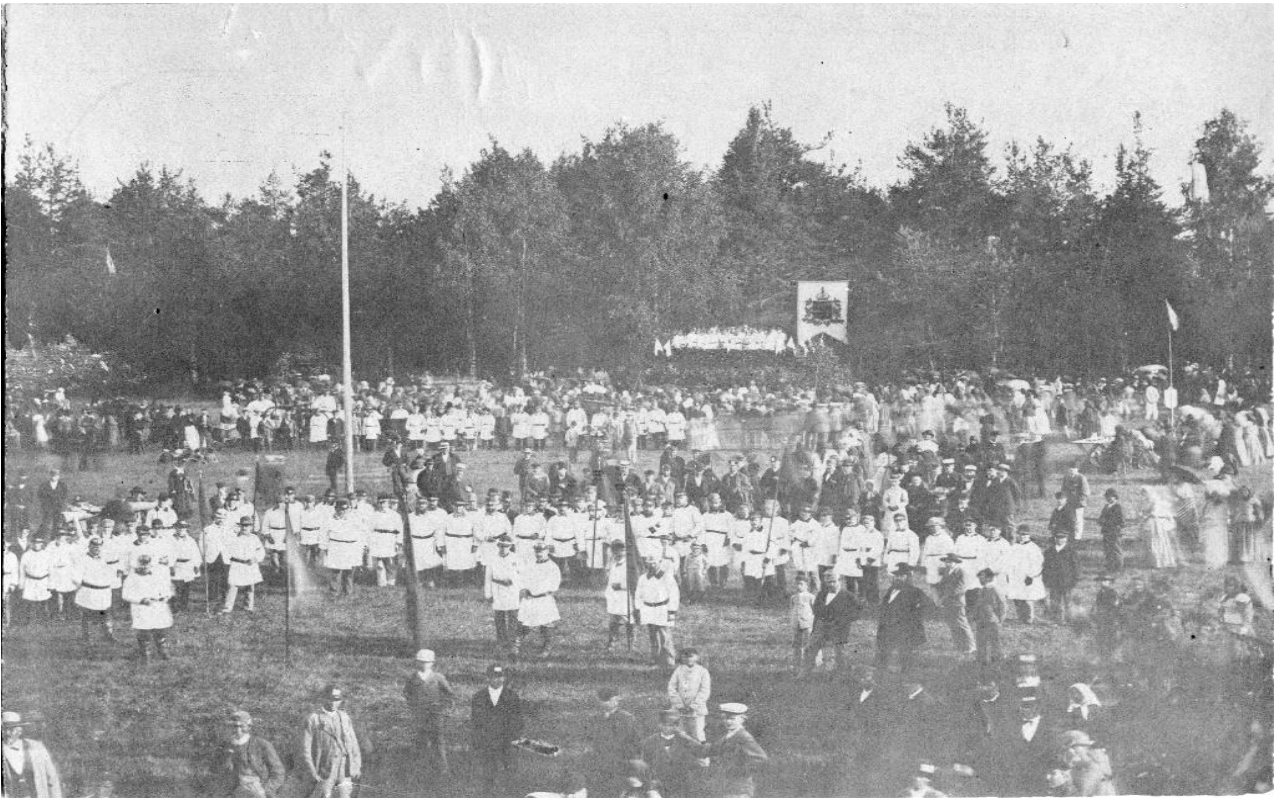
hänen ”löytymisensä” valokuvasta muuttaa mielestäni koko tapahtuman luonnetta, tehden siitä speaktaakkelinomaisen. Toisaalta mielikuvaa suuresta, selvästi yhteisölle tärkeästä tapahtumasta, tukee myös huomio väkijoukon pukeutumisesta ”parhaimpiinsa”. Tässä kuvassa on mielestäni kyse myös kronologisesta jatkumosta ja kiertokulusta. Talon polttaminen uuden tieltä henkii uutta aikaa, kehitystä ja uudistumista. Palomiehet toimivat tässä subjekteina, uuden ajan ja kehityksen myötävaikuttajina ja mahdollistajina. Kuvan rakennus, joka on täyttänyt oman tehtävänsä, poltetaan uuden tieltä. Ylläolevaa Boosin valokuvaa voidaan luonnehtia myös reportaasikuvaksi, koska siinä kuvataan kyseisen aikakauden ajankohtaista tapahtumaa. Nummelan (1989) mukaan kaupungin palotoimen uudistamista joudutti heinäkuussa 1877 riehunut suurpalo, jossa paloi taloja noin puolentoista korttelin laajuudelta.³²³ Aloite Kuopion vapaaehtoisen palokunnan perustamiselle tehtiin jo tulipalon jälkeisellä viikolla pidetyssä kokouksessa. Senaatti antoi myöntymyksensä Kuopion kaupungin Wapaaehtoisen sammutus- ja pelastuskunnan perustamiselle 20.11.1877.³²⁴

Kuva 16: Boos, Arnold (10.7.1877) VPK Väinölänniemellä

³²³ Nummela 1989, 289.

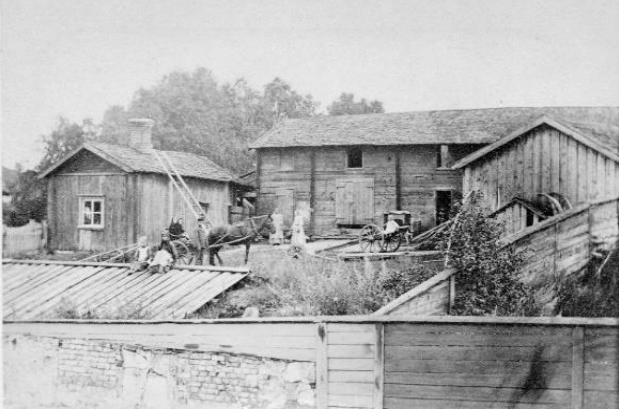
³²⁴ Merikanto 1952, 5–9.

Kuva 17: Boos, Arnold (1877–1880) VPK Väinölänniemellä

7.3 Arnold Boosin valokuvien näkymät suhteessa nykyhetkeen

Tässä luvussa asetan Boosin valokuvat kontekstiin nykyhetken kanssa. Pysin havainnollistamaan kuvin ja sanoin, millainen on tämän päivän näkymä niiltä paikoilta, joilta Boos aikoinaan edellä esiteltyt Kuopio-kuvansa otti. Boosin kuvauspaikkojen hahmottaminen osoittautui haasteelliseksi. Hänen ajoistaan kaupunki on kasvanut vauhdilla ja aikaisemmat avarat näkymät ovat peittyneet puuston tai rakennusten vuoksi. Paitsi leveydeltään, kaupunki on kasvanut myös korkeudeltaan, mikä myös osaltaan vaikutti kuvaamiseen. Kuvauspaikka ei siis täsmälleen ole sama kuin hänellä aikoinaan. Olen asettanut rinnakkain sekä Boosin ikuistaman näkymän että tämän päivän kuvan. Tällä tavoin kuvia on helppo tarkastella yhdessä ja huomioida ajan mukanaan tuomat muutokset. Molemmat kuvat edustavat omaa aikaansa ja kertovat omaa tarinaansa. Aikaa kuvien välillä on kulunut noin 140 vuotta.

Puutalo kaupungintalon tontilla. Hämmäläisen talo Kuopion kaupungintalo

Nykyään Boosin kuvassa olevan Hämmäläisen talon paikalla, Kuopion sydämessä, kauppatorin reunassa komeilee vuonna 1885 valmistunut kaupungintalo. Kuopion torialue siihen liittyvine merkittävine kohteineen³²⁵ kuuluu Museoviraston valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöalueisiin.³²⁶ Kaupungintalo on maisemallisesti, rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas F. A. Sjöströmin (1840–1885) suunnittelema uusrenessanssirakennus.³²⁷

Puutalo Kauppakatu 25

Ravintola Isä Camillo

Vasemman puoleisessa kuvassa oleva puutalo Kauppakadulla paloi tulipalossa vuonna 1907.³²⁸ Sen jälkeen paikalle nousi oikean puoleisessa kuvassa oleva Suomen Pankin

³²⁵ Kaupungintalo, vanha linja-autoasema, lyseo, kauppahalli ja Veljmies-patsas. MV 2009.

³²⁶ MV 2009.

³²⁷ Pohjois-Savon Liitto 2006, 47.

³²⁸ Merikanto 1952, 62.

rakennus. Museoviraston mukaan maisemallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokas J. V. Strömbergin (1863–1932) suunnittelema klassismin tyyliä edustava rakennus on pystytetty noin vuonna 1912. Nykyisin rakennuksessa toimii ravintola Isä Camillo.³²⁹

Kuninkaankatua

Vanha pappila

Valokuva Kuninkaankadulta on Boosin valokuvista ainoita, jotka eivät näkymältään ole juurikaan muuttuneet sitten 1800-luvun jälkipuolen. Kuvassa oleva talo on Tuomiorovastin pappilana tunnettu rakennus. Osana seudun puumiljööaluetta se kuuluu Museoviraston valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön.³³⁰ Rakennus on esimerkki 1700-luvun kustavilaistaloista ja se on suojeltu rakennussuojelulailla. Se on myös vaalimisperusteiltaan historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä.³³¹ Rakennuksessa ovat vuodesta 1919 lähtien asuneet useat seurakunnan tuomiorovastit.³³² Talo on ollut tuomiorovastin pappilana vuodesta 1944 lähtien.³³³ Nykyisin rakennus tunnetaan myös nimellä Vanha Pappila ja se on seurakunnan nuorisotilakäytössä.

³²⁹ Pohjois-Savon Liitto 2006, 33.

³³⁰ MV 2009.

³³¹ Pohjois-Savon Liitto 2006, 24.

³³² Marin & Rieki 1995, 58.

³³³ Pohjois-Savon liitto 2006, 24–25.

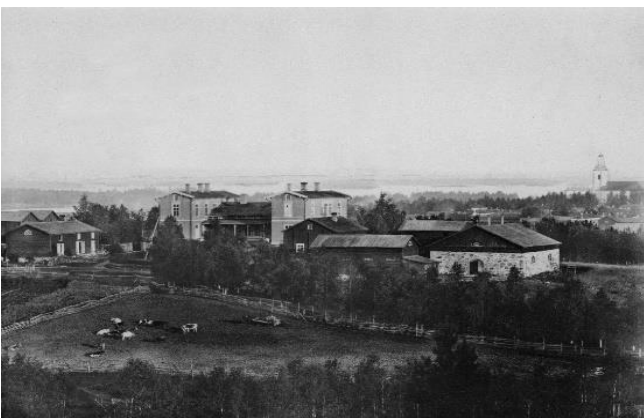

Piispantalo Piispanpuisto Tuomiokirkko

Piispantalo

Piispantalo on edelleen paikallaan, joskin oikean puoleisessa kuvassa osin suojattuna ympäristön kerrostaloalueen rakennustyömaan takia. Museoviraston mukaan Piispanpuisto ympäristöineen kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöalueeseen. Piispantalon rakennuksessa on jo sadan vuoden ajan toiminut käsityökoulu.³³⁴ Piispantalo on vaalimisperusteiltaan maisemallisesti, rakennushistoriallisesti ja historiallisesti arvokas ja sen edustama menneisyys kertoo myös kirkollisesta kulttuurista Kuopion ensimmäisen hiippakunnan piispan asuntona.³³⁵ Tuomiokirkko on korkeudestaan huolimatta jäänyt oikean puoleisessa kuvassa muiden rakennusten taakse.

Pappilanmäki

Pappilanmäki vuonna 2018

³³⁴ MV 2009.

³³⁵ Pohjois-Savon Liitto 2006, 27.

Boosin vasemman puoleisessa kuvassa oleva pappilan päärakennus purettiin vuonna 1948, jolloin alueelle kohosi uusi kirkkoherran pappila ja pikkupappila. Kuvan rakennuksista suuri kivinavetta ja aittarakennus ovat edelleen tallella. Pappilamiljöö on rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti merkittävä alue ja edustaa sekä Pohjois-Savon pappilaelämää että Kuopion kulttuurielämää.³³⁶ Pappilanmäki on nykyisin uusi asuinalue Kuopiossa, jonka lähellä kulkee moottoritie.

Kuopion satama

Ravintola Vanha Satama

Kuopion sataman tulli- ja pakkahuoneen rakennus on edelleen pystyssä, mutta on ulkoasultaan ja väriykseltään muuttunut. Nykyisin rakennuksessa toimii suosittu kesäravintola Vanha Satama. Museoviraston (2009) mukaan Kuopion satama on hyvä esimerkki sisämaan kaupungin satamasta, jolla on ollut keskeinen merkitys kaupungin syntymiselle ja sen kehittymiselle. Kuopion satama-alue kuuluu myös valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön.³³⁷ Tulli- ja pakkahuoneen rakennus on vaalimisperusteiltaan maisemallisesti, rakennushistoriallisesti ja historiallisesti merkittävä.³³⁸

³³⁶ Pohjois-Savon Liitto 2006, 71.

³³⁷ MV 2009.

³³⁸ Pohjois-Savon Liitto 2006, 41.

Näkymä Väinölänniemeltä Puijolle

Näkymä Väinölänniemeltä vuonna 2017

Näkymä Väinölänniemeltä Puijolle on muuttunut paljon. Raninin tehdas naapuritaloineen on kadonnut maisemasta. Tilalle on rakennettu kerrostaloalue, jonka keskelle on Riekin (2005) mukaan jätetty Raninin viinatehtaan savupiippu siihen kiinnitettyine reliefeineen muistoksi menneisyydestä.³³⁹ Vaikka viinatehdasta ei enää ole, jatkuu alkoholinvalmistaja Lignell & Piispasen emoyhtiön Gust Ranin Osakeyhtiön taival yhä edelleen.

Vasikkasaari. Tuulimyllyjä ja aittoja

Vasikkasaari 2017

Vasikkasaari sataman edustalla on edelleen ennallaan, mutta kaikki rakennukset sieltä on purettu. Muistoksi menneestä myllyteollisuuden ajasta saareen on pystytetty yksi tuulimylly. Pohjois-Savon Liiton (2006) mukaan Vasikkasaari kuuluu alueellisesti Kuopion satamavyöhykkeelle ja kertoo osaltaan kaupungin merkittävästä sisävesiliikenteen

³³⁹ Rieki 2005, 269.

ajanjaksosta, jolloin Vasikkasaarella sijaitsi tuulimyllyjen ja pajan lisäksi myös kauppiaiden rantamakasiineja.³⁴⁰

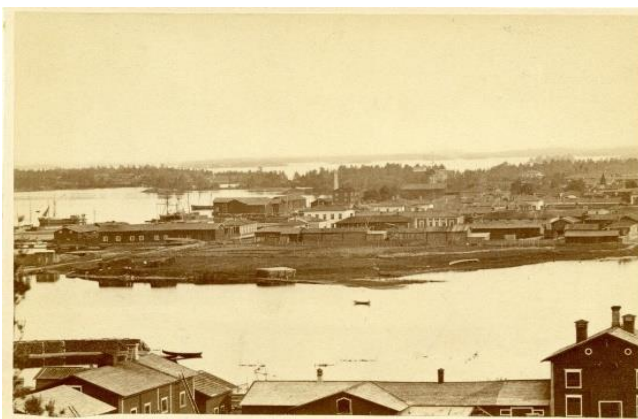

Näköala Puijon tornista

Maisema Puijon tornista vuonna 2017

Boosin kuva Puijolta avautuvasta näkymästä on otettu ensimmäisestä sinne rakennetusta näkötornista. Helena Riekin (2005) mukaan kyseinen puutorni valmistui vuonna 1856, seuraava tiilinen näkötorni vuonna 1906 ja nykyinen suurtorni vuonna 1963.³⁴¹ Oikeanpuoleinen suurtornista otettu valokuva on kuvattu Boosin kuvaa huomattavasti korkeammalta. Kaupunki on luonnollisesti kasvanut paljon kokoa. Sama Kallavesi-järvi saarineen kuitenkin heijastelee horisontissa.

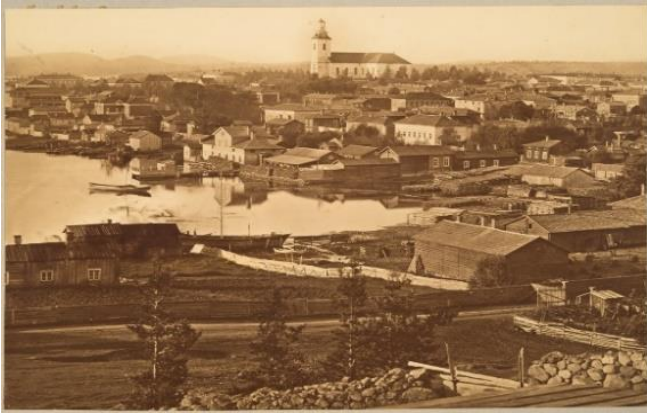
Maljalahti

Näkymä Kallavedelle 1

³⁴⁰ Pohjois-Savon Liitto 2006, 38.

³⁴¹ Rieki 2005, 464–466.

Maljalahti

Näkymä Kallavedelle 2

Myös näkymät Maljalahdelle ovat kovasti muuttuneet. Boosin kuvissa näkyvä lahti on kokonaan täytetty. Ranta-alueelle rakennettujen kerrostalojen lisäksi järvinäkymää peittää ratapihan alue.

8. TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Sanomalehtiaineistot

Kuopiossa Arnold Boosin aikana ilmestyneiden sanomalehtien läpikäyminen tuotti tulosta. Onnistuin löytämään niistä merkittävän määrän Boosin omia, hänen valokuvaustoimintaansa koskevia ilmoituksia. Lisäksi löysin lehdistä muuta häntä koskevaa informaatiota, kuten esimerkiksi hänen verotietojaan. Ensisijaisesti tärkein lähteeni ilmoitusten löytämisessä oli *Tapio*-sanomalehti. Ensimmäinen *Tapio*sta löytämäni Boosia koskeva ilmoitus oli peräisin maaliskuulta 1863 ja viimeisin tammikuulta 1881. Tutkin *Tapio*-sanomalehtiä 1190 kappaletta ja *Savo*-sanomalehtiä 181 kappaletta eli lehdet yhteenlaskettuna 1373 kappaletta.³⁴² Boosin ilmoituksista on ensinnäkin nähtävissä, millaisia valokuvapalveluja hän tarjosi ja mihin hintaan. Lisäksi hän tiedotti asiakkailleen, milloin hänen ateljeensa on avoinna. Koska ateljee oli 1860-luvun loppupuolelle saakka suljettuna talvisaikaan, informoi hän ilmoituksissaan aina uuden kauden alkamisesta

³⁴² *Tapio*-sanomalehti ilmestyi vuoden 1876 loppuun saakka kerran viikossa, mutta vuoden 1877 alusta alkoi ilmestyä kaksi kertaa viikossa. *Savo*-sanomalehti ehti ilmestyä Boosin aikana ainoastaan parin vuoden ajan. Vuoden 1879 ensimmäisen puoliskon sanomalehti ilmestyi kerran viikossa, mutta heinäkuussa se alkoi ilmestyä kahdesti viikossa. Oma ilmoitus.

yleensä maalis–huhtikuussa. Sää oli 1800-luvun jälkipuolen valokuvaajalle ratkaiseva tekijä kuvauksen onnistumisen suhteen. Ilmoituksissaan Boos tiedotti asiakkaille, millainen sää on sopiva valokuvaukseen. Tärkeäksi osaksi tutkimusta muodostuivat myös ilmoituksissa olevat tiedot Boosin asumisjärjestelyistä. Hänen oli luonnollisesti kerrottava asiakkaille asuinpaikkansa/ateljeensa sijainti. Yleensä hän ilmoituksissaan mainitsi vuokranantajansa ammatin ja nimen. Toisinaan hän myös toi julki, millä puolella kaupunkia tai millä kadulla tai katujen kulmauksessa asuinpaikka/ateljee sijaitsee. Lisäksi hän myöhemmissä ilmoituksissaan kertoi sekä tekemistään että suunnittelun alla olevista valokuvausmatkoista. Näiltä reissuilta oli usein tuliaisina uusia maisemakuvauksia, joita hän sekä mainosti ilmoituksissaan että kauppasi ateljeessaan.

Nälkävuotena 1867 Boos ilmoitti lehdessä ainoastaan yhden kerran. Myös vuosina 1877 ja 1878 on poikkeuksellista se, että Boos ilmoitti lehdissä niin harvoin verrattuna hänen aikaisempaan suhteellisen tiheään ilmoitteluun. Tilannetta selittää kyseiseen ajankohtaan sijoittuneet huonot satovuodet ja samanaikaisesti käyty Turkin sota. Nämä yhdessä vaikuttivat ihmisten taloudelliseen tilanteeseen siten, että valokuvapalveluihin ei ollut varaa. Tämän jälkeen Boosin ilmoitusmäärät kasvoivat huomattavasti. Mielenkiintoista on myös seurata kielen asemaa Boosin ilmoituksissa. Hänen alkuaikojensa ilmoitukset olivat ruotsinkielisiä, mutta vuodesta 1865 lähtien niitä alkoi ilmestyä myös suomen kielellä. Kokonaan suomenkielisiksi ilmoitukset muuttuivat vuodesta 1873 lähtien. On myös merkillepantavaa, että alkuvuosien ilmoituksissa valokuvien hintatiedot ilmoitettiin ruplina ja rahauudistuksen myötä sittemmin markkoina. Selvää on myös se, että Boos tarvitsi asiakkaita elinkeinonsa harjoittamiseksi. Tämän vuoksi oli tärkeää pyrkiä pitämään asiakkaisiin hyvät ja kohteliaat suhteet. Ilmoituksissa on huomattavissa Boosin taholta kohteliasta lähestymistä asiakkaita kohtaan. Ilmoitukset olivat muodollisia ja niissä käytettiin kaunokielisiä ja asiakkaita imartelevia ilmauksia. Toisaalta on myös huomattava, että Boos osasi antaa asiakkailleen rakentavaa palautetta esimerkiksi noutamatta jääneistä vedoksista, mistä aiheutui hänelle ylimääräisiä kustannuksia.

Kokosin Boosin sanomalehti-ilmoitusten sisältämästä informaatiosta taulukon, jonka avulla on helpompi hahmottaa ilmoitusten sisältöjä. Siinä on nähtävissä Boosin ilmoitusten lukumäärä vuosittain, hänen ilmoituksissaan käyttämänsä kieli sekä hänen kulloinenkin asuinpaikkansa. Taulukossa lukuina näkyvät ilmoitusten määrät kertovat myös siitä, miten niiden määrä kehittyi vuosien varrella. Ilmoitusten määrän olen taulukossa esittänyt kvantitatiivisessa muodossa lukuina, mutta pääpaino on kuitenkin kvalitatiivisen tutkimuksen alueella eli tässä tapauksessa ilmoitusten sisällössä. Boosin alkuvuosien ilmoitusmäärää

tarkasteltaessa voidaan päätellä hänen lähteneen liiketoiminnassaan varovasti liikkeelle. Voi olla, että hän alkuvuosina vielä ”tunnusteli maaperää” ja pohti kaupunkiin asettumistaan. Boosin valokuvaustoiminnan alkuvuosina Kuopiossa ei juurikaan ollut alalla kilpailua. Muutamia yksittäisiä, lähinnä kierteleviä valokuvaajia vieraili ilmoitusten mukaan kaupungissa, mutta laajempaa valokuva-alan ammatinharjoittamista ei ollut. Kaikki Boosin sanomalehti-ilmoitukset tai Boosia koskevat ilmoitukset, joihin olen viitannut, löytyvät koostettuna tutkielman liiteosiosta.

Taulukko 1: Yhteenvetoa Arnold Boosin sanomalehti-ilmoituksista Tapio-lehdessä vuosina 1863–1880.

Vuosi	Ilmoitusten lukumäärä	Kieli	Ateljeiden/asuntojen sijaintipaikka Kuopiossa
1862	–	–	todennäköisesti kauppias E. J. Rahikaisen talossa nykyisen kaupungintalon paikalla/tontti 105
1863	3	ruotsi	kauppias E. J. Rahikainen/ nykyisen kaupungintalon paikalla/tontti 105 /Toivanen tontti 45
1864	3	ruotsi	sekatavarakauppias Toivanen tontti 45 /Foudgilainen tontti 66
1865	4	ruotsi/suomi	Foudgilainen Pohjois-Vuorikatu/tontti 66
1866	7	ruotsi/suomi	”
1867	1	ruotsi/suomi	Foudgilainen/tehtailija Svahn /tontti 63
1868	8	ruotsi/suomi	2.5.1868 Ruuvalinen tontti 108
1869	19	ruotsi/suomi	Ruuvalinen tontti 108
1870	22	ruotsi/suomi	”
1871	12	ruotsi/suomi	”
1872	14	ruotsi/suomi	”
1873	8	suomi	”
1874	19	suomi	Ruuvalinen tontti 108/majuri Karstenin perilliset tontti 93
1875	25	suomi	Majuri Karstenin perilliset tontti 93/ Boman tontti 93
1876	14		Boman tontti 93

1877	2	suomi	Boman tontti 93
1878	3	suomi	Boman tontti 93
1879	28	suomi	alkuvuodesta Boman/kauppias Grönholmin talo tontti 99
1880	7	suomi	kauppias Grönholmin talo tontti 99

Taulukko 2: Yhteenvetoa Boosin sanomalehti-ilmoituksista Savo-lehdessä vuosina 1879–1880.

vuosi	ilmoitusten lukumäärä	kieli
1879	10	suomi
1880	-	-

Boosin vaiheita tutkiessani pyrin myös paikantamaan Boosin Kuopio-ajan asuin/ateljeenpaikkatietoja. Vertasin lehti-ilmoitusten perusteella saamiani tietoja sekä Kuopion kaupunginarkistosta löytämiini taksoitus- ja verotustietoihin että henkikirjoista löytämiini asuinpaikkatietoihin. Kuopion läänin henkikirjoja tarkastelin aikavälillä 1862–1880.³⁴³ Lisäksi tarkastelin Kuopion kaupunginarkistossa olevia taksoitusluetteloita ajalta 1870–1880. Vuosilta 1878–1882 Kuopion kaupunginarkistosta löytyivät myös takseeraus-, äyri-, verotus- ja kantokirjat.³⁴⁴ Lähes poikkeuksetta tiedot olivat yhteneväisiä, mutta joitakin kohtia en pystynyt asiakirjoista selvittämään. Kuopion kaupunginarkiston verotus- ja taksoitusluettelot alkavat vasta vuodesta 1870, joten 1860-luvun tietojen selvittäminen ei kyseisistä asiakirjoista onnistunut. Henkikirjoja ei myöskään alkujaan ole pidetty joka vuodelta. Laadin Boosin asuinpaikkatiedoista koosteen, jonka pohjalta merkitsin hänen kulloisenkin asuinpaikan erivärisellä tähtikuviolla Uno Gyllingin (1848–1899) vuonna 1881 laatimaan Kuopion asemakaavakarttapohjaan.³⁴⁵ Karttaan asettamani tiedot eivät ole aukottomia, mutta varmasti suuntaa antavia. Kyseisen Kuopion keskusta-alueen tontit oli

³⁴³ Henkikirjat 1862–1862; Henkikirjat 1865–1865; Henkikirjat 1866–1866; Henkikirjat 1868–1868; Henkikirjat 1869–1869; Henkikirjat 1870–1870; Henkikirjat 1871–1871; Henkikirjat 1872–1872; Henkikirjat 1874–1874; Henkikirjat 1875–1875; Henkikirjat 1876–1876; Henkikirjat 1877–1877; Henkikirjat 1878–1878; Henkikirjat 1879–1879 ja Henkikirjat 1880–1880.

³⁴⁴ Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1870–1873; Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1874–1877; Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1877–1880 ja Takseeraus-, äyri-, verotus- ja kantokirjat 1878–1882.

³⁴⁵ KHM 2017.

useimmiten jaettu useaan osaan. Tontin eri osia en kuitenkaan ole pystynyt kartassa esittämään, vaan Boosin asumispaikkaa osoittava tähti on asetettu yksinkertaisesti kyseisen tontin paikalle. Boosin asuin/ateljeepaikkojen esittäminen rakentaa osaltaan käsitystä paitsi hänen henkilökohtaisista asumisratkaisuista myös kyseisen ajan asumiskäytännöistä.

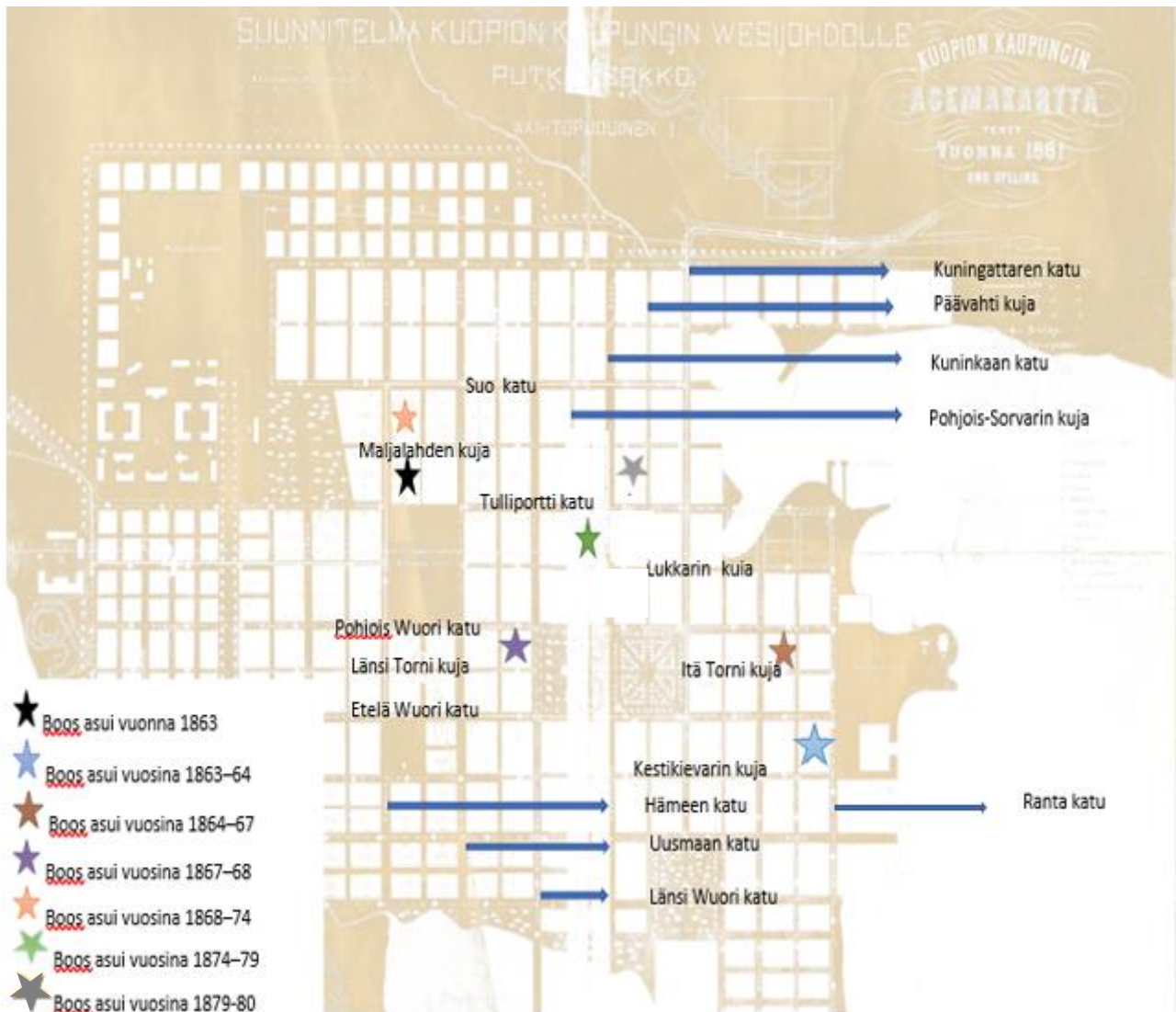
Epäselvyyttä aiheuttaa muutama yksityiskohta hänen ilmoituksissaan. Vuoden 1863 oletettavasti ensimmäisessä Tapio-lehden ilmoituksessaan Boos kertoi asuvansa kauppias Rahikaisen talossa kimnaasitorin varrella. Oletettavaa on, että hän on asunut samassa talossa kaupunkiin saapumisestaan, vuodesta 1862 asti. Vuoden 1862 henkikirjojen mukaan Rahikaisen nimi on merkitty torin laidalla olevan tontin 105 kohdalle³⁴⁶, joten oletan, että Boos on tuolloin asunut kyseisellä tontilla. Hieman epäselvä on myös ajankohta, milloin Boos on muuttanut kauppias Grönholmin taloon tontille 99. Vuoden 1878 henkikirjatietojen mukaan hän on ollut Herman Bomanin vuokralaisena tontilla numero 93.³⁴⁷ Sanomalehti-ilmoituksissaan hän kuitenkin kertoo, että valokuvia otetaan hänen *entisellä* asunnolla Bomanin talossa. Sama asia toistuu ilmoituksessa toukokuussa 1879.³⁴⁸ Ilmoitukset joka tapauksessa kertovat siitä, että ainakin valokuva-ateljee sijaitsi edelleen Bomanin talossa. Vasta vuoden 1879 lokakuussa hän kertoo asuvansa Grönholmin talossa tontilla numero 99.³⁴⁹ Myös tämä aiheuttaa hämmennystä, koska asuessaan Grönholmin talossa hän samanaikaisesti omisti ¼:n tontista numero 94. Kaiketi asumisratkaisu liittyy rakennuslupaan, jota hän haki omistamalleen tontille maistraatilta heinäkuussa 1880.

³⁴⁶ Henkikirjat 1862–1862.

³⁴⁷ Henkikirjat 1878–1878.

³⁴⁸ Tapio 6.4.1878, s.4. ja Tapio 10.5.1879, s.4.

³⁴⁹ Tapio 4.10.1879, s.4

Kartta 2: Boosin asuinpaikat Kuopiossa vuosina 1863–1880.³⁵⁰

8.2 Arkistoaineistot

Boosin vaiheita selvittäessäni tutkin myös Joensuun maakunta-arkistoon päätyneitä Kuopion maistraatin arkiston ja Kuopion raastuvan oikeuden arkiston asiakirjoja. Kuopion raastuvan oikeuden arkiston asiakirjoista löytyi Boosin perukirja. Jo Boosin kuolinilmoituksessa oli tieto, että hänellä oli yksi sisar sekä sisarenpoika. Perukirjan tiedoista kävi ilmi, että Boosin sisar oli leski, koneenkäyttäjä Lina Knabe, joka asui Saksassa Hagenissa. Hänen poikansa oli opiskelija, 18-vuotias Arnold Knabe. Perukirjan laatimistilaisuudessa olivat mukana sekä Arnold Knabe että Boosin pitkäaikainen taloudenhoitaja Johanna Hakkarainen. Maistraatin määrääminä selvitysmiehinä paikalla

³⁵⁰ Kuva 18/Karttapohja: Uno Gyllingin laatima Kuopion asemakartta 1881. KHM 2017.

olivat kauppias J. D. Strunck ja filosofian maisteri August Andelin. Perukirjassa mainittiin, että Boosin taloudenhoitaja Johanna Hakkarainen oli Arnold Knaben kanssa pitänyt huolta kuolinpesästä. Perukirjassa esitellyn jäämistön mukaan Boos vaikutti olevan varsin vakavarainen. Jäämistö oli varsin runsas ja antoi monipuolisuudellaan vaikutelman vauraan kodin irtaimistosta. Boosilla oli runsaasti erilaisia huonekaluja aina useammasta sohvasta kirjakaappiin ja lukuisiin pöytiin saakka. Lisäksi irtaimisto sisälsi erilaisia valaisimia, hopeisia ruokailuvälineitä ja pari öljytaulua. Perukirjassa on ilmoitettu irtaimiston myyntihinta sekä Boosin velat ja saamiset.³⁵¹ Boosin kodin irtaimisto myytiin huutokaupalla marraskuussa 1880. Yllätyksellisesti lopputulema oli se, että varallisuutta ei lopulta kuitenkaan jäänyt. Tässä on tosin huomioitava se, että Boosin kamerat myytiin erikseen eikä niistä saatu tulo ollut perukirjatoimituksessa mukana. Myös Boosin omistama ¼ tontti myytiin myöhemmin. Sen arvo oli arvoitu jo perukirjassa, mutta tontista saatiin lopulta arviointia suurempi hinta.

Kuopion maistraatin arkistosta löytyi kaksi Boosia koskevaa tuomiokirjaa, joista molemmat käsittelivät rakennuslupa-asioita. Ensimmäinen asiakirja koski valokuva-ateljeen rakennuslupaa ruokatavarakauppias Toivasen pihamaalle. Toinen rakennuslupa-anomus koski hirsisen asuintalon rakentamista tontille nro 94.³⁵² Minua jäi kovasti mietityttämään Boosin viimeisin rakennuslupa-anomus. Hänellä oli aikomus rakentaa todella suurikokoinen ”kaupunkikartano” tontille nro 94. Pohdin, mikä hänen aikomuksensa oli rakennuksen kustannusten kanssa, kun pääomaa ei perukirjan mukaan kuitenkaan jäänyt.

Boosin aikaisista henkikirjoista on nähtävissä sekä tieto kenen vuokralaisena Boos milloinkin asui että myös henkilöt jotka asuivat hänen kanssaan samassa taloudessa. Henkikirjoista sain myös tiedot hänen taloudenhoitajistaan. Henkikirjojen lisäksi Boosin taloudenhoitaja Johanna Hakkarainen oli merkitty Kuopion kaupunginarkiston vuoden 1878 takseeraus- ja veroituskirjaan palvelijoille.³⁵³ Tutkimuksen loppumetreillä sain lisäksi Kansallisarkistosta tutkittavakseni hänen asiakirjojaan. Niiden joukossa oli muun muassa erillisiä dokumentteja, joita hän tarvitsi Suomen kansalaishakemuksensa yhteydessä. Kyseisistä dokumenteista mainittakoon muun muassa Boosin Hagenissa päivätty kirkonkirja, ote aakkosellisesta henkilörekisteristä sekä Boosin Saksassa myönnetty passi. Tutkin Joensuun maakunta-arkistossa tuomio- ja passiasiakirjojen lisäksi elinkeinonharjoittajien luetteloja ja elinkeinoilmoitusten kortistoa, joista kummastakaan ei

³⁵¹ Eb:12 Perukirjat 1875–1883. JoMA.

³⁵² Tuomiokirja 17.7.1880. JoMA.

³⁵³ Takseeraus- ja veroituskirjat palvelijoille 1878. KKA.

löytynyt tietoa Boosista. Samoin kuin valokuvien myös dokumenttien tarkastelussa asiakirjojen suurentaminen edesauttoi niiden tulkintaa huomattavasti.

8.3 Merkitysanalyysi

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kuva-arkiston intendentin kanssa yhteistyössä laatimassamme merkitysanalyysissa keskityimme Boosin maisemavalokuvaan. Totesimme, että Kuopio-kokoelmaan kuuluu 14 erilaista Boosin vuosina 1875–1880 ottamaa maisemavalokuvaa. Joistakin kuvista kokoelmassa oli useita samanlaisia tai lähes samanlaisia kopioita. Merkitysanalyysiin otimme mukaan myös muutaman Boosin Kuopion ulkopuolelta kuvaaman maisemavalokuvan, mutta ne eivät ole mukana tutkielmassani. Merkitysanalyysin laadinnan yhteydessä tarkastelimme ensinnäkin Boosin valokuvien fyysistä olemusta, niiden ulkoasua ja kuntoa. Totesimme, että kaikki hänen valokuvansa ovat mustavalkoisia paperivalokuvia. Joissakin kuvissa oli jälkiä haalistumisesta sekä joitakin pieniä repeämiä. Osaan kuvista oli tehty merkintöjä niiden taustapuolelle. Muutamat kuvista oli kiinnitetty taustapahville, joihin oli merkitty niiden aika- ja paikkatietoja. Joihinkin valokuvaan oli myös tehty merkintä niiden kuvaosan alapuolelle. Totesimme, että ikäänsä nähden valokuvat ovat kuitenkin verraten hyvässä kunnossa. Osa Boosin valokuvista on myös niin sanottuja reprovuvia eli toisen valokuvaajan Boosin alkuperäisestä valokuvasta kuvaamia.

Merkitysanalyysiin kirjasimme ylös myös teokset, joissa on Boosin valokuvaan liittyvää kontekstittietoa. Tämä tarkoittaa tietoa muun muassa suomalaisen valokuvan varhaisvuosista, valokuvauskäytäntöistä sekä varhaisista valokuvaajista. Teosten lisäksi liitimme mukaan myös Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa laaditun biografian Arnold Boosista. Lisäksi kirjasimme merkitysanalyysiin myös kaikki tiedetyt provenienssitiedot Boosin valokuvakokoelmasta. Tämä tarkoittaa tietoa siitä, milloin ja kenen toimesta Boosin kuvat ovat päätyneet museoon. Erittäin mielenkiintoinen tieto on se, että Boosin valokuvat eivät ole päätyneet Kuopion kulttuurihistoriallisen museon suojiin yhtenä kokonaisuutena, vaan ovat tulleet sinne pääasiassa yksittäiskappaleina yksityisten henkilöiden lahjoituksina vuosien 1926–1980 aikana. Viimeisin kuv löytö on peräisin puretun Dahlströmin talon ullakolta. On siis tärkeää tiedostaa, että Boosin maisemavalokuvat ovat ainoita tiedettyjä säästyneitä valokuvia Boosin Kuopion kaupunkiympäristöstä ottamista kuvista. Merkitysanalyysiin kirjattiin myös tieto J. V. Snellmanille aikoinaan lahjoitetusta, Boosin valokuvia sisältäneestä albumista. Lisäksi liitimme mukaan myös koosteen teoksista, joissa Boosin valokuvia on julkaistu. Kirjallisten julkaisujen lisäksi Boosin ottamia valokuvia ovat

myös käyttäneet eri tiedotusvälineet, kuten Yleisradio, Varkauden lehti ja Savon Sanomat. Niiden lisäksi Boosin valokuvat ovat olleet esillä näyttelyissä, Kuopion kulttuurihistoriallisen museon verkkosivuilla sekä Suomen museot Online-palvelussa. Merkitysanalyysiin kirjattiin myös *Tapio*- ja *Savo*-sanomalehtien numerot, joista löytyy joko Boosin omia tai häntä koskevia ilmoituksia. Lisäksi siihen kirjattiin myös tiedot muista, yksittäisistä sanomalehdistä, joissa on Boosia koskevaa tietoa. Merkitysanalyysi sai liitteekseen myös kopiot näistä edellä mainituista ilmoituksista.

Lisäksi analysoimme Boosin valokuvat 7 eri merkityskriteerin avulla. *Edustavuudeltaan* Boosin valokuvakokoelma välittää ajankuvaa kyseisen aikakauden Kuopiosta ja sen rakennuskannasta ja siten edustaa merkittäväällä tavalla Kuopion paikallishistoriaa. Arnold Boosin maisemakuvakokoelma ei ole vain harvinainen oman ryhmänsä edustaja, vaan suorastaan sen uhanalainen edustaja, koska kun kyseinen valokuva-aineisto tulee tiensä päähän, vastaavia valokuvia Kuopiosta 1870- ja 1880-luvulta ei ole säästynyt. Valokuvakokoelma liittyy paitsi kuvaajaansa Arnold Boosiin, myös valokuvan, valokuvauksen ja valokuvaamoiden historiaan. Lisäksi kuvat edustavat myös vanhimpien mustavalkoisten, itse vedostettujen paperikuvien aikakautta. Valokuvauksen ammattilaisena Boos on panostanut välineistöön rahallisesti. Hänen ottamansa hyvät, laadukkaat valokuvat kertovat tarkkojen kameroiden sekä laadukkaiden valokuvapapereiden ja kiinnitysaineiden käyttämisestä.

Boosin valokuva-aineisto on hyvin *autenttinen*. Arnold Boos tiedetään valokuvien ottajaksi ja niiden vedostajaksi. Lisäksi on myös selvitetty, että valokuvat on kuvattu Kuopiossa vuosina 1875–1880. Myös valokuvien proveniensi tunnetaan varsin hyvin. Kuopion kulttuurihistoriallisen museon Boosin maisemakuvakokoelma on muotoutunut lahjoituksina saaduista valokuvista pikkuhiljaa keräämällä ja sen historiallinen ja kulttuurinen arvo on jo varhain tiedostettu. *Historialliselta ja kulttuuriselta merkittävyydeltään* Boosin kuvat edustavat merkittäväällä tavalla kuopiolaista kulttuurihistoriaa, koska tämän aikakauden kuvia ei Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kokoelmissa ole muita. Valokuvat näyttävät visuaalisesti Kuopion kaupungin ulkoasun vuosina 1875–1880. Kyseisissä valokuvissa on myös nähtävissä useita jo kauan sitten Kuopion kaupunkikuvasta kadonneita rakennuksia, joita Boos on onneksemme onnistunut valokuviinsa tallentamaan. Näin kuvat näyttävät ja välittävät katsojilleen Kuopion kaupungin historiallista ajankuvaa. Valokuvien hyvät kontekstitiedot myös nostavat kuvien historiallista ja kulttuurista merkitystä. Lisäksi Boosin säilyneet valokuvat kertovat myös hänen vedostustekniikastaan. Objektityyppinä valokuvilla

ei ole suurta kulttuurihistoriallista merkitystä, mutta sisällöllisesti niiden merkitys on erittäin suuri. Boosin valokuvakokoelman arvoa vähentää se, että ainuttakaan negatiivia kuvista ei ole jäljellä.

Elämykselliseltä ja kokemukselliselta merkitykseltään Boosin ottamat valokuvat ovat jo itsessään ainutlaatuisia. Varsinkin tieto siitä, ettei muita samaan aikaan Kuopiosta otettuja valokuvia ole, tekee kuvien katselemisesta elämyksen. Voidaan siis todeta, että valokuvien ikä sekä tieto niiden alkuperästä liittävät kuvien katsomiseen elämyksellisyyttä ja nostalgisuutta. Myös tietoisuus kuviin liittyvästä kulttuuri- ja rakennushistoriasta vaikuttavat valokuviin liittyvään elämykselliseen ja kokemukselliseen merkitykseen. Arnold Boosilla on selvästi ollut myös ”kuvaussilmää” ja sommittelutaitoa, mikä on huomattavissa hänen kuvistaan. Boosin valokuvien katseleminen saattaa herättää katsojassa monenlaisia tunteita ja niitä katsoessaan saattaa aistia ”historian siipien havinan”. Valokuvat saattavat myös saada ihmiset muistelemaan mahdollisesti sekä omaa historiaansa että Kuopion kaupungin menneisyyttä. Lisäksi kuvat voivat herättää katsojassa muistoja sekä synnyttää tarinoita kerrottavaksi eteenpäin uusille kuulijoille ja jopa uusille sukupolville. Lisäksi kyseisten valokuvien käyttämisellä kulttuuriympäristökasvatusaineistona on monenlaisia ulottuvuuksia, kuten esimerkiksi yleinen kulttuuriympäristötietoisuus, oman kotipaikkakunnan kulttuuri- ja rakennushistoriaan tutustuminen sekä ympäristön muutoksen ja siihen liittyvien syiden hahmottaminen.

Valokuvien *yhteisöllinen merkitys* on todella suuri. Boosin aikakaudesta, jolloin hän on valokuvannut näkymät Kuopiosta ja sen rakennuksista, on kulunut paljon aikaa. Siinä ajassa Kuopio on kasvanut moninkertaisesti sekä väkiluvultaan että pinta-alaltaan. Boosin ottamat valokuvat auttavat nykyisiä sekä myös tulevia sukupolvia hahmottamaan 1800-luvun jälkipuolen Kuopion kaupungin visuaalisen ilmeen. Kukaan ei enää ole kertomassa meille Boosin aikaisesta Kuopiosta, mutta hänen ottamansa valokuvat todentavat kaupungin tuon aikakauden kuvan maisemineen ja rakennuksineen. Visuaalisten näkymiensä rinnalla valokuvat myös välittävät katsojilleen ottajansa, Arnold Boosin aikaista ajankuvaa ja kuvaa tuolloin vallinneista olosuhteista. Kuten edellä on jo todettu, kuvat voivat liittää ihmisiä yhteen, yhdistää sukupolvia sekä herättää keskustelua ja muistelua. Valokuvat voivat auttaa myös oman paikkamme hahmottamisessa osana Kuopion historiaa.

Ideaalitaltaan Boosin valokuvakokoelma tulisi säilyttää olosuhteissa, joissa ilman kosteutta ja lämpötilaa voidaan olosuhteiden mukaan säädellä. Valokuvat on ohjeiden mukaan pakattu yksitellen happovapaisiin, valokuvien säilyttämiseen tarkoitettuihin valokuvataskuihin, joita säilytetään polttomaalatuissa peltikaapeissa. On arvioitu, että

mustavalkoisten paperivalokuvien elinaika on hyvissä ja ideaaleissa säilytysolosuhteissa pitkä, parhaimmillaan jopa 400 vuotta. Näin ollen Boosin valokuvat olisivat lähestymässä suunnilleen elinkaarensa puoliväliä. On hyvät mahdollisuudet, että kyseiset valokuvat säilyvät objekteina, paperivalokuvina, ainakin vielä 150 vuotta. Ajan myötä valokuvissa tapahtuva haalistuminen on kuitenkin väistämätöntä. Valokuvissa olevia pieniä repeämiä on mahdollista korjata, mutta muuten kuvien suhteen ei konservoinnin avulla ole paljoa tehtävissä. Museossa pyritään luomaan valokuville mahdollisimman hyvät säilytysolosuhteet. Tässä kohtaa on huomionarvoista myös se, että Boosilla on ollut käytössään sekä hyvät ja laadukkaat valokuvauspaperit että kiinnitysaineet. Kaikki Boosin Kuopio-aiheiset maisemavalokuvat on digitoitu. Boosin valokuvia tarvittaessa pyritään käyttämään ainoastaan digitaalista kuvaa, jolloin vältetään alkuperäisten valokuvien altistumista valolle.

Hyödynnettävyydeltään ja käytettävyydeltään Boosin valokuvat ovat olleet hyvin monessa eri yhteydessä esillä ja ne tulevat niiden autenttisuuden ja merkityksen huomioon ottaen aina myös olemaan. Valitettavasti paperikuva on käytettävyydeltään myös ongelmallinen. Koska Boosin kuvista ei ole tallella negatiiveja, tulee digitaalimuotoisissa kuvissa kuvasuurennoston osalta raja vastaan. Kaikkein suurimpia kuvakokoja kyseisistä paperikuvista on mahdotonta saada, mutta kooltaan pienempien kuvien suurentaminen on mahdollista. Museokäytön kannalta suuret kuvat olisivat esimerkiksi näyttelykäytössä toivottuja, mutta valitettavasti se ei ole Boosin kuvien suhteen mahdollista. Hyvä on se, että digitoituja valokuvia voidaan käyttää alkuperäiskuvia rasittamatta. Muuten Boosin valokuvakokoelman hyödynnettävyys ja käytettävyys tulee esiin paitsi museokäytössä, myös erilaisissa julkaisuissa, tutkimuksissa ja tiedotusvälineiden lähteenä. Lisäksi Boosin maisemakuva-aineisto toimii mitä parhaimpana kulttuurikasvatusaineistona. Boosin valokuvien olemassaolo Suomen Museot Online-palvelussa lisää paitsi niiden saavutettavuutta myös yleistä tietoisuutta kyseisten kuvien olemassaolosta.

8.4 Kuva-analyysi

Boosin valokuvien vähäisestä lukumäärästä huolimatta kuvat mielestäni esittelevät kyseisen ajan kaupunkia ja sen rakennuskantaa sangen monipuolisesti. Valokuvissa esitellään 1800-luvun jälkipuolen Kuopion kulttuuriympäristöä ja kaupungin rakennusperintöä. Osa kuvissa olevista rakennuksista on edelleen tallella, mutta osa niistä on jo kadonnut. Joidenkin rakennusten kohdalla Boosin kuvat lienevät ainoita visuaalisia todisteita niiden olemassaolosta. Aluksi mietin, että onko vain sattumaa, että Kuopion tuomiokirkko näkyy

niin monessa Boosin valokuvassa. Sitten ymmärsin, että kyse on tuon ajan maisemallisesta avaruudesta. Kirkko oli näkyvässä joka suunnasta, koska kaupunki oli vielä yleisilmeeltään matala puutalokaupunki. Varsinaisia luonnonmaisemakuvauksia Kuopiosta ei kokoelmassa ole, vaikka Boosin tiedetään myös niitä kuvanneen. Boosin kuvissa voidaan nähdä myös eri yhteiskuntaluokkien asuttamia rakennuksia. Lisäksi Boosin rakennuksia esittelevissä valokuvissa voidaan erotella muun muassa kaupunkikartanon, kirkon, pappilan, talonpoikaisrakennusten ja teollisuus- ja satamarakennusten kuvaamista. Hänen valokuviansa sisällöistä on nostettavissa esille useita kyseisen aikakauden ammatteja ja niiden harjoittajia. Näitä ovat muun muassa laivurit, myllärit, sepät, papit, piispat, ajurit, tehtailijat, tehdastyöläiset, piijat ja rengit, läänin virkamiehet ja vapaapalokuntalaiset. Kokonaisuudessaan Boosin valokuvista esiin nousevat asiat rakentavat kuvaa 1800-luvun jälkipuolen kaupungista asukkaineen sekä ajan yhteiskunnallisista oloista. Lopputulemana voidaan pitää, että Kuopio näyttäytyy Boosin valokuvissa pienenä maalaiskaupunkina, mutta toisaalta kuvissa esiintyvät teollisuuslaitokset rakentavat myös kuvaa esiteollistuneesta ja uudistuvasta kaupungista. Lisäksi Boosin valokuva Kuopion satamasta liittyy kaupungin liikenneyhteyksien mahdollistumisen vuoksi kansainväliseen kontekstiin aina ulkomaille saakka.

9. TUTKIMUSPROSESSIN ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Tutkimusaineiston ja -menetelmien arviointi

On aika arvioida tutkimusprosessia ja siinä tekemiäni metodologisia ratkaisuja. Alun tutkimustehtävän ja siitä johtamani tutkimuskysymysten kanssa lähestyin sanomalehti-ilmoitusaineistoa, joka näin jälkikäteen arvioituna oli sangen laaja. Ilmoitusten läpikäyminen oli työläs, mutta erittäin mielenkiintoinen prosessi. Minulla oli jo ennestään tietoa siitä, että Boosin ilmoituksia on löydettävissä *Tapio*-sanomalehdistä 1860-luvun ajalta. Sen sijaan hänen myöhempien vaiheidensa, 1870- ja 1880-luvun alun ilmoitusten löytyminen oli paitsi erittäin mieluinen myös aineistoa merkittävästi lisäävä ja rakentava asia. Sanomalehti-ilmoitusten tutkimisessa auttoivat sekä lähiluku että sisällön analyysi ja sisällön erittely, jotka kaikki oman kokemukseni mukaan puolustivat paikkaansa tämänkaltaisten ilmoitusten analysoinnissa. Tutkielmaan tuotti omat haasteensa se, että varhaisimmat lehti-ilmoitukset julkaistiin ruotsin kielellä. Lisäksi ilmoitusten teksti oli kirjainasultaan vanhaa, mikä vaati myös jonkin verran tulkintaa ja kyseisen kirjainasun opettelua. Lisäksi ilmoitusten ymmärtämiseen vaikuttivat sekä Boosin käyttämät ilmaukset että sanojen kirjoitusasu, mitkä

eivät aina osuneet yhteen virallisen kielen kanssa. Yllättävää ilmoitusten tutkimisessa oli se, kuinka paljon sekä kooltaan että ulkoasultaan vaatimattomiin ilmoituksiin sisältyi informaatiota.

Olen tyytyväinen mahdollisuudesta päästä tutkielmassani myös arkistoaineistojen ääreen. Sekä Boosin perukirja että hänen rakennussuunnitelmiinsa liittyvät tuomiokirjat auttoivat rakentamaan hänestä uutta tietoa. Sekä henkikirjojen että verotus- ja takseerausasiakirjojen tutkiminen auttoivat puolestaan täsmentämään Boosin asuinpaikkatietoja. Lisäksi asiakirjat toivat julki tiedot hänen taloudenhoitajistaan. Valitettavasti sain Kansallisarkiston Boosia koskevat asiakirjat käyttööni vasta tutkielmani loppuvaiheessa, joten kaikkia niissä olevia tietoja en pysty saamaan mukaan tutkielmaan. Saamani aineisto on suhteellisen laaja ja sen venäjän-, saksan-, ruotsin- ja suomenkielinen aineisto on osittain kirjoitusasultaan erittäin haasteellista. Kyseiset asiakirjat liittyvät lähes yksinomaan Boosin hakemaan Suomen kansalaisuuteen. Yleisesti ottaen tutkielmassani mukana oleva arkistoaineisto rakensi huomattavasti käsitystäni kyseisestä tiedonhankintamuodosta ja loi siihen käytännön näkökulmaa. Yllättävää minulle oli se, kuinka paljon aikaa paitsi aineistojen etsiminen ja läpikäyminen myös niiden tutkiminen ja tulkinta vaativat.

Myös merkitysanalyysin laatimiseen osallistuminen oli avartava kokemus. Analyysimuotona merkitysanalyysi on mielestäni hyvin perusteellinen ja kattava sekä ohjeet sen tekemiseen selkeät. Merkitysanalyysimenetelmän raportti ohjeistuksineen on helposti saatavilla Museoviraston verkkosivuilta. Nämä edellä mainitut asiat ovat yhteydessä paitsi kyseisen analyysin sujuvaan omaksumiseen myös sen hyvään saavutettavuuteen. Hyvä asia on mielestäni se, että merkitysanalyysimenetelmää voidaan käyttää analysoitaessa lähes mitä tahansa kulttuurista ilmausta, joten se ei siis fokusoidu ainoastaan museon kokoelmissa oleviin objekteihin. Menetelmässä analyysin kohdetta tutkitaan, arvioidaan ja tulkitaan monesta eri näkökulmasta ja monien eri kriteerien avulla, joten uskon että Boosin kokoelma sai kokonaisvaltaisen tulkinnan. Toivon, että laaditusta Boosin maisemavalokuva-aineiston merkitysanalyysistä on hyötyä ja arvoa ennen kaikkea Kuopion kulttuurihistorialliselle museolle itselleen sekä museon asiakkaille.

Boosin valokuva-aineistoa pyrin analysoimaan Panofskyn ikonologisen analyysin avulla. Analyysin esi-ikonografisen tason tarkastelu herätti huomaamaan kuvien yksityiskohtien runsauden. Ikonografisen tason tulkinta oli mielenkiintoinen, mutta haasteellinen vaihe eri elementtien tunnistamisineen. Myönnän, että minulta puuttuu harjaannus tämänkaltaisen

analyysin tekemiseen. Lisäksi koen, että tietoa kyseisessä vaiheessa tarvittavaan eri elementtien tunnistamiseen on vaikea löytää. Ikonologisen tason analyysissä koin tärkeänä monet lähdeteokset, joita olen tutkielmassani tarvinnut yhtäältä Kuopion historian ja rakennushistorian hahmottamisessa, toisaalta myös valokuviiin liittyvien paikkatietojen selvittämisessä. Osittaisesta haasteellisuudesta huolimatta olen tyytyväinen mahdollisuudesta tutustua itselleni uuteen tutkimusmenetelmään ja saada havaintoja sen sopivuudesta ajallisesti iäkkään valokuva-aineiston analysoimisessa. Koen, että kyseinen analyysi auttoi valokuvien sisällön jäsentämisessä ja merkityksien selvittämisessä. Lisäksi pidän ajatuksesta asettaa valokuva sen kulttuuriseen kontekstiin.

Lisäksi kuvia tutkiessani huomasin, että teemojen mukainen luokittelu jäsensi aineistoa ja helpotti sen analysointia ja dokumentointia. Mielenkiintoista oli myös tutustua Roland Barthesin esittämiin semioottisiin käsitteisiin ” *studium* ” ja ” *punctum* .” Kiinnostuneena jään seuraamaan, jäävätkö käsitteet mukaani elämään ja muistuttamaan itsestään aina tulevien valokuvatarkastelujen yhteydessä. Tutkimukseni kohteena oli 14 Boosin tuotannosta säästynyttä valokuvaa. Koin tämän määrän sopivaksi analyysilleni, varsinkin kun kahden vapaapalokuntaa esittelevän valokuvan analyysi jäi perustellusti vajaammaksi. Mielestäni pystyin perehtymään jokaiseen valokuvaan yksityiskohtaisesti. Valokuvista tein myös sen huomion, että niistä saatavissa olevan kontekstitiedon määrä vaihteli huomattavasti. Valokuvien tarkastelua ja niiden yksityiskohtaista jäsenystä auttoi huomattavasti myös kuvien suurentaminen. Sen avulla kuvissa esiintyvät pienetkin yksityiskohdat tulivat esiin ja pääsivät siten tarkastelun ja tulkinnan kohteeksi. Aivan tavallinen valokuva saattoi muuttua täysin sitä suurennettaessa. Kuvakoon muuttaminen ikään kuin mahdollisti katsojan pääsemisen kuvaan mukaan, *kokemaan* kuvan, mikä vaikutti katsomiskokemukseen. Suurentaminen toi kuvatulkiintaan yllätyksellisyyttä, koska siten pystyin havaitsemaan ja löytämään kuvista yksityiskohtia, jotka muuten olisivat jääneet huomaamatta. Kuvan suurentaminen antoi minulle myös kokemuksen ja elämyksen, mikä ilman suurentamista ei olisi ollut samanlainen. On hämmentävää todeta, että Boosin kuvien suurentaminen toi esiin yksityiskohtia ja elementtejä, joita hän ei edes itse välttämättä tiedostanut kuvissaan olevan. Kuvan suurentaminen mahdollistaa siis uusien tulkintojen syntymisen ja antaa lisäkeinoja kuvan äärelle pääsemiseen koko valokuvatutkimuksen alueelle.

9.2 Tutkimuksen luotettavuusarviointi

Menetelmällisten ratkaisujen pohdinnan yhteydessä on hyvä miettiä myös tutkimuksen luotettavuutta. Jorma Kanasen (2015) mukaan tutkimuksen luotettavuusarvioinnissa

käytetyt kriteerit riippuvat tutkimusasetelmasta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuusarvioinnissa käytettäviä kriteerejä ovat totuudellisuus, siirrettävyys, riippuvuus, vahvistettavuus ja saturaatio. Oman tutkielmani arvioinnissa näistä parhaiten toimivat totuudellisuus, riippuvuus sekä vahvistettavuus. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on oleellista, että tutkimustulokset ovat totuudenmukaisia. On tärkeää, että tutkimuksen aineiston, menetelmien ja analyysien dokumentaatio on suoritettu riittävän täsmällisesti, jotta siitä pääsevät perille myös ulkopuoliset tarkastelijat. Oleellista on myös, että aineistosta muodostetut tutkimustulokset on johdettu oikein. Vahvistettavuutta tutkimukseen on mahdollista saada muun muassa triangulaatiolla, jolloin tutkimusta vahvistaa eri lähteistä koottu aineisto. Tätä voidaan myös kritisoida, koska aineiston valinta on tutkijan päätettävissä.³⁵⁴

Uskon, että sanomalehti-ilmoitusten tutkimisessa ja tulkinnassa tekemäni menetelmälliset ratkaisut olivat hyviä ja osuvia sekä saamani tulokset luotettavia ja toistettavissa olevia. Luvussa 2 olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimusprosessini etenemisen vaihe vaiheelta. Koen myös, että monilähteisyys eli aineistotriangulaatio on osin toiminut tutkielmassani. Pyrin paikallistamaan muun muassa Arnold Boosin asuinpaikkoja usean eri aineiston avulla. Ensisijaisesti kokosin asuinpaikat sanomalehti-ilmoituksista. Tarkemmassa asumispaikkojen asemoinnissa perehdyin myös arkistojen henkikirjoihin sekä verotus- ja takseerausasiakirjojen antamaan tietoon. Näin toimiessani pyrin mahdollisimman täsmälliseen Boosin asumisratkaisujen dokumentaatioon. Myös itse tutkielmassa pyrin mahdollisimman kattavaan ja kokonaisvaltaiseen tiedonmuodostukseen Arnold Boosia sekä hänen valokuviaan koskien. Boosin valokuviiin liittyvän luotettavuusarvioinnin laatimisen suhteen olen sen sijaan kriittisempi. Koen, että valokuvien sisällön tutkiminen on aina tekijänsä näköistä tulkintaa. Sen tähden ajattelen, että valokuvien tulkinnan luotettavuutta on vaikea arvioida. Toki voidaan havaita missä määrin eri elementtejä on tunnistettu ja onko kuva asetettu sen oikeaan kontekstiin, mutta muun tulkinnan ajattelen olevan yksilöllistä. Pohdin myös tutkimuksen objektiivisuutta, koska pitkäaikainen ja tiivis työskentely tutkimukseni päähenkilön kanssa on väistämättä tuonut Boosin lähelleni. Tästä huolimatta pyrin tutkielmassani objektiivisuuteen ja välttämään liiallista asettautumista Boosin asemaan.

³⁵⁴ Kananen 2015, 352–355.

9.3 Tutkimuksen johtopäätökset

Tutkielmani tavoitteena oli ensinnäkin selvittää ja raportoida valokuvaaja Arnold Boosin elämän ja ammatillisen uran vaiheita, mihin viittaa myös ensimmäinen tutkimuskysymykseni; *mitä tiedämme Arnold Boosista*. Sain laadittua eri arkistolähteitä hyödyntäen moniulotteisen ja jo olemassa olevaa tietoa täydentävän koosteen Boosista ja hänen vaiheistaan sekä valokuvausalan ammattilaisena että yksityishenkilönä. Tässä auttoi sekä Boosia koskeva sanomalehti- ja arkistoaineisto että lähdekirjallisuus. Kokoamani taustoitus Kuopion kaupungin tilanteesta 1800-luvun jälkipuolella auttoi paitsi ”sijoittamaan” Boosin kaupunkiin myös ymmärtämään niitä olosuhteita, joihin hän asettui. Lisäksi ymmärrystä valokuvaamisesta, valokuvauskäytännöistä ja -menetelmistä rakensi tutustuminen aihealueen kirjallisuuteen.

Boosin sangen runsas ilmoitusaineisto kertoo siitä, että hän käytti sanomalehti-ilmoittelua aktiivisesti tuodakseen asiakkaille julki valokuvaamopalvelujaan. Hänen ilmoituksensa olivat hyvin informatiivisia. Ilmoituksissaan hän sekä mainosti valokuvapalvelujaan että markkinoi maisemakuvauksiaan. Hänen sanomalehti-ilmoituksiaan kronologisesti tarkasteltaessa on aistittavissa paitsi hänen rohkeutensa ja yritteliäisyytensä myös hänen ammatillinen kehittyksensä. Hän pystyi teknisesti haasteellisessa ajan tilanteessa laajentamaan liiketoimintaansa muotokuvista maisema- ja edelleen reportaasikuviin saakka. Lisäksi hän seurasi alan kehitystä ja toi Saksanmatkojensa tuliaisina uusimpia, moderneja laitteita. Boosin sanomalehti-ilmoitukset välittävät lisäksi paitsi kyseisen ajan arvoja myös ajan kuvaa. Niiden kautta on muun muassa huomattavissa valuutan muutos ruplasta markkaan sekä kielen aseman vähittäin tapahtunut muutos.

Lisäksi tutkielmani tavoitteena oli esitellä ja analysoida Boosin Kuopio-valokuvat, mihin liittyvät myös toinen ja kolmas tutkimuskysymykseni; *miten Kuopio on esitetty Boosin valokuvissa ja millaisia arvoja ja merkityksiä kuvista välittyy*. Kuva-analyysi osoitti, että Kuopio näyttäytyy Boosin valokuvissa hyvin monesta eri näkökulmasta. Yhtäältä kuvat välittävät meille Kuopiosta kuvan pittoreskina, agraarisena pikkukaupunkina esteettisine maisemaelementteineen. Toisaalta kuvista välittyy myös kaupungin kehittyminen, uudistuminen, esiteollistuminen sekä myös kansainvälisten yhteyksien mahdollistuminen. Paitsi että kuvat ovat merkittävällä historiallisella ja kulttuurihistoriallisella tavalla dokumentteja 1800-lopun jälkipuolen Kuopiosta valottavat ne myös ajan yhteiskunnallista tilannetta. Kuvista on havaittavissa väestön asuinoloihin ja elinkeinoiniin liittyvää

yhteiskunnallisen kerroksellisuuden kuvaamista. Asuinolojen lisäksi Boosin kuvat ilmentävät kaupungin alkavaa teollistumiskehitystä ja liikenne- ja kauppalojen kehitystä. Lisäksi kuvista heijastuvat myös koti ja kirkko. Vaikka Boosin valokuvissa näkyy hyvin vähän ihmisiä ja yleensä liikettä, niistä huokuu kuitenkin elämä ja elämäntuntu. Boosin voidaan todeta harjoittaneen myös reportaasikuvausta, mistä kertovat hänen valokuvansa kaupungin tapahtumista. Kuvista välittyy Kuopio, pala Suomea ja suomalaisuutta. Selvää siis on, että Boosin valokuvat edustavat merkittävää dokumentaarista aineistoa.

Viitaan tässä jo aikaisemmin mainittuun Jukka Kukkosen ja kumppaneiden (1992) teokseen, jonka mukaan varhaisimmat valokuvaajamme saivat tulkintoihinsa vaikutteita muun muassa Topeliuksen teoksista. Boosin valokuvissa näen viitteitä pastoraalin perinteeseen, romantiikkaan ja realismiin. Puijon tornista otetun valokuvansa kautta Boos myös liittyi 1800-luvun suosittuun tapaan esittää korkealta kuvattua maisemaa. Kyseinen kuva kertoo siitä, että Boos seurasi aikaansa ja ajan ihanteita ja pyrki tuomaan niitä esille valokuvallisessa ilmaisussaan. Tekemästäni maisemakuvauksen jäsentymisestä niin Kuopiossa kuin koko Suomessa, on ollut suuri apu Boosin valokuvien tutkimisessa ja tulkinnessa. Lisäksi tutustuminen Kuopion rakennusten historiaan antoi runsaasti kontekstityötä valokuvien analysointiin. Koen saaneeni eri menetelmien ja näkökulmien avulla vastaukset tutkimuskysymyksiini. Kuva fyysisenä artefaktina että museologisena objektina ilmenee tutkielmassani parhaiten merkitysanalyysin yhteydessä. Kuva kulttuurisena ja kulttuuriperinnön ilmaisuna on puolestaan kontekstissa koko tutkielmaan.

Tutkielmani edetessä on vahvistunut entisestään ajatus siitä, että Boosin tuotannosta puhuttaessa enemmän on kyse siitä, mitä hänen tuotannostaan on *säästynyt*, kuin mitä hän on varsinaisesti kuvannut. Siksi en voi aineiston perusteella tehdä yleistyksiä siitä, mitä Boos yleensä valitsi kuvattavakseen. Voin ainoastaan analysoida sitä, mitä hänen säästynyt aineistonsa kertoo hänen kuvauskohteistaan. Jos koko Boosin tuotanto olisi tallella, olisi todella mielenkiintoista tarkastella sitä, mitä hän todella on kuvannut. Kun tiedetään hänen harjoittaneen ammattiaan Kuopiossa vuosina 1863–1880, voidaan päätellä hänen tuona aikana ottaneen lukuisia valokuvia. Hänen ilmoituksissaan mainostamat maisemakuvat niin Kuopion kaupungista kuin sen ulkopuolelta, esimerkiksi Nilsiästä, Leppävirralta ja aina Karjalasta saakka, vahvistavat että Boos on kuvannut paljon. Voidaan olettaa, että hän on valmistanut valokuvia asiakkaiden tilausten mukaan, niin että hänellä ei välttämättä ole ollut valmista kuva-aineistoa kovinkaan runsaasti. Vaikuttaa myös siltä, että Boosin kuolema lokakuussa 1880 on tullut nopeasti ja yllättäen, koska hänen tiedetään kuvanneen vielä lokakuun alussa. Tällä maininnallani viittaa myös siihen, että Boos tuskin ehti juurikaan

vaikuttaa jälkeensä jääneen valokuvallisen aineiston säilymiseen, vaan sen kohtalo on jäänyt jälkipolvien harkintaan.

On aika pohtia myös mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia. Tutkielmaani sisältyneen Boos-jäsennyksen ohella kokonaisuutta täydentäisi Boosin aikaisempien vaiheiden selvittäminen sekä hänen matkustusasiakirjojensa löytyminen. Oletan Boosin matkustaneen Kuopion ja Saksan väliset matkat vesiteitse Kuopion satamasta aina Saksaan saakka. Mietin, mahtaako arkistoissa olla tallella kyseiseen aikaan kyseisillä reiteillä liikennöivien alusten matkustajaluetteloita ja lokikirjoja, jotka voisivat olla apuna matkatietojen selvittämisessä. Tutkielman viime metreillä tuli tietoisuuteeni myös Boosin sisarenpojan, Arnold Knaben asuminen enonsa luona Kuopiossa. Myös hänen vaiheidensa selvittäminen osana Arnold Boos-tutkimusta olisi kiinnostava. Mielenkiintoista olisi myös selvittää Knaben asumisratkaisu enonsa kuoleman jälkeen.

Tärkeää olisi mielestäni myös kuvallisten Kuopio-tulkintojen aikaisempaa tarkempi ja perusteellisempi jäsentäminen. Mielenkiinnolla ajattelen koostetta, jossa olisi tulkintoja sekä tässä tutkielmassa mainittujen ja Kuopio-kuvauksia aikanaan laatineiden taiteilijoiden töistä aina uusimpiin nykyaikalaisten Kuopio-tulkintoihin saakka. Alkuperäinen ajatukseni oli liittää tutkielmaani Boosin Kuopio-kuvien ja historiatietojen oheen otteita myös aikalauskuvauksista, kuten esimerkiksi muisteluja ja kaunokirjallisia tekstejä. Tämä olisi kuitenkin laajentanut työtäni liikaa, eikä olisi ollut tämän tutkielman puitteissa mahdollista. Näen kuitenkin mahdollisena myös jäsennyksen, jossa olisi sekä kaupunkia esitteleviä valokuvia ja maalauksia että kirjallisia otteita kaupungin eri paikkoihin liittyvistä kuvauksista. Näen jäsennyksessä kuvat ja sanat tukemassa toisiaan ja parhaassa tapauksessa myös kirkastamassa toistensa tulkintoja.

10. POHDINTA

Tutkielman johdantoluvussa viitattiin meneillään olevaan kulttuuriperinnön eurooppalaisen teemavuoteen, joka peräänkuuluttaa kansalaisten osallisuutta kulttuuriperintöön. Näen esimerkiksi valokuvat sekä keinona että voimavarana, joiden yhdessä katseleminen, tarkasteleminen ja muistelemine mahdollistavat vuoropuhelua ja kommunikointia toistemme kanssa. Meillä on yhtäältä oikeus omaan kulttuuriperintöön, mutta toisaalta myös velvollisuus vaalia ja huolehtia siitä siten, että se säilyy myös tuleville sukupolville. Historioitsija David Lowenthal (1985) toteaa teoksessaan *The Past is a Foreign Country* seuraavasti: ” Me tarvitsemme kulttuuriperintöä, joka yhdistää menneen sekä nykyisyyden

ja jonka kanssa voimme toimia jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Tämä kulttuuriperintö on paitsi välttämätön, myös väistämätön; emme voi välttää sitä, että menneisyys on jossain määrin oma luomuksemme. Nykyajan näkemykset voidaan liittää menneisyyden merkitykseen. Sen sijaan, että kumartaisimme sen totuutta, voimme puhaltaa siihen uutta elämää.”³⁵⁵ Toivottavasti jatkossa arkistot avautuisivat entistä avoimimmiksi ja muun muassa niiden kätköissä olevat valokuvat pääsisivät ihmisten nähtäviksi ja koettaviksi. Todella hienoa on se, että Suomen Museot Online-palvelu tuo muun muassa vanhoja valokuvia, karttoja ja piirroksia esille ja ihmisten tietoisuuteen, josta ne mahdollisesti pääsevät kohti uusia muisteluja, tutkimuksia ja tulkintoja.

Tutkielmani koski Arnold Boosin jälkeensä jättämää valokuvallista perintöä. Onneksemme Boosin valokuvakokoelma on hyvässä tallessa Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa, missä myös mahdollistuu sen tutkimus, tiedonvälitys ja näytteille asettaminen. Itse Boosin valokuvien säilymisen ohella on ilahduttavaa myös huomata, että suuri osa hänen valokuviansa esittämistä rakennuksista on edelleen olemassa. Lisäksi monet näistä rakennuksista ja alueista ovat vaalimisperusteiltaan historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti merkittäviä sekä kuuluvat valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Sekä rakennukset että Boosin valokuvat jatkavat olemassaoloaan ja rakentavat konteksteja menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Tutkielma auttoi tarkastelemaan Kuopion kaupunkia uudesta perspektiivistä ja hahmottamaan sen ajallisia kerroksia. Kaupunkialueella kävellessäni huomaan katselevani ympärilläni ikään kuin uusin silmin. Katuja, rakennuksia ja maisemia tarkastellessani kuvittelen kaupungin kerroksellisuuden ja koko kaupunkikeskusta-alueen ympäristöllisen, reilussa sadassa vuodessa tapahtuneen muutoksen. Paitsi uusi, rakentunut tieto Kuopion kaupungin synnystä, kehityksestä ja kaupunkiin sekä sen ympäristöön liittyvän kuvallisen ilmaisun jäsentymisestä ovat juurruttaneet minut tiiviimmin omaan kotikaupunkiini ja sen historiaan.

Usein valokuvaa tarkastellessamme näemme vain fyysisen valokuvan, jonkun kuvaaman otoksen, mutta itse valokuvaaja jää pimentoon. Tutkielmassani olen nostanut esiin siihen liittyvien valokuvien takana olevan kuvaajan. On arvostettava Arnold Boosin aloitteellisuutta muun muassa siinä, miten hän Kuopiossa alkoi kuvata kaupunkiympäristön rakennuksia ja

³⁵⁵ Lowenthal 1985, 410: We require a heritage with which we continually interact, one which fuses past with present. This heritage is not only necessary but inescapable; we cannot now avoid feeling that past is to some extent our own creation. If today's insights can be seen as integral to the meaning of the past, rather than subversive of its truth, we may breathe new life into it. Oma suomennos

maisemia. On pakko myös ihailla sitä sitkeyttä, mitä Puijon torniin tai Vuorelan rinteille kapuaminen suurikokoisen, painavan kameran kanssa on vaatinut. Haasteita on varmasti liittynyt myös hänen Suomessa matkusteluun ja valokuvaamiseen. Vaivatonta ei liene myöskään ollut liikkuminen Suomen ja Saksan välillä kyseisenä aikana. Boos ylitti sekä urallaan että yksityiselämässään hyvin monia esteitä. Hän ponnisteli omista, invaliditeetin varjostamista lähtökohdistaan koti valokuvaajan ammattia. Hän jätti oman synnyinmaansa taakseen matkaten kohti uutta ja tuntematonta. Kuopioon asettuessaan hän joutui ylittämään kielimuureja kommunikoidessaan hänen äidinkieltään taitamattomien ihmisten kanssa. Hänen Kuopio-vaiheitaan värittivät myös lukuisat ateljeiden/asuntojen muutot. Lisäksi hänen hieman epäselväksi jääneet rakennushaaveensa olivat varmasti myös suuri haaste hänen urallaan.

Tutkielman aikana Boos oli luonnollisesti paljon mielessäni ja kulki matkakumppaninani arjessa. Olisin kovasti halunnut löytää yhden Boosia *itseään* esittävän valokuvan, niin olisin konkreettisesti nähnyt, kenen kanssa olen matkani jakanut. Valokuvaa Boosista en löytänyt, mutta hänen passitietonsa kertoivat, minkäväriset silmät ja hiukset hänellä oli. Tämän tiedon ohella olen ainoastaan tyytynyt kuvittelemaan sekä häntä että hänen vaiheitaan. Myös Boosin perukirja auttoi suuresti rakentamaan hänestä kuvaa ja käsitystä. Se antoi viitteitä siitä, millaisessa kotiympäristössä hän asui ja eli. Se välitti myös tietoa ihmisistä hänen ympärillään. Perukirja kertoi paitsi hänen läheisistään, myös hänen velkojistaan ja velallisistaan. Sekä perukirjan että myös muun arkistoaineiston avulla sain muun muassa tietää, kuka oli Boosin vaatturimestari tai kenen luona hän kävi leikkauttamansa hiuksensa. Tiedän myös hänellä olleen ainakin kaksi eri aikaista taloudenhoitajaa auttamassa arjen sujumisessa. Mietin myös hänen jäljellejäänyttä omaisuuttaan, ennen kaikkea valokuvia mutta myös hänen kotinsa irtaimistoa. Vieläkö jonakin päivänä jonkin Kuopion alueen puutaloremontin yhteydessä putkahtaa esiin hänen valokuviaan? Entä missä ovat hänen huutokaupatut huonekalunsa? Koristaako Boosin divaanisohva jonkin kuopiolaiskodin olohuonetta? Kenen hallussa on nykyisin hänen hyväksi mainittu maisemakameransa?

Tutkielmani äärellä kuvittelin myös, millaista hänen elämänsä on ollut ja miten hän tarkasteli Kuopiota ja kuopiolaisia kameransa takaa. Toisinaan kuvittelin hänet työnsä ääreen ateljeehensa, valokuvaajan rooliin. Toisinaan taas kuvittelin hänet kävelemässä menneen Kuopion tomuisilla teillä. Mietin, keitä hän matkallaan kohtasi ja keiden kanssa jäi kenties vaihtamaan muutaman sanan. Boosille kaupunki ja kaupunkilaiset tulivat tutuiksi vuosien varrella ja hän kaupunkilaisille. Hän asioi ja seurusteli kaupunkilaisten kanssa, mutta tunsiko

hän kuuluvansa tähän vilkkaiden ja nopealiikkeisten savolaisten kansoittamaan kaupunkiin? Oliko hänellä ulkopuolinen olo kaupungissa, jossa oli viihtynyt jo pitkään? Kaipasiko hän omia synnyinseutujaan ja omaa kieltään, jolla onnekseen sai kommunikoida kaupungissa asuvien maanmiestensä kanssa? Miten saksalaisuus määritteli häntä ja suhtautuivatko kaupunkilaiset häneen ensisijaisesti valokuvaajana vai saksalaisena valokuvaajana?

Taide- ja kulttuurihistorioitsija Hanna-Reetta Schreck (2017) mainitsee yhden myös itse tiedostamani henkilöhistoriallisen tutkimuksen vaaran paikan, *samuuden* harhan, joka seuraa tutkijan samaistumisesta tutkittavaan. Yhdyn myös Schreckin toteamukseen siitä, että tietoinen pyrkimys asettua tutkittavan asemaan on kuitenkin koko ajan vienyt tutkielmaa eteenpäin.³⁵⁶ Omasta puolestani voin myös lisätä, että samaistuminen Boosin asemaan on mielestäni luonut tulkinalle myös uusia näkökulmia ja antanut siihen syvyyttä. Lisäksi Schreck siteeraa taidehistorioitsija Michael Ann Hollya (2015), jonka mukaan taideteosten kanssa työskennellessä mukana on aina melankolia, suru teosten tavoittamattomuudesta. Ne elävät omaa elämäänsä ja meidän tehtävänämme on pyrkiä lähestymään niitä, vaikka siihen sisältyy myös asioita, joita emme koskaan voi ymmärtää tai tavoittaa. Teokset eivät myöskään enää ole niitä, mitä ovat joskus olleet. Sen tähden ne sytyttävät meissä surullisen ja kaipaavan tunteen menneeseen, meille tavoittamattomaan. Välillä tunnemme saaneemme kiinni kadonneesta ja kuvittelemme pystyvämme muovaamaan sen uskottavaksi kertomukseksi. Tämä usko on se, joka saa meidät jatkamaan toimintaamme.³⁵⁷ Näin koin myös Boosin teosten kohdalla. Arnold Boosin valokuvat, kuten aiemmin jo totesin, paitsi yhdistävät menneisyyden ja nykyisyyden, kurkottelevat myös tulevaisuuteen ja liittyvät yhteen monin eri sitein. Me emme pääse hänen aikaansa, mutta voimme kokea hänen valokuviansa kautta jotakin, mitä hän kenties kuviensa avulla halusi katsojille viestiä ja haastaa näkemään. Meistä itsestämme riippuu, otammeko haasteen vastaan.

³⁵⁶ Schreck 2017, 366.

³⁵⁷ Schreck 2017, 365–366.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Digitaaliarkisto (DA).

Kuopion läänin henkikirjat.

Saatavilla: <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?o=0>

Henkikirjat 1862–1862.

Henkikirjat 1865–1865.

Henkikirjat 1866–1866.

Henkikirjat 1868–1868.

Henkikirjat 1869–1869.

Henkikirjat 1870–1870.

Henkikirjat 1871–1871.

Henkikirjat 1872–1872.

Henkikirjat 1874–1874.

Henkikirjat 1875–1875.

Henkikirjat 1876–1876.

Henkikirjat 1877–1877.

Henkikirjat 1878–1878.

Henkikirjat 1879–1879.

Henkikirjat 1880–1880.

Joensuun Maakunta-arkisto (JoMA), Joensuu.

Kuopion maistraatin arkisto (KMA).

7.8.1865 § 8 Kuopion maistraatin arkisto/Tuomiokirja. Ca:55.

17.7.1880 Kuopion maistraatin arkisto/Tuomiokirja. Ca:69.

Kuopion raastuvan oikeuden arkisto (KRO).

Eb:12 Perukirjat 1875–1883.

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo (KHM), Kuopio.

Kuopion kaupunginarkisto (KKA), Kuopio.

Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1870–1873.

Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1874–1877.

Kuopion kaupungin taksoitusluettelot 1877–1880.

Takseeraus-, äyri-, verotus- ja kantokirjat 1878–82.

Takseeraus- ja veroituskirja palvelijoille ym. vuodelta 1878.

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Kuopion asemakaavakartta 1778.

Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto.

Passiasiakirjat 1820-1896.

Senaatin talousosaston registraattorinkonttorin arkisto.

akti STO AD 1317/19 1877.

Aakkosellinen rekisteri 1852. Hagen, Saksa. Asiakirja 25.11.1877.

Huszug aus dem grösseren evangelischen Gemainde Hagen 6.10.1875.
Hagenin Suuren evankelisen kirkonkirjaote.

Kuopion läänin kuvernöörin asiakirja 26.4.1872.

Königlich Preussischer Reisepass für das Ausland 1860.

Matkapassi ulkomaille. Kuninkaallinen preussilainen rekisteri 1860.

Senaatin asiakirja 23.10.1877.

Vakuutusyhtiö Tarmon arkisto.

Ainaispalovakuutukset n: o 320, Kuopio.

Museovirasto (MV), Helsinki.

C. A. Gottlund, Antiquariska Samlingar III.

C. G. Hasselin piirroskartta 1806.

Kuva 7: Boos, Arnold (1875–1880) *Piispantalo Piispanpuisto Tuomiokirkko.*

Kuva 13: Boos, Arnold (1875–1880) *Maljalahti.*

Kansalliskirjasto (KK), Helsinki.

Kansalliskirjaston digitoidut aineistot.

Sanomalehtiarkisto.

Saatavilla:

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/search>.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/titles>.

Sanomalehdet.

Helsingfors Dagblad 20.11.1880–12.12.1880.

Hämäläinen 25.4.1862.

Kuopion Sanomat 2.6.1881.

Otawa 14.3.1862.

Tapio 1.5.1862–29.1.1881.

Savo 3.1.1879–31.12.1880.

Wiborg 20.7.1859.

Riksarkivet (RA), Tukholma.

Allmänna Brandförsäkringsverket.

Brandförsäkningar, Kuopio.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Anttila, Pirkko. (2006). *Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, teos, tekeminen* (2. p.). Hamina: Akatiimi.

Autti, Mervi. (2010). *Etsimessä neitikulttuuri: 1900-luvun alun valokuvaajanaisia Rovaniemellä*. Helsinki: Musta taide.

Barthes, Roland. (1985). *Valoisa huone: La chambre claire = Camera lucida*. [Hki]: Kansankulttuuri: Suomen valokuvataiteen museon säätö.

Ervamaa, Jukka. (1975). *von Wright-veljesten taiteen haminalahtelaisista lähtökohdista*. Teoksessa Antti, Rytönen (toim.) *Kuopion pitäjän kirja*. [Kuopio]: Kuopion kaupunki, 787–798.

Ervamaa, Jukka. (1977). Käsityöläismestareista von Wright-veljeksiin Taiteilijan urasta ja asemasta 1700-luvulta 1800-luvun alkupuolelle. Teoksessa Aimo Reitala & Jukka Ervamaa (1977). *Taidehistoriallisia tutkimuksia: Konsthistoriska studier*. 3. Helsinki: Taidehistorian seura, 9–56.

Eskola, Jari. (2015). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.

Granö; Olavi. (2002). Suomalaisen maiseman tutkiminen. Teoksessa Inkeri Pitkäranta & Esko Rahikainen (toim.) *Suomalainen maisema: Maisemantutkimuksen näkökulmia = Det finländska landskapet: olika synvinklar inom landskapsforskningen = The Finnish landscape: perspectives on landscape research*. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto, 9.

Hannula, Seppo. (1993). *Omalla linjalla 110 vuotta: [Kuopion puhelinyhdistys 1883-1993]*. [Kuopio]: Kuopion puhelinyhdistys.

Hietakari, Eero. (1952). *Osakeyhtiö Gust. Ranin: Savon vanhin kauppahuone 1852-1952*. [Kuopio]: [Gust. Ranin].

Hietakari, Eero. (1959). *Juantehtaan rautakauppa - Tmi Carlsonin rautakauppa - Rautakauppaosakeyhtiö John Carlson - Osakeyhtiö Carlson 1859-1959*. Kuopio.

Hietakari, Eero. (1968). *Herman Saastamoinen: Savolainen yrittäjä murroskaudelta*. Kuopio: [H. Saastamoinen].

Hirn, Sven. (1972). *Kameran edestä ja takaa: Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1839-1870*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätö.

- Hirn, Sven. (1977). *Ateljeesta luontoon: Valokuvaus ja valokuvaajat Suomessa 1871-1900*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö.
- Hirn, Sven. & Markkanen, Erkki. (1987). *Tuhansien järvien maa: Suomen matkailun historia*. Jyväskylä: MEK.
- Holly, Michael Ann. (2013). *The melancholy art*. Princeton: Princeton University Press.
- Hovi, Olavi. (1995). *Leppävirran historia: 2, Leppävirran historia. Kunnan ja kuntalaisten vaiheita kunnallishallinnon uudistamisesta 1990-luvulle*. [Leppävirta]: Leppävirran kunta.
- Huovila, Marja., Liskola, Pirkko. & Piilahti, Kari-Matti. (2009). *Sukututkimuksen käsikirja*. Helsinki: WSOY.
- Huttunen, Kaarina. & Hannula, Seppo. (1981). *Kuopion kaupunginkirjasto 1872-1972*. Kuopio.
- Hällström, Catherine. a. (1992). *Naisvalokuvaaja Suomessa 1859–1879*. Teoksessa Jukka Kukkonen, Tuomo-Juhani Vuorenmaa & Jorma Hinkka. *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 362–364.
- Ilvas, Juha. (2008). *Meidän kuvamme: Maa ja kansa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Järvinen, Kyösti. & Korpisaari, Paavo. (1940). *Sata vuotta suomen tukkukauppaa: 1-2*. Helsinki: Suomen Kauppa ja Teollisuus Oy.
- Kahra, Taavi. (1957). *Kuopion kaupungin taloushallinnon historia 1877-1928: 2*. Kuopio: Kuopion kaupunki.
- Kananen, Jorma. (2010). *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja palvelut -yksikkö.
- Kananen, Jorma. (2015). *Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karttunen, K.I. (1945). *Saimaan vesistön höyrylaivaliikenteen 100-vuotishistoria*. Helsinki.
- Kauppi, P., Latvala, P., Matikka, H. & Salmela, U. (2015). *Kohti kestäväää kulttuuriperintötyötä: Taustaselvitys Faron yleissopimuksen voimaansaattamiseksi Suomessa*. [Helsinki]: Museovirasto. Saatavilla: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kohti-kestavaa-kulttuuriperintotyota.pdf>. (viitattu 9.2.2018).
- Kinaneen, Pauliina. (2009). Museologiset objektit. Teoksessa Pauliina, Kinanen (toim.) *Museologia tänään*. [Helsinki]: Suomen museoliitto, 168–186.
- Kinnunen, Matti. (1982). *Sanan valtaa Kallaveden kaupungissa: 1, Kuopion sanomalehdistön historia 1844-1917*. [Kuopio]: Savon sanomain kirjapaino.
- Kukkonen, Jukka., Vuorenmaa, Tuomo-Juhani. & Hinkka, Jorma. (1992). *Valokuvan taide: Suomalainen valokuva 1842–1992*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- (2014). *Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020: Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö: Ympäristöministeriö. Saatavilla:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%C3%A4rist%C3%B6strategia_2014.pdf?sequence=1 (viitattu 7.12.2017).

(2007). *Kuopion kulttuuriympäristö: Strategia ja hoito-ohjeet*. Kuopio: Kuopion kaupunki. Saatavilla: <https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7450879/Nettiympstrat.pdf/9c53d480-f50f-4be6-a281-da7d1513ee93>. (viitattu 2.11.2016).

(2006). *Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi: Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten*. Pohjois-Savon liitto. Saatavilla: <https://www.pohjois-savo.fi/media/liitetiedostot/aluesuunnittelu/kaavat/kaavaselvitykset/ksmk/ksmk-kuopion-seudun-kulttuuriymparisto-seutukunnan-vahvuudeksi.pdf> (viitattu 11.11.2017).

Kähkönen, Sirpa. (2011). *Kuopion taivaan alla*. [Kuopio]: Kuopion isänmaallinen seura.

Laine, Timo. (2015). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

Lakio, Matti. (1975). *Teollisuuden kehittyminen Itä-Suomessa 1830-1940: Aluehistoriallinen tutkimus teollisuudesta Kuopion ja Mikkelin läänissä*. Mikkeli: Itä-Suomen instituutti.

Lappalainen, Pekka. (1982). *Kuopion historia I: Kuopion kaupungin esivaiheet ja perustamistoimet*. Kuopio: Kustannuskiila.

Lowenthal, David. (1985). *The past is a foreign country*. London: Cambridge U.P.

Lukkarinen, Ville. & Waenerberg, Annika. (2004). *Suomi-kuvasta mielenmaisemaan: Kansallismaisemat 1800- ja 1900-luvun vaihteen maalaustaiteessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Taidekoti Kirpilä.

Marin, Merja. & Rieki, Helena. (1995). *Kuopion läänin pappilat: Historiaa ja nykypäivää*. [Kuopio]: [Kuopion kulttuurihistoriallinen museo].

van, Mensch. Peter. (1992) *Towards a methodology of museology*. PhD Thesis, University of Zagreb. Saatavilla:

<http://web.archive.org/web/20000530103007/http://www.xs4all.nl:80/~rwa/boek12.htm> (viitattu 12.1.2018).

Merikanto, Toimi. (1952). *Kuopion WPK: N 75-vuotistaipaleelta*. Kuopio: Kuopion WPK.

Miles, Matthew. B. & Huberman, A. Michael. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. ed.). Thousand Oaks: Sage.

Mönkkönen, Mauri. (1996). *Kuopion historia: 7, Kuopion pitäjän, Kuopion maalaiskunnan ja Riistaveden historia*. Kuopio: Kustannuskiila.

Nilsson, Jens. (2016). *Digitaalisen sukututkimuksen opas*. Helsinki: Suomen Sukututkimusseura - Genealogiska Samfundet i Finland.

Nummela, Ilkka. (1989). *Kuopion historia: 3, Kunnallishallinnon uudistamisesta sen demokratisointiin 1875–1918*. Kuopio: Kustannuskiila.

- Nuotio, Simo. (1990). *Kuopion kauppamerenkulku vuosina 1856-1889: Saimaan kanavan avautumisesta Savon radan valmistumiseen*. [Kuopio]: Kuopion kaupunginhallitus.
- Ockenström, Lauri. (2012). Erwin Panofskyn ikonologia ja sen perintö. Teoksessa Annika Waenerberg & Satu Kähkönen (toim.) *Taidetta tutkimaan: Menetelmiä ja näkökulmia*. [Jyväskylä]: Kampus Kustannus, 211–230.
- Panofsky, Erwin. (1939). *Studies in iconology: Humanistic themes in the art of the Renaissance*. New York: Oxford University Press.
- Panofsky, Erwin. (1955). *Meaning in the visual arts*. Garden City, N.Y.: Doubleday & Company. Saatavilla: https://monoskop.org/images/0/0c/Panofsky_Erwin_Meaning_in_the_Visual_Arts.pdf. (viitattu 17.4.2018).
- Papanek, Victor. (1991). *Design for the real world: Human ecology and social change* (2. ed., completely rev., repr.). London: Thames and Hudson.
- Pennonen, Anne-Maria. (2017). Taiteilijaveljekset Magnus, Wilhelm ja Ferdinand von Wright taiteen ja tieteen leikkauspisteessä. Teoksessa Anttonen, Erkki, Pennonen, Anne-Maria, Aaltonen, Hannu, Nasretdin, Ainur & Pakarinen, Hannu. (2017). *Veljekset von Wright: Taide, tiede ja elämä*. Helsinki: Ateneumin taidemuseo, 11–35.
- Popper, K. R. (1979). *Objective knowledge: An evolutionary approach* (Rev. ed. with corrections and a new appendix 2.). Oxford: Oxford University Press.
- Pöykkö, Kalevi. (1984). Suomalaisen maisemataiteen kansallisista piirteistä. Teoksessa Anneli Ilmonen. (toim.) *Löytöretki maisemaan Suomalaisuus kuvataiteessa 1700-luvulta nykypäivään*. Tampere: Tampereen taideyhdistys, 7–16.
- Riekk, Helena. (2005). *Kuopion kaupungin rakennushistoria: Kaupungin rakentamisvaiheita vuodesta 1875*. Kuopio: [Kuopion kaupunki].
- Riimala, Erkki. & Myllylä, Martti. (1983). *Suomalaisia höyrylaivoja 150 vuotta: Maailman merillä ja kotivesillä 1833-1983*. [Hki]: Suomen höyrypursiseura.
- Saarikivi, Sakari., Siltari, Aimo. & Riekk, Helena. (1982). *Kuvataiteilijoiden Kuopio*. [Kuopio]: Kustannuskiila.
- Savolainen, Kalle. (1950). *Vasikkasaari*. Kuopio: [kustantaja tuntematon].
- Schreck, Hanna-Reetta. (2017). *Minä maalaan kuin jumala: Ellen Thesleffin elämä ja taide*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Seppä, Anita. (2012). *Kuvien tulkinta: Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle*. [Helsinki]: Gaudeamus.
- Sinisalo, Hannu. & Tähtinen, Ritva. (1996). *Suomen valokuvaajat 1842-1920*. [Helsinki]: Suomen valokuvataiteen museon säätiö.
- Tiitta, Allan. (2002). Suomalaisen maiseman hahmottuminen. Teoksessa Inkeri Pitkäranta & Esko Rahikainen (toim.) *Suomalainen maisema: Maisemantutkimuksen näkökulmia = Det finländska landskapet: olika synvinklar inom landskapsforskningen = The Finnish landscape: perspectives on landscape research*. Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto, 12–16.

Toivanen, Pekka. (2000). *Kuopion historia: 2, Savon residenssistä valtuusmiesten aikaan*. [Kuopio]: Kuopion kaupunki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turpeinen, Oiva. (1986). *Nälkä vai tauti tappoi? Kauhunvuodet 1866-1868*. Hki: [Suomen historiallinen seura].

Vahtola, Jouko. (2017). *Suomen historia: Kivikaudesta 2000-luvulle* (Uudistettu painos.). Helsingissä: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Vallius, Antti. (2015). *Kaunis Suomi: Maaseutumaisemakuvaston historiaa 1800-luvulta EU-Suomeen*. Helsinki: Tammi, Bookwell.

Vilkuna, Janne. (2009). Museologian vaiheita. Teoksessa Paula Kinanen (toim.) *Museologia tänään*. [Helsinki]: Suomen museoliitto, 44–65.

Vilkuna, Janne. (2010). Museologia ja Suomen museot. Teoksessa Susanna Pettersson & Pauliina Kinanen (toim.) *Suomen museohistoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 332–346.

Vuorikari, Outi., Riekk, Helena., Marin, Merja. & Wright, Riitta. v. (2009). *Johan Vilhelm Snellmanin jalanjäljillä Kuopiossa 1843-1849*. [Kuopio]: [Kulttuurikolmikko].

Väisänen, Liisa. & Peretto, Marco. (2017). *Kuvan tuhat sanaa: Kuinka ymmärtää kuvan kieltä*. Helsinki: Kirjapaja.

Painamattomat lähteet

Lahdelma, P. (2009). Katkeransuloiset Karjalan kuvat. Kontekstualisoiva tutkimus Karjalakuvateoksista 1940–1942. Turun yliopisto. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Laitinen, A. (2017). Valokuvaus kuvataiteilijan apuvälineenä Tampereen ensimmäinen ammattitaiteilija Kaarlo Vuori (1863–1914) muotokuvamaalarina ja valokuvaajana. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Lipsonen, N. (2011). Valokuvien sisällönkuvailu ja merkitysten muodostuminen museon kuva-arkistossa. Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Zweyberg, J. (2016). Kirkossa kuulutettu, lehdessä painettu Julkinen tiedonkulku Jyväskylässä 1865–1880. Jyväskylän yliopisto. Historian ja etnologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Elektroniset lähteet:

Council of Europe. (2018). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. Saatavilla: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680083746> (viitattu 2.12.2017).

Halme, A., Mustonen, T., Taavitsainen, J., Thomas, S. & Weij, A. (2018). *Heritage is Ours: Citizens participating in decision making* (1. painos.). Helsinki: Europa Nostra Finland ry. Saatavilla: <http://www.europeanostra.fi/heritage-is-ours-citizens-participating-in-decision-making/>. (viitattu 23.3.2018).

Häyhä, H., Jantunen, S. & Paaskoski, L. (2015). *Merkitysanalyysimenetelmä*. Helsinki: Suomen museoliitto. Saatavilla:

<http://www.museoliitto.fi/doc/Merkitysanalyysimenetelma1.pdf>. (viitattu 12.10.2017).

Jyväskylän yliopisto. (2018). Aineellinen kulttuuri. Saatavilla:

<https://staff.jyu.fi/Members/maimakin/jargon/aihealueet/kohteet/aineellinen> (viitattu 24.3.2018).

Jyväskylän yliopisto. (2018). Menetelmäpolkuja humanisteille. Saatavilla:

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/lahiluku> (viitattu 2.2.2018).

Kielitoimiston sanakirja. (2018). Saatavilla:

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (viitattu 19.3.2018).

Kulttuuriperintöbarometri. (2017). Museovirasto ja ympäristöministeriö. CC BY 4.0 Saatavilla: <http://www.kulttuuriperintovuosi2018.fi/fi/mista-on-kyse/kulttuuriperintobarometri> (viitattu 28.1.2018).

Kulttuuriperintöbarometri. (2017). Museovirasto ja ympäristöministeriö. CC BY 4.0

Saatavilla: <http://www.kulttuuriperintovuosi2018.fi/assets/files/Kulttuuriperintobarometri.pdf> (viitattu 28.1.2018).

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo. (2018). Saatavilla:

<http://kulttuurihistoriallinenmuseo.kuopio.fi/valokuva-arkisto> (viitattu 11.1.2017).

Museovirasto. (2009). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Saatavilla:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=634. (viitattu 3.3.2018).

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=631 (viitattu 3.3.2018).

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=632 (viitattu 3.3.2018).

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=635 (viitattu 3.3.2018).

Museovirasto. (2017). Suomen Museot Online. Saatavilla:

<http://www.suomenmuseotonline.fi/fi/kohde/KUOPION+KULT.+HIST.+MUSEO/ALAMUSEO+KHM+KUOKHM/KHM/B/VA/3258?freetextSearch=boos&itemIndex=3>. (viitattu 9.11.2017).

Museovirasto. (2018). Kulttuuriperinnön eurooppalainen teemavuosi 2018.

Saatavilla: http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/kansainvalinen_toiminta/kulttuuriperintovuosi-2018 (viitattu 28.1.2018).

Pohjois-Savon Muisti. (2018). Kuopion kartat. Saatavilla: <http://arkisto.pohjois-savonmuisti.fi/kuopionniemi.html> (viitattu 25.2.2018).

Suomen Rahapaja. (2017). Suomalaisen rahan historia. Saatavilla: https://www.suomenrahapaja.fi/fin/about_money/the_history_of_finnish_money.

(viitattu 12.12.2017).

Suomen valokuvataiteen museo. (2017). Kuka kuvasi? Saatavilla:

<http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/#valokuvaaja/372> (viitattu 17.12.2017).

Suomen valokuvataiteen museo. (2017). Kuka kuvasi? Saatavilla:

<http://kukakuvasi.valokuvataiteenmuseo.fi/#valokuvaaja/1660> (viitattu 29.1.2018).

Valokuvat

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon kuva-arkisto 2017.

Kuva 1: Boos, Arnold (1879–1880) *Kuopion satama*.

Kuva 2: Boos, Arnold (1875–1880) *Vasikkasaari. Tuulimyllyjä ja aittoja*.

Kuva 3: Arnold Boosin kumileimasimella signeeraama valokuva.

Kuva 4: Boos, Arnold (1875–1880) *Puutalo kaupungintalon tontilla. Hämäläisen talo*.

Kuva 5: Boos, Arnold (1880) *Puutalo Kauppakatu 25*.

Kuva 6: Boos, Arnold (1875–1880) *Kuninkaankatua*.

Kuva 8: Boos, Arnold (1875–1880) *Pappilanmäki*.

Kuva 9: Boos, Arnold (1879–1880) *Kuopion satama*.

Kuva 10: Boos, Arnold (1880) *Näkymä Väinölänniemeltä Puijolle*.

Kuva 11: Boos, Arnold (1875–1880) *Vasikkasaari. Tuulimyllyjä ja aittoja*.

Kuva 12: Boos, Arnold (1880) *Näköala Puijon tornista*.

Kuva 14: Boos, Arnold (1878–1880) *Maljalahti*.

Kuva 15: Boos, Arnold (9/1880) *WPK, harjoitus*.

Kuva 16: Boos, Arnold (10.7.1877) *VPK Väinölänniemellä*

Kuva 17: Boos, Arnold (1877–1880) *VPK Väinölänniemellä*.

Kuva 18: Kari Jämsenin ottama valokuva Uno Gyllingin laatimasta asemakartasta 1881.

Muut valokuvat: Rönkkö, Jari 2017–2018.

Karttapohjat: [wikimedia.org](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fi/thumb/6/62/Suomi.karttapohja.svg/344px-Suomi.karttapohja.svg.png). Saatavilla: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/fi/thumb/6/62/Suomi.karttapohja.svg/344px-Suomi.karttapohja.svg.png> (viitattu 12.3.2017).

ja peda.net. Saatavilla: https://peda.net/forssa/perusopetus/maantieto32/monenlaiset-kartat/teht/suomen-kartta/suomen-kartta:file/download/suomen_kartta_cc.PNG (viitattu 12.3.2017).

Liitteen lähteet

Sanomalehti-ilmoitukset.

Helsingfors Dagblad 20.11.1880.

Hämäläinen 25.4.1862.

Kuopion Sanomat 2.6.1881.

Otawa 14.3.1862.

Tapio 14.3.1863–29.1.1881.

LIITTEET

LIITE 1 Sanomalehti-ilmoitukset

1862:

Photografiska Porträtter,
ändamålsenliga till presenter

utföres af undertecknade boende å Hôtel de Wibourg.
Atelieirn är tillgänglig fr kl. 8 f. m. till kl. 6 eft. m.

Då vår vistelse härstädes blott blifver en kort tid,
inbjudes den högtärade publiken att med första hedra
oss med sitt besök och ej låta ett tillfälle blifva obegag-
nat, som för en ringa utgift troget åskådliggör en kär
slägting eller en vän.

Stereoskoper af Amerika, Berlin, London, Paris m. fl.
äro emot en ringa afgift att beses från kl. 8 f. m. till
8 eft. m.

F. A. Schröder & Boos,
Photografer från Stettin.

Ottawa, 14.03.1862, nro 11, s. 8

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/422424?page=8>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

PHOTOGRAFISKA PORTRÄTTER,
af alla slag utföras af undertecknad; deri-
bland jemväl visitkort, passande till presen-
ter, å 5 rub. för helt och 3 rub. för halft dus-
sin. Min Atelier är hos A. Nordin och hål-
les tillgänglig fr. kl. 8 f. m. till kl. 7 e. m.

Då min vistelse härstädes blott blifver en
kort tid, inbjudes den högtärade publiken
att med första hedra mig med sitt besök
och ej låta ett tillfälle blifva obegagnadt, som
för en ringa utgift troget åskådliggör en kär
slägting eller vän.

Boos,
Photograf från Stettin.

Hämäläinen, 25.04.1862, nro 16, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/386505?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1863:

ATELIER
för Fotografiska porträtter.
Fotografier på papper af större eller mindre format, eleganta visitkort à 3 rub. för $\frac{1}{2}$ och 3 rub. för helt dussin samt fotografier på glas med nyligen från Tyskland ankomna fina ramer från 1 rub. till högre pris. Min vistelse härstädes blifver blott en kort tid. Ateliern är öppen från kl. 10 f. m. till kl. 4 e. m.,
A. Boos,
Fotograf från Berlin,
boende uti Handl. Rauhkaises gård vid Gymnasi torget.

Tapio, 14.03.1863, nro 11, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441366?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1864:

Fotografisk Atelier.
Den högtärade publiken i denna stad och dess granskap får jag vördsamt tillkännagifva, att jag återvändt från Tyskland med apparater af nyaste uppfinning, som i alla afseende frambringa de utmärktaste resultat. Jag rekommenderar mig därför härmedelst för det högtärade publikum till förfärdigande af porträtter och visitkort af hvarje format, som åstundas, ett helt dussin för $4\frac{1}{2}$ rubel och $\frac{1}{2}$ dussin för $2\frac{1}{2}$ rubel etc. etc. Min bostad är hos Hökaren Toivanen midt emot Herr musik-Direktören Strunck, ingången från gården första trappan. Kuopio i April 1864.
Högaktningfullt
A. BOOS och PILGRADT,
Fotografer.

Tapio, 23.04.1864, nro 17, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441786?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Fotografisk Atelier.

Den högtärade publiken i denna stad och dess granskap får jag härmedst värdsamt tillkännagifva att jag nyligen uppbygd mig ny atelier i Fougdilainens eller i samma gård der herr Direktör Strunck bor och öppnar den Måndagen den 29 Augusti, för förfärdigande af såväl porträtter som visitkort af hvarje format, som åstundas. Kuopio i Augusti 1864.

A. Boos.

Tapio, 27.08.1864, nro 35, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441800?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1865:

Walokuwain-teko-huone.

Runnioitettawalle yleisölle tässä kaupungissa ja sen lähistöllä saan täten ilmoittaa, että minä olen jo tämän kuun 1 p:nä awannut walokuwain-teko-huoneeni. Paras aika kuwain ottamiselle on k:lo 10 e. pp. k:lo 3:een j. pp., ja saan siis odottaa kuwihini luottamusta. Kuopiossa, Maaliskuuta 1865. A. Boos.

Tapio, 04.03.1865, nro 9, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441704?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1866:

Walokuwain-teko-huone.

Runnioitettawalle yleisölle tässä kaupungissa ja sen ympäristöllä saan tämän kautta ilmoittaa, että olen tämän kuun 1 p:nä awannut walokuwa-teko-huoneeni. Kuwain otto aika on k:lo 10 e. pp. k:lo 3 j. pp., ja saan minä nöyryimmästi pyytää runnioitettawaa yleisöä suosimaan minua samalla hywäntahtoisuudella kuin tähänkin asti. Kuopiossa Maaliskuussa 1866. A. Boos.

Photographisk-Atelier.

Den högtärade publiken i denna stad och dess omgifning får jag härigenom ödmjukast underrätta, att jag den 1 Mars å nyo öppnadt min photographisk-Atelier.

Aftagningstiden är från kl. 10 f. m. till kl. 3 eft. m., och får jag ödmjukast bedja, det den högtärade publiken ville godhetsfullt hedra mig med samma talrik besök samt välvilja, som jag hittills haft äran åtnjuta.
Kuopio i Mars 1866. A. Boos.

Tapio, 03.03.1866, nro 9, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441169?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Fotografisk aftagning å Kuopio stad, ifrån vestra sidan, för 5 å 6 mark hos A. Boos.

Tapio, 15.09.1866, nro 37, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441183?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Till salu: *Fotografisk utsigt* af Kuopio stad, passande till Julklapp, hos A. Boos.

Tapio, 15.12.1866, nro 50, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441151?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1867:

Tämän kautta saan kunnioitettavalle yleisölle tietä antaa, että olen nykyään muuttanut wälokuwain otto-huoneeni waprifööri Swahnin taloon lähellä h:ra Piispa Frosteruksen taloa. Kuwain otto aika on k:lo $\frac{1}{2}$ 9 e. pp. k:lo $\frac{1}{2}$ 1 j. pp. Pyhdän nöyryimmästi luottamusta toimitukseeni.
A. Boos.

Härmed får jag den ärade publiken tillkännagifva, att jag numera flyttat min Fotografiska Atelier till fabrikör Svahns gård nära Herr Biskop Frosteri gård. Af-tagninstiden är från kl. $\frac{1}{2}$ 9 f. m. till $\frac{1}{2}$ 1 e. m. Om talrikt besök bedes ödmjukast.
A. Boos.

Tapio, 13.04.1867, nro 15, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441306?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1868:

 Täten saan arwoisalle yleisölle ilmoittaa, että minun walo-kuwaamisen laitos awataan 17 päivä helmikuuta, sekä että hinnat rintakuwista on tusinoittain 14 markkaa, puoli tusinasta 8 markkaa, täysi kuwista 12 markkaa tusina, ja puoli tusinasta 7 markkaa, jonka ohessa näyte kuwia saadaan 3 markalla
A. Boos.

Härmed har jag äran tillkännagifva att, min Fotografiska atelier öppnas den 17 februari, samt att priserna p.r dussin bröstbilder är 14 m. $\frac{1}{2}$ dussin 8 m. hel figur 12 m. för dussin samt pr half 7, samt att prof porträtter erhåles för 3 m.
A. Boos.

Tapio 15.02.1868, nro 7, s. 4,

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441736?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Sedan det lyckats mig få ett lämpligt logis för min Fotografiska atelier, hos formannen Ruuvalinen i närheten af stora torget, kan jag försäkra den ärade allmänheten att de finaste porträtter lefvereras — isynnerhet om jag har äran emottaga respective kunder kl. emellan 7—9. Atelieren står öppen alla regn fria dagar till kl. 11 f. m.
A. Boos.

Tapio, 02.05.1868, nro 18, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441753?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Att min ateljer är tillgänglig alla dagar från kl. 11 till 3 på dagen, samt att min vistelse härstädes blifver endast en kortare tid, får jag sålunda tillkännagifva.
A. Boos.

Tapio, 16.05.1868, nro 20, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441747?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Härmed får jag underrätta högtärade publikum, att min Fotografiska-Atelier är ånyo öppnad vid stora torget i forman Ruuvallinens gård, och beder om benäget besök, hvarvid får omnämna att flere nya och lyckade landskapsvuer, såsom Konnuskanal, Forsen vid Warkaus m. m., som jag aftagit på min resa, äro att fås.
A. Boos.

Tapio, 05.09.1868, nro 36, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441708?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Härmed har jag äran underrätta högtärade Publikum, att hos mig finnes förråd af Landskapsvuer, passande till Julskänk, äfvenså får meddela att fotografiska porträtter aftagas af mig dagligen från kl. 10 f. m. till kl. 1 e. m. Boende vid Stora torget uti Ruuvallinens gård,
A. Boos.

Tapio, 19.12.1868, nro 51, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441738?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1869:

Den högtärade allmänheten får jag härmed meddela att jag emottager besök till fotografiering från kl. 8—12 f. m. och är det lungt och vackert väder till kl. 4 e. m. Mitt logis är Ruuvallinens gård vis à vis Gymnasium vid stora torget.
A. Boos.

Kunnioitettawalle yleisölle saan minä tämän kautta ilmoittaa vastaan-ottawani koetufjia valokuwaukksessa kello 8—12 e. p., ja jos ilma on tyhni ja kaunis niin kello 4:ään j. p. Ksuntoni on Ruuvallisen kartanossa tyhjiä tonttuin välistä mastapäätä lufiota. A. Boos.

Tapio, 01.05.1869, nro 18, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441593?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Härmed får jag underrätta den högtärade publikum att hos mig finnes till salu förråd af vuer bland andra ny upplaga af Kuopio stad och Prestgårdsudden i stort format.
A. Boos.

Tapio, 06.11.1869, nro 45, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441568?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1870:

Undertecknad förfärdigar tills vidare fotografiska-porträtter för 7 mark dussin och 4 mark för half dussin, ifrån 11—4 e. m. om ej särdeles köld eller snö-yrå sådant hindrar, som vördade publiken till kännedom meddeles.
A. Boos.

Tapio, 29.01.1870, nro 4, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441846?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Undertecknad fotograferar alla dagar från kl. 9 till 12 på dagen och om väderleken är så gynsam kan äfven arbetas till kl. 3 eft. m. för 10 å 12 mark dussin. Och som ofta händer att personer som icke har kännedom arbetets förhållande och åstadkommer mig stora utgifter med materialer utan afseende om mitt besvär, vill hafva prof-kort gratis utom atelien, så får jag härmedelst erhindra att sådant icke framdeles lämnas utan erläggande å 2 mark. Som ofta har händt hafva icke desamma blifvit återställda, och mina materialer derigenom blifvit bort slöste, samt enkel massa som ännu ligger outlösta, som troligen alldrig mera afhentas, alltså finner jag nödigt att sådant för den vördade publikens kännedom meddela
A. Boos.

Tapio, 28.05.1870, nro 21, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441825?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Tämän kautta saan kunnian ilmoittaa yleisölle, että minä otan valokuvia koko tämän kuukauden alla, niin pian kuin ilma on sopiva; kello 9:stä 1:teen päivällä; myöskin koko talven ajalla kello 10:stä 1:teen, koska wettä eli lunta ei sada. Kuopiossa 7 p. lokakuuta 1870.
A. Boos.

Härmed har jag äran avertera, det Fotografiska porträtter astages af mig under hela denna månad, så ofta väderleken dertill är gynsam, hvarje dag från kl. half 9 till 1 på dagen; äfvensom under hela vintern från kl. 10 till 1 på dagen men endast, om regni- och snöfria dagar. Kuopio den 7 oktober 1870. A. Boos.

Tapio, 15.10.1870, nro 41, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441854?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1871:

Tämän kautta saan minä kunnioitettavalle yleisölle tietää antaa, että minä entisessä asuntopaikkassani teen valokuvia ja otan vastaan asian harrastavia kello 9—2 edellä puolen päivän.
A. Boos.

Tapio, 01.04.1871, nro 13, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441438?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Till salu: Fotografiska **VYER**, passiga till Julklapper hos **A. Boos.**

Tapio, 16.12.1871, nro 50, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441415?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Suomaitkaa!

Täten saan kunnian ilmoittaa kunnioitettavalle yleisölle, että minä taas olen alkanut valokuvauksia valmistamaan ja vastaan otan kunnioitettavia tilaajia entiseissä asunossani uuren kauppa-torin laidassa, jos ei myrsky- ja sade-ilmat sitä, jospäivä kello 9 $\frac{1}{2}$ —1 edellä puolenpäivän; samassa saan niistuttaa, että pilvinen ilma on paraita sopiva potreterauksija. Kuopio, 8 p. maaliskuuta 1872. A. Boos.

1872:

Tapio, 06.04.1872, nro 14, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455341?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Härmed har jag äran underrätta mina ärade kunder, att jag återvänt hit till Kuopio från min konstresa i Savolaks & Karelen, hvarifrån jag har att framvisa några fotografiska arbeten, samt att jag fortfar att fotografera porträtter m. fl. uti min förra lokal gentemot Gymnasiihuset från och med denne dag emellan kl. 10—2 e. m. Kuopio den 5 okt. 1872. A. Boos.

Tapio, 05.10.1872, nro 40, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455344?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Koska minä tulen ensimmäisellä höyry-kulkuuuerolla matkustamaan Nilsiin, tilauksien mukaan siellä valmistakseni kuvauksia Nätö-aloista, saan kunnian ilmoittaa, että minä samassa otan valmistakseni valokuvauksia. Oloni siellä on olewa 8 päivää.

A. Boos,
valokuvailia.

Tapio, 31.05.1873, nro 22, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456186?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Suomaitkaa!

Kunnioitettavalle yleisölle saan täten kunnian ilmoittaa että olen saapunut 1 p:nä heinäkuuta Lepäwirroille, jossa otan valmistakseni valokuvauksia tilauksien mukaan. Oloni on siellä olewa ai-noastaan wähempi aifaa.

A. Boos,
valokuvailia.

Tapio, 05.07.1873, nro 27, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455809?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1874:

Erityisiä ilmoituksia.
Kunnioitettavalle yleisölle saan tiedoksi antaa, että olen jo alkanut Valokuvain ottamisen entisesä paikassa, Kuuvailisen talossa, suuren kauppatorin pohjoispuolella, ja otan vastaan asian harrastavia kello 9¹/₂ kello 2¹/₂ edellä puolen päivän jos ilma ei satu olemaan koviin myrskyinen. Samoin saan ilmoittaa että minulla on kaupaksi suurempi joukko erinomaisen kauniita valokuvia maanpajoista.
A. Boos.

Tapio, 21.02.1874, nro 8, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455985?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Erityisiä ilmoituksia.
Tämän kautta saan yleisölle tiedoksi antaa, että olen muuttanut asuntoni Majuri Karsten'in perillisten taloon, jossa vastaan otan valokuvain ottajia kello 12:sta kello 4:jään jällestä puolenpäivän.
A. Boos,
valokuvailia.

Tapio, 15.08.1874, nro 33, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456293?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1875:

Oppipaikan saa. Siivo ja muuten hyvätapaissesi tunnettu Ruotsin ja Suomenkielen taitava poika, saa luonani edellisen valokuvailia (Fotograf) oppilaan siapaikan, kun siitä nyt kiiremmittain ilmoitetaan.
A. Boos.

Tapio, 03.04.1875, nro 14, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455557?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Walokuwailu.

Kunnioitettavalle yleisölle saan täten ilmoittaa, että walokuvia otetaan joka päivä, kello 11:stä edellä, kello 4:ään jälestä puolisen, nyhtyisessä asunnossani H. Boman'in talossa, pohjois- forwarin ladulla wastapäätä tapteeni Thesteff'in kartanoa. A. Boos.

Tapio, 05.06.1875, nro 23, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456418?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1876:

Walokuwailu.

Täten saan ilmoittaa kunnioitettavalle yleisölle, että walokuvia otetaan jokapäivä kello 9¹/₂ - 3 asunnossani Boman'in talossa. A. Boos.

Tapio, 01.04.1876, nro 14, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455191?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1877:

Walokuwailia A. Boos'in anomus päästä, suomen alamaiseksi tultuaan, kaupungin kunnan jäseneksi myönnettiin.

Tapio, 10.02.1877, nro 11, s. 2

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441234?page=2>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Kunnioitettavalle yleisölle saan tietää antaa, että walokuvia otetaan joka päivä kello 10 edellä puolen päivän, ja kello 2 jälkeen puolen päivän, asunnossani H. Bomannin talossa, N:o 93. A. Boos.

Tapio, 05.05.1877, nro 34, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441253?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1878:

A. Boos
Ottaa valokuvia ensi maanantaista alkain
joka päivä kello 9:stä kello 3:meen entisesssä asun-
nossaan A. Bomannin talossa.

Tapio, 06.04.1878, nro 28, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441924?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1879:

Valokuvailu.
Täten saan ilmoittaa, että valokuvailu on al-
kanut entisessä asunnossani Boman'in talossa.
Kuvia otetaan kello 10 edellä ja kello 4 j. p. p.
A. Boos.

Tapio, 10.05.1879, nro 37, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441477?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Valokuvailu.
Täten saan ilmoittaa, että valokuvailu on al-
kanut entisessä Holmberg'in eli nykisesässä kaup-
pias Grönholm'in talossa. Kuvia otetaan kello
10 edellä ja kello 4 j. p. p. **A. Boos.**

Tapio, 04.10.1879, nro 79, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/441450?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1880:

Aunnioitettavalle yleisölle saan täten il-
moittaa että valokuvia otetaan joka
päivä kello 10:stä alkain kello 2:teen
asti, jos ilma myöten antaa, waan
ei kowin pakkasella ja myrsky-ilmalla.
A. Boos.

Tapio, 11.02.1880, nro 12, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456832?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Aunnioitettawalle yleisölle saan täten ilmoittaa että valokuvia otetaan joka päivä kello 10:stä alkain kello 2:teen asti, jos ilma myöten antaa, waan ei kowin pakkasella ja myrsky-ilmalla.

Huom! Myhyään tulewat valokuvat jo aiwan yhtä hyviä kuin kesälläkin, kun waan ei ole erittäin pakkasen, paitsi pienten lasten, joiden valokuvailu ei tahdo soveltua talwella.

A. Boos.

Tapio, 25.02.1880, nro 16, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456412?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

kullekin on pantu. Niillä henkilöillä, yhtiöillä, y. m., jotka tässä alempana julkaisemme, on siis vuonna 1879 ollut tuloja kunnassamme 3,000 markkaa taikka sen yli. Luettelo näistä kuuluu kuten seuraa:

Valokuvantekijä Boos . . . 15 „

Tapio, 24.03.1880, nro 23, s. 1

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456886?page=1>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Työnäni löntyy valmiita valokuvia Wapaatahtoisien palokunnan juhlasta, sekä useempia muita kuvia Kuopion lähestöltä.

A. Boos.

Tapio, 07.08.1880, nro 62, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/457074?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

W. P. K.

kokoontuu miehissä konehuoneelle Sunnuntaina Syyskuun 19 p. k:lo $\frac{1}{2}$ 3 j. p. p. Jokainen olkoon puettuna täydelliseen kunnan pukuun, sillä koko kunta aseinensa valokuvataan, jos ilma on sopiva. Sen jälkeen käy kunta ynnä musiikin kanssa Wäinölänniemelle. — **Wartiakomppania** myös.

Huom.! Aika on valokuvaamisen tähden $\frac{1}{2}$ 3 eikä 3 niin kuin „Savossa“, josta kuntalaiset toisillensa ilmoittakoot.

Kunnan Päällikkö.

Tapio, 18.09.1880, nro 74, s. 3

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456571?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

W. P. K.

kokoontuu Konehuoneelle sunnuntaina lokakuun 3 p. k:lo $\frac{1}{2}$ 8 e. p. p.

Jos ilma on sopiva, uudistetaan valokuvitus ja kokoontufoon (ainoastaan jos ilma on launis) **Wartiakomppania** valokuvaaja Boos'ille k:lo 10 e. p. p.

Kunnan Päällikkö.

Tapio, 02.10.1880, nro 78, s. 4

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/455256?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

— **Kuollut.** Eilen illalla waiwai täällä viimeiseen uneensa valokuvaaja Arnold Boos 50:llä ikävuodellaan.

Tapio, 27.10.1880, nro 85, s. 2

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456189?page=2>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Si moitetaan
 että
Walo kuwailia
Arnold Boos

lyhyen ajan sairastettuaan lewollisesti nukkui suo-
 leman uneen Kuopion kaupungissa Lokakuun 26
 p:nä 1880, ikklo 8¹/₄ j. p. p., 50:llä ikävuodellaan;
 suruksi ja laipautuksi yhdelle sisarelle ja sisaren po-
 jalle hynnä muulle sukulaisille ja tuttaville.

Tillkännagifves
 att
 Porträttmakaren
ARNOLD BOOS

efter en kort sjukdom stilla afled i Kuopio
 stad den 26 October 1880, kl. 8¹/₄ e. m., i
 sitt 50 lefnads år; sörjd och saknad af en
 syster och en systersson samt andra slägtin-
 gar och vänner.

Tapio, 27.10.1880, nro 85, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456189?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Ne, joilla fotografi A. Boos wainajan pesäsjä
 on welkoja tahi saamisja wielä ilmoitta-
 matta, antakoot niistä tiedor allekirjoittaneelle:
S. D. Strunck tahi **August Andelin.**

Tapio, 17.11.1880, nro 91, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456609?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Ensi Maanantaina 29 p. tätä kuuta kl. 10 edellä
 p. p. myhdään julkisella huutokaupalla Kaup-
 pias Grönholm'in kortanossa tomtulla N:o 99
 tässä kaupungissa Kuwanwalaja A. Boos wai-
 naan erittäin hywiä soffia, pöhtii, stoppattuja
 tuolia, sänthjä, piirontia, waatekaappia, peiliä,
 hywä seinäkello, pito- ja sänthywaatteita, seinä-
 tauluja, hopeata, waskea ja wainaan ammattiin
 kuuluwia koneita ja tarpeita hynnä muuta. Kuo-
 piossa 23 p. Marraskuuta 1880.
 E. R. Dahlström.

Tapio, 24.11.1880, nro 93, s. 3

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/456087?page=3>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

För nedsatt pris!
Tvenne apparater för porträttering samt en större landskapsapparatur, (en af de bästa i landet, hvarmed tagits en mängd kända, anslående vyer från Savolaks) äfvensom utensilier och preparat. Förfrågningar och anbud emottagas under adress: *Fotografen A. Boos' sterblhus i Kuopio.* (8537)

Helsingfors Dagblad, 20.11.1880, nro 316, s. 4

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/436776?page=4>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

1881:

— **Valokuvaaja** Boos-wainajan koneet kuuluu herra J. Schmidt ostaneen ja aikoo täällä ryhtyä valokuvaustyöhön.

Tapio, 29.01.1881, nro 8, s. 1

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/458172?page=1>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot

Taloumyynti. Valokuvaaja A. Boos wainajan omistama neljännestanttu N:o 94 Tulliportti kadun varrella on myyty Talonomistaja E. J. Miettiselle 2,000 markasta.

Kuopion Sanomat, 02.06.1881, nro 22, s. 2

<http://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/429292?page=2>

Kansalliskirjaston Digitoidut aineistot